ודען, געדענקט, אז דער קאמף געגן די רדיפות אויף ייִדען אין דייטשלאנד דויערט

הײַנט 22 זײַטען

Opłata pocz towa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פּרייז 30 גראשען

נײַער פֿאָלקסבלאַט

№ 242 | Łódź, Piątek, 18 października 1935. | דרײַצענטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פֿרײַטאָג, כ״א תשרי תרצ״ו | № 242

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 .לאָדז פּעטריקאווער 21, טעל :אדרעס פֿון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע

שווערער קלימאַט און עפּידעמיעס

וועלען אָפּשטעלען דעם איטאַליענישען מאַרש אין אַביסיניען

פּ אַ ר י ז, 17 (ספּ. טעל.)

פֿון אַדי סאַפּעבאַ מעלדעט מען, אַז הײַנט צום 15-טען טאָג פֿון אָנהויב פֿון דער קריגס-אַקציע איז די לאַגע אויפ'ן פֿראָנט פֿאָלגענדע: אויף צפון-האָבען די איטאַליענער דערנעהנטערט די באַזע פֿון די לופֿט-כּחות ביז אַקסום. דאָס אַביסינישע מיליטער האָט פֿערלוירען דעם קאָנטאַקט מיט די איטאַליענישע אָפּטיילונגען. די אַביסינער פֿערפֿעסטיגען איצט זייערע פּאָזיציעס אין די בערג, אַדורכפֿיהרענדיג גלייכצײַטיג בעדײַטענדע איבערגרופּירונגען, מען בערעכענט, אַז די פֿעראײַניגטע אַרמעען פֿון ראַס קאַססאַ און ראַס סעיומאַ צעהלען פֿון 200 ביז 300 טויזענד מאַן. מען נעמט אָן, אַז זיי פֿערפֿעסטיגען איצט זייערע פּאָזיציעס פֿאַר דעם אָנגריף אויף אַקסום.

לויט נישט אָפֿיציעלע קלאַנגען האָט דאָס איטאַליענישע מיליטער אַרומגערינגעלט מאַקאַלע. אויף דרום פֿון מאַקאַלע האָבען די איטאַליענישע עראָפּלאַנען באָמבאַרדירט די אַביסינישע אָפּטיילונג נעבען טײַך אַמבאַלאַרי. די אַביסינער זאָלען האָבען געליטען גרויסע היזקות.

אויפ'ן מזרח-פֿראָנט שטעהען די איטאַליענער נאָך אַלס ביים מיסאַלי. די אַביסינישע קאַוואַלעריע פֿיהרט אַדורך אָנגריפֿען, בעמיהענדיג זיך איבערצושנײַדען די פֿערבינדונג צווישען די איטאַליענישע אָפּטיילונגען מיט עריטרעאַ.

אויפ'ן דרום-פֿראָנט אין אָגאַדען געהען ווייטער אין דער ריכטונג פֿון סאַסאַבאַנעק. די אַביסינער פֿון זייער זייט פֿיהרען אַ מאַנעוור אַרומצורינגלען אין דער ריכטונג צו דרום צו און אַרײַנצוקומען אויפ'ן טעריטאָריום פֿון איטאַליענישען סאָמאַלי. דער נעגוס זאָל לעגען גרויסע האָפֿנונג אין זײַן פֿערטיידיגונגס-אַקציע אויף די שווערע קלימאַטישע בעדינגונגען, ווייל אין נאָוועמבער הערשט געוועהנליך אין אָגאַדען פֿיבער-עפּידעמיע, וואָס איז אַפֿילו נישט דערטרעגליך פֿאַר די אײַנגעבוירענע. אין אַדיס אַבעבאַ זעהט מען פֿאָר, אַז די דאָזיגע עפּידעמיע וועט שטאַרק בעשווערען די איטאַליענישע אָפּעראַציעס אין אָגאַדען. נעבען האַראַר קאָנצענטרירען די אַביסינער איצט זייערע בעסטע אָפּטיילונגען ווי אויך אַרטילעריע.

ארויס אין דער ריכטונג פֿון אַדיס אַבעבאַ, וואו זיי וועלען אָנקומען אין צוויי טעג אַרום.

ל אָ נ ד אָ ן, 17 (ספּ. טעל.)

פֿון אַסמאַראַ מעלדעט מען: די איטאַליענער בעפֿעסטיגען דעם רעכטען פֿליגעל פֿון זייער מיליטער נעבען אַקסום. אויף די פּאָזיציעס זענען אויסגעשטעלט האַרמאַטען. די איטאַליענער רעכענען אויף אַ אַביסינישע קאָנטער-אָפֿענסיווע אויף דער הייליגער שטאָט, פֿון וועלכער דער פֿערלוסט איז געוועזען אַ מאָראַלישער פֿאַר אַביסיניען. אויפ'ן דרום-פֿראָנט שטערט דאָס וועטער דער קריגס-אַקציע.

ראַס גוגסאַ ערמאָרדעט?

ל אָ נ ד אָ ן, 17 (ספּ. טעל.)

פֿון אַדיס אַבעבאַ מעלדעט מען: די קלאַנגען, אַז דאָס אַביסינישע מיליטער גרייט צו אַ גרויסע אָפֿענסיווע אויף די צפון'דיגע און דרום'דיגע פֿראָנטען ווערען פֿון מאַסגעבענדע קרייזען אָפּגעלייקענט.

די הויפּט-אָנפֿיהרונג פֿון דער אַביסינישער אַרמעע האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל נישט אָפּצושטויסען דעם איטאַליענישען אָנגריף. די אויפֿגאַבע פֿון אַביסינישען מיליטער איז די פֿערטיידיגונג פֿון אייגענעם טעריטאָריום און נישט קיין אָנגריפֿס-טעטיגקייט.

ראַס גוגסאַ, איידער ער איז איבערגעגאַנגען צו די איטאַליענער, האָט פֿערניכטעט דעם איינציגען קאַבעל. עס האָבען זיך פֿערשפּרייט קלאַנגען, אַז ראַס גוגסאַ איז ערמאָרדעט געוואָרען. דער קייזער פֿאָהרט אַרויס אין דער נאָהענטסטער צייט אויפ'ן פֿראָנט. וואַהרשיינליך וועט זיך דער קייזער אויפֿהאַלטען אין דעסיע.

איטאַליענער פֿערנומען מאַקאַלע?

פּ אַ ר י ז, 17 (ספּ. טעל.)

לויט ידיעות פֿון פֿראַנצויזישע קוועלען זאָלען די איטאַליענער האָבען פֿערנומען מאַקאַלע. אויף דרום רוקען זיך די איטאַליענער לענגאויס דעם טהאַל אובע ביבעלי. די מאַרש-בעדינגונגען זענען אויסערגעוועהנליך שווער צוליב די גרויסע היצען און דער פֿיינדליכער בעציהונג פֿון די סאָמאַלישע שבטים. לויט נישט בעשטעטיגטע ידיעות האָט ראַס קאַססאַ דער פֿיהרער פֿון מיליטער פֿון דער פּראָווינץ גאָנדאַר, פֿערלאָזט זײַן רעזידענץ אין העברע טאַבאַר און איז מיט זײַן אַרמעע אַוועק קיין זרין. ער זאָל זיך געפֿינען אין אַ זעהר שווערער לאַגע.

בונטען צווישען די אַביסינישע שבטים

אַ ד י ס - אַ ב ע ב אַ, 17 (ספּ. טעל.)

דער אַדורכמאַרש פֿון מיליטער דורך דער הויפּט-שטאָט געדויערט ווייטער. אין דער נאָהענטסטער צייט ערוואַרט מען דאָ דאָס אָנקומען פֿון 50 טויזענד זעלנער פֿון קאַפֿאַ, 30 טויזענד פֿון אילובאַדיג, און 50 טויזענד פֿון אועלאַגאַ. מען ערוואַרט, אַז די רעגירונג וועט נישט ערלויבען אָנצוזאַמלען אַזוי פֿיל מיליטער, ווייל דאָס וואָלט געקענט אַרויסרופֿען אַ רייהע אומפֿאָרגעזעהענע אינצידענטען, נאָכמעהר צוליב דעם, וואָס די זעלנער וועלכע קומען אָן פֿון די קליינע פּראָווינצען, האַלטען אַלע איידאָפּעער פֿאַר איטאַליענער. די דאָזיגע אַרמעען וועלען לאַקירט ווערען ווייט פֿון דער הויפּט-שטאָט.

די בעפֿעלקערונג בכלל פֿערהאַלט זיך רוהיג בנוגע פֿרעמדע, אָבער דאָך ווייזט זי אַרויס אַ געוויסע פֿיינדליכע שטימונג. עס זענען נאָטירט געוואָרען אייניגע אינצידענטען צווישען דער בעפֿעלקערונג און אויסלענדער.

אין דער שטאָט האָבען זיך פֿערשפּרייט קלאַנגען, אַז אין ראַיאָן אוואַ ראַמאַלקאַ, צווישען אַנקאָבאַ און דער באַהן-ליניע וואָס געהט פֿון דזשיבוטי, האָבען זיך צובונטעוועט די דאָרטיגע שבטים. אין דער שפּיץ פֿון די צובונטעוועטע שטעהט דער שעיק דעגנען, וואָס איז גוט בעקאַנט אין דער מדבר דאַנאַקיל. נעבען דאָרף טאַדע יאַמאַלקאַ איז געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס צווישען די צובונטעוועטע און די שבטים, וואָס זענען טריי דער רעגירונג.

פֿאָרד שיקט נישט מעהר קיין אויטאָס קיין איטאַליען.

ד ע ט ר אָ י ט, 17 (ספּ. טעל.)

לויט ערקלערונגען פֿון פֿאָרשטעהער פֿון פֿאָרדס פֿאַבריקען, האָבען זיי אויפֿגעהערט אַרויסצושיקען קיין איטאַליעניש-אַפֿריקאַ אויטאָס פֿון דעם מאָמענט אָן, ווען עס האָבען זיך אָנגעהויבען די קריגס-אַקציעס. זייט אָנהויב יאָהר האָט פֿאָרד אַרויסגעשיקט אין די איטאַליענישע קאָלאָניעס אין אַפֿריקאַ 2,056 לאַסט-אויטאָס, אָבער ווי נאָר די מלחמה איז אויסגעבראָכען האָט פֿאָרד תיכף אָפּגעשטעלט דאָס אַרויסשיקען די אויטאָס און האָט וועגען דעם געמעלדעט דעם קאָמיטעט פֿון סענאַט פֿאַר אַמוניציע-פֿראַגען.

טערקיי נעמט אָן פֿאָרזיכטיגקייטס-מיטלען.

פּ אַ ר י ז, 17 (ספּ. טעל.)

„לאַינפֿאָרמאַסיאָן" מעלדעט, אַז טערקיי האָט אונטערגענומען געוויסע פֿאָרזיכטס-מיטלען מיטן ציל צו פֿערטיידיגען די ברעגעס. די דאָזיגע פֿעראָרדנונג מאַכט מעגליך אין משך פֿון 6 שעה אַוועקצולעגען לענג-אויס די דאַרדאַנעלען מינעס. נאָר אַ גאַנץ שמאָלער וועג פֿאַר האַנדעלס-שיפֿען וועט זײַן פֿריי פֿון מינעס. אין פֿאַל פֿון אַ סכּנה וועט אויך דער דאָזיגער ענגער דורכגאַנג געשלאָסען ווערען דורך מינעס.

די איטאַליענער מאַכען גרויסע קניות אין ענגליש סאָמאַלי.

ל אָ נ ד אָ ן, 17 (ספּ. טעל.)

פֿון בערבערי (ענגליש סאָמאַלי) מעלדעט מען, אַז די מלחמה אין אַביסיניען האָט געבראַכט גוטע ווירטשאַפֿטליכע רעזולטאַטען פֿאַר דער ענגלישער קאָלאָניע: די איטאַליענער מאַכען גרויסע קניות גאַנצע קאַראַוואַנען פֿאָהרען אָפּ קיין אַביסיניען די איטאַליענער קויפֿען אײַן אַ גרויסע צאָהל קעמלען נעכטען איז קיין מאַסאַוואַ אָפּגעפֿיהרט אַ שיף מיט 250 קעמלען.

צו אונזערע לעזער!

כדי צו אינפֿאָרמירען אונזערע לעזער מיט די נײַעסטע ידיעות פֿון די קריגס-געשעהענישען אין אַביסיניען, וועט זונטאָג אָוועבּד ערשײַנען

אַנ'עקסטראַ אויסגאַבע

פֿון „נײַעם פֿאָלקסבלאַט"

וויכטיגע אינפֿאָרמאַציעס און אינטערעסאַנט לעז-מאַטעריאַל.

אַלע וועלען קויפֿען די דאָזיגע עקסטראַ אויסגאַבע.

פֿערלאַג „נײַער פֿאָלקסבלאַט"

די היטלער-יוגענד נעמט איבער די ערציהונג

פֿון דער גאַנצער דייטשער יוגענד פֿון 10 ביז 18 יאָהר

ב ע ר ל י ן, 17 (ספּ. טעל.)

דער פֿיהרער פֿון דער „היטלער-יוגענד" באַלדיר פֿאָן שיראַך האָט געהאַלטען אַ רעדע אויף אַ קאָנפֿערענץ פֿון די פֿיהרער פֿון די יוגענד-אָרגאַניזאַציעס, אין וועלכער ער האָט ערקלעהרט, אַז עס איז נויטיג דאָס די גאַנצע יוגענד אין דייטשלאַנד אין עלטער פֿון 10 ביז 18 יאָהר זאָל אַרײַנגעצויגען ווערען אין דינסט, וואָס נעהמט אַרום געוויסע אַרבייטס - געביטען פֿון די היטלעריסטישע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס. די היטלער-יוגענד וואָלט געהאַלטען פֿאַר'ן עהרענפֿולסטען בעפֿעהל, ווען דער פֿיהרער וואָלט איהר פֿעראָרדענט צו נעהמען אין איהרע הענד די ערציהונג פֿון דער גאַנצער דייטשער יוגענד.

די דאָזיגע ערקלעהרונג שטעהט אָהן שום ספק אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן קאַמף פֿון דער היטלער-יוגענד געגען די רעליגיעזע יוגענד-פֿערבאַנדען. די רעאַליזירונג פֿון דאָזיגען פּלאַן וואָלט זיכער אַרויסגערופֿען אַ געגען-אַקציע מצד דער קאַטוילישער קירכע.

נאָך קורצע שווערע לײַדען איז געשטאָרבען מײַן ליבע פֿרוי, אונזער טײַערע און אומפֿערגעסליכע מוטער, שוועסטער, שוועגערין און טאַנטע

ב״ע

ראַה ווײַנטרויב

אשת ר'

איטשע מענדעל נ״י

(געבוירענע גאָלדבערג) אין עלטער פֿון 53 יאָהר.

די לויה קומט פֿאָר הײַנט, פֿרײַטאָג, דעם 18-טען אָקטאָבער 1935, 12 אַ זייגער בייטאָג פֿון טרויער-הויז קילינסקיעגאָ 44, וועגען וואָס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די אין טיפֿען טרויער פֿערבליבענע פֿאַמיליע.

ל׳ בעוואוסטע יודישע **שאָקאָלאַד-פֿאַבריק אין לאָדז „ZŁOTY RAJ"** אינהאָבער: ש. האַלפּערן
מאַכט בעקאַנט דער ג. קונדשאַפֿט, אַז צו די קומענדיגע יום-טובים איז פֿאַרזאָרגט מיט א רייכן אויסוואַהל פֿון די בעסטע **שאָקאָלאַדען און קאַראַמעלען.**
פֿערקויפֿס-שטעלען: **Piłsudskiego 50, Zawadzka 11, Śródmiejska 7**

BROWAR i FABRYKA KWASU WĘGLOWEGO
SUKCESORÓW K. ANSTADTA Spółka Akcyjna
tel. 122-31
Łódź, Pomorska 34/36.
עמפֿפֿעהלט אויף **יום-טוב** איהרע פֿיינע קוואַליטעטס-**ביירען: Jasne-wyborowe**
און ביירעריש, דונקעלע. זיס ביער
בעמערקונג: מיר בעטען די ג׳ קונדשאַפֿט, אַז זיי זאָלען ביים איינקויף אכטונג געבען אויף אונזער פֿירמע. אַלע אונזערע פֿעסלעך ביר זענען מיט אונזער איינגעברענטע פֿירמע בעצייכענט

בעקאַנטמאַכונג.
זונטאַג, דעם 20-טען ד. ח. 12 בייטאָג קומט פֿאָר אין זאַל „פֿילהאַרמאָניע"
די 1-טע וואַרשאַווער הערבסט-מאָדע-רעווי
איינגעאָרדנעט דורך די פֿאַרנעהמסטע וואַרשאַווער מאָדע-סאַלאָנען. צווישען די גרעסטע פֿירמען וועט רעפּרעזענטירען אויף דער מאָדע-רעווי דער מאָדערנסטער לוקסוס-שיק-סאַלאָן מיט זיינע לעצטע שיק-מאָדעלען די בעוואוסטע פֿירמע
L. ODERBERG לאָדז, 33 פּיעטריקאָווער 33
בעמערקונג: די דאָזיגע לעצטע שיק-מאָדעלען וועלען נאָר געוויזען ווערען אין זאַל „פֿילהאַרמאָניע".

הסתדרות „מזרחי" זכודביא 63
ביהכ״נ דוואַהלין, וואָלטשאַנסקאַ 6
מאָרגן שבת שמיני עצרת
פֿאַר קריאת-התורה, וועט רעדען דיר.
פֿון דער מזרחיסטישער שולע „תחכמוני"
ה׳ ב. מאַרעק
א. ד. ט. „די תורה אַלס אויפֿהאַלטונג פֿון יודישען קיום
ועד „המזרחי" בלודז.

אַלע סאָרטען **פּילץ** און קאַמעל
צו די ביליגסטע פֿאַבריקס-פּרייזן
צו בעקומען ביי דער פֿירמע
CH. KADYSZ
לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 6, פֿראָנט
P. K. O. 152983. טעל. 211-61
לאַגער פֿון אַלע צודאַטען פֿאַר שוסטער און קאַמאַשענמאַכער.

אין טיפֿען טרויער טיילען מיר מיט אונזערע חשובע מיטגלידער, אַז נעכטען איז נאָך קורצע ליידען געשטאָרבען
נ״ע לאה ווינטראַוב
פֿרוי פֿון אונזער לאַנגיעהריגען חשוב׳ן פּרעזעס ה׳ י. ווינטראַוב נ״י
צו דער לויה, וועלכע קומט פֿאָר היינט, פֿרייטאָג, ד. 18 ד. ח. 12 אַ זייגער בייטאָג פֿון טרויער-הויז קילינסקיעגאָ 44, ווערען אַלע מיטגלידער אויפֿגעפֿאָדערט צו קומען, כדי אָפּצוגעבען דער פֿאַרשטאָרבענער דעם לעצטען כבוד.
די פֿערוואַלטונג פֿון
טאָניק-לעהרער-פֿעראיין אין לאָדז.

ביי‏עס! — די גרעסטע ביער-ברויערייי אין פּוילען — ביי‏עס!
J. GÖTZ w OKOCIMIE
די בעקאַנטע אָקאָשימער ביער-ברויעריי עמפֿפֿעהלט אויף יום-טוב די **בעסטע בירען** ווי: **„Marcowe"** (jasne) **„Eksportowe"** (ciemne) ווי אויך דעם וועלט-בעריהמטען **פּאָרטער**
וואָס ווערט רעקאָמענדירט דורך ערצטליכע פֿערזענליכקייט אַלס אויסגעצייכענט מיטעל ביי שטאָף-וועקסלונג ווי אויך פֿאַר רעקאָנוואַלעסצענטען
REPREZENTACJA BROWARU OKOCIMSKIEGO, Łódź, Zachodnia 2/6, tel. 136-98.

אויפֿפֿאָדערונג!
דערמיט פֿאָדער איך אויף שוין צום דריטען מאָל דעם לאָקאַטאָר
משה פּרייליך
מאַלאַ 2 (גרינער מאַרק) אַזוי ווי ער איז מיר שולדיג דירה-געלד אַ סומע פֿון 2927.40 זל. און איך האָב אויף איהם אַן עקסמיסיע, בין איך בערייט צו שענקען דאָס גאַנצע געלד, אויב ער וועט זיך אַרויסציהען ביז דעם 24/X ד. י. אין נעגעגפֿאַלס וועל איך זיין געצוואונגען אויסצופֿיהרען די עקסמיסיע און ער וועט אליין טראָגען די פֿעראַנטוואָרטליכקייט פֿאַר די פֿאָלגען.
הויז-ווירט
ש. ב. גוטמאַן.

Magister praw
Józef Sandzer
Tłumacz przysięgły języków hebrajskiego i żydowskiego.
Łódź, Piotrkowska 62, m. 15.

אויערן, נאָז און האַלז קליניק
מיט בעטען פֿון Dr.
Z. Rakowski
פּיעטריקאָווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוועק אָפּעראַציע א. ז. וו.) ווי אויך אַמבולאַטאָרישעס פֿון 9–2 און פֿון 4–8 אָוונט

7-mio kl. pryw. szk. pow. męska
Nauka i Wychowanie
Piłsudskiego 62, tel. 245-97
פֿון נייעם שול-יאָהר איז געעפֿענט געוואָרען פֿאַר די אַבסאָלווענטען פֿון VI-טער פֿאָלקשול א העכערע קלאַס מיט׳ן קורס פֿון 1-טער גימנאַזיאַל-קלאַס.
יודאַיסטישע לימודים אין א גרויסען מאַסשטאַב. ריטמיק. — שוויטעליצא. — ביי דער שול איז טעטיג
א פֿרעבעל-שול פֿאַר יונגלעך און מיידלעך.
די לעקציעס אין דער 1-טער קלאַס הויבן זיך אָן 9 פֿריה.
מעסיגע פּרייזן. פֿאַר אונפֿערמעגליכע הנחות.
איינשרייבונגען טעגליך פֿון 9–1 און 5–7 אָוונט.
די שול-פֿערוואַלטונג און עלטערן-קאָמיטעט.

ווילסט דיר פֿריילען יום-טוב?
קום אין דאַנסינג
„Alhambra"
10 POŁUDNIOWA 10
מיט און אָהן קאָנסומאַציע
פּרעכטיגע מוזיק.
נור יודישע געזעלשאַפֿט. טעגליך דאַנסינג.
מיט אַכטונג די דירעקציע.
שילער און שילערינס צו לערנען טאַנצען קענען זיך מעלדען פּריוואַט-וואָהנונג. פּאָלודניאָווע 10.
בעמ.: דער זאַל פּאָלודניאָווע 10 ווערט פֿערדינגען אויף חתונות זעהר ביליג.

דאַנקזאַגונג.
דערמיט דאַנקען מיר
ר׳ יוסף אייזמאַן גלובנע 67
ר׳ יודל גראָסמאַן גלובנאַ 58
ר׳ יעקב דוד יאַמניק גליבנאַ 62
פֿאַר זייער דאַווענען אַלס שלוחי צבור די ימי-נוראים אין בית-התפלה ביים „מחזיקי חולים", דאָמבראָווסקיעגאָ 28, און מיר ווינשען זיי אַ גמר חתימה טובה.
די פֿערוואַלטונג און די מתפללים

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
6. שערפּיעז 37 (בענעדיקטאַ)
נעהמט אָן פֿון 5–7 נאַכמ.

7-קלאַסיגע מענער-שולע „תחכמוני"
4-קלאַסיגע טעכטער-שולע „תחכמוני"
3 שענקיעוויטשאַ 3, טעל. 143-78
„תחכמוני"
פֿלאַנצט איין אין דעם קינד
דעם רגש ומוסר היהדות!
זעבען די איינציגע רעליגיעז-נאַציאָנאַלע מזרחי׳סטישע ערציהונגס-אַנשטאַלטען אין אונזער שטאָט!
„תחכמוני" בעדייט:
אַ קאַמף מיט די אַסימילאַציע-טענדענצען אין דער שולע!

דאָס בעוואוסטע
טוך- און קאָרט-געשעפֿט פֿון
M. TAZBIR
לאָדז, פּיעטריקאָווער 23, טעל. 226-39, פֿראָנט II שטאָק
טיילט מיט, אַז צום קומענדען הערבסט- און ווינטער-סעזאָן בעזיץ איך אויף לאַגער אַ גרויסען אויסוואַהל פֿון די נייעסטע און מאָדערנסטע
הערען און דאַמען-שטאָפֿען
פֿון די בעסטע בּיליצער און טאָמאַשאָווער סחורות
צו די ביליגסטע פּרייזען.
ספּעציעלער אויסוואַהל פֿון **רעשטער** וואָס מען פֿערקויפֿט מיט **30%** ביליגער
געדענקט די אַדרעס!
רעעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג!

פּוֹלמאַכטען פאַר מלוכה-פּרעזידענט

אַרויסצוגעבען ווירטשאַפטליכע און פינאַנסיעלע דעקרעטען

וואַרשאַ, 17 (טעלעפאָניש)

אונטער'ן פאָרזיץ פון פרעמיער קאָשטשאַל־קאָווסקי איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון מיניסטאָ־רען־ראַט, אויף וועלכער עס איז אָנגענומען גע־וואָרען דער פּראָיעקט פון געזעץ וועגען די פול־מאַכטען.

דער פּראָיעקט זעהט פאָר די בעפולמעכטיגונג פון פּרעזידענט אַרויסצוגעבען ווירטשאַפטליכע און פינאַנסיעלע דעקרעטען אין דער צייט ביז'ן 15 יאַנואַר 1936.

פון די בעפולמעכטיגונגען פון פּרעזידענט ווע־רען אויסגעשלאָסען די פעראָרדנונגען פון פּרע־זידענט וועגען דער סטאַביליזאַציע פון זלאָטע פון 13 אָקטאָבער 1925.

וואַרשאַ, 17 (טעלעפאָניש)

נעכטען 5 אַ זייגער אין אָווענד איז פאָרגע־קומען אַ זיצונג פון עקאָנאָמישען קאָמיטעט פון מיניסטאָרען־ראַט.

די זיצונג איז געווידמעט געווען די פּראַגען פון די אַרבייטס־מעסאָדען ווי אויך דעם טעטיג קייטס־פּלאַן פון דער רעגירונג.

פאָרזיצענדער פון קאָמיטעט וועט זיין וויצע־פּרעמיער עוגעניוש קוויאַטקאָווסקי. די ווירטשאַפט־שאַפטליכע אַקציע וועט זיין געווידמעט אין דער ערשטער רייה די בודזשעט־פּראַגען; עס דאַרף פעסטגעשטעלט ווערען אַ רייה אָפּשפּאָרונגס־פּאָזי־ציעס, ווי מען הערט קודם־כל אויפ'ן געביט פון די בעאַמטען־עטאַטען. די בעאַמטע, וואָס וועלען עווענטועל געטראָפען ווערען פון דער רעדוקציע, זאָלען אַריינגעצויגען ווערען אין פּראָדוקציע־פּראָ־צעס, וואָס זאָל אויפגעלעזט ווערען אַלס רעזולטאַט פון די ווייטערדיגע שריט פון דער רעגירונג.

דער גאַנצער פּלאַן איז נאָך נישט פעסט־געשטעלט געוואָרען, יעדענפאַלס וועט ער אַדורכ־געפיהרט ווערען מיט דער הילף פון געהעריגע דעקרעטען פון מלוכה־פּרעזידענט, געשטיצט אויף ספּעציעלע פולמאַכטען פאַר'ן פּרעזידענט, וואָס ווע־לען אַדורכגעפיהרט ווערען אַלס געזעץ אויף דער אויסערגעוועהנליכער סעסיע פון סיים און סענאַט.

דער פּראָיעקט פון די פולמאַכטען איז נעכטען פעסטגעשטעלט געוואָרען. אין די נאָהענטסטע טעג וועט ער בעשטעטיגט ווערען דורכ'ן מיניסטאָרען־ראַט, דערנאָך וועט ער אַריינגעטראָגען ווערען אין סיים און סענאַט.

די פּראַגע פון דער אויסערגעוועהנליכער סיים־סעסיע וועט נאָך היינט ערלעדיגט ווערען. וואַהר־שיינליך וועט נאָך היינט דורכ'ן פּרעזידענט אונ־טערגעשריבען ווערען די פעראָרדנונג פון מלוכה־פּרעזידענט וועגען צוזאַמענרופען דעם סיים און סענאַט. אויף דער דאָזיגער סעסיע וועט בעטראַכט ווערען נאָר דער פּראָיעקט וועגען די פולמאַכטען. אין שייכות מיט'ן דאָזיגען פּראָיעקט וועט אויך דיסקוטירט ווערען דער גאַנצער עקאָנאָמישער פּראָ־גראַם פון דער רעגירונג, וואָס וועט פאָרגעשטעלט ווערען דעם סיים דורך דעם וויצע־פּרעמיער קוויאַט־קאָווסקי.

Pasta ODOL chroni zęby przed brzydkiem zabarwieniem. Pasta do zębów ODOL czyści zęby gruntownie. Kto stale stosuje ODOL, ma zęby białe jak perły.

usuwa przykrą woń z ust

צום ענגלישען פּאַרלאַמענט דעם 14. נאָוואָמבער—וואַהלען

לאָנדאָן, 17 (ספּ. טעל.)

די קאָאָרדינאַציע־קאָמיסיע פון אַלע דריי פּאַר־טייען, וואָס געהען אַריין אין צוזאַמענשטעל פון דער נאַציאָנאַלער רעגירונג, האָט היינט נישט־אָפיציעל געמעלדעט, אַז אין הסכם מיט'ן וואונש פון פּרעמיער באַלדווין, וועלען די וואַהלען צום פּאַרלאַמענט פאָרקומען דעם 14 נאָוועמבער.

בעקאַנטמאַכונג.

שוין אָנגעקומען צום הערבסט און ווינטער=סעזאָן!

דער גרעסטער אויס־וואַהל פון די שענסטע און מאָדערנסטע

הערן=היטען

HUCKEL און אנד. פון די נייעסטע פאַסאָנען און קאָלירען אין דער גוט בעקאַנטער פירמע

Wolf Belchatowski

12 פּיעטריקאָווער 12, טעל. 216-59.

ביליגע קאָנקורענץ פּרייזען! — רעעלע בעהאַנדלונג!

בעמערקונג: אונזער פירמע בעזיצט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון זעמטליכע פעלץ=וואַרע צו ביליגע פּרייזען.

Pralnia Chem. i Farbiarnia JÓZEF ROTTER, PRZEJAZD 2 tel. 261-58

פאַר 10 גראָשען ווערט געוואַשען יעדער שטייפער קראַגען

בעמשך פון אַ גאַנצען חודש. קומט און איבערציַיגט אייך אין דער הויכער קוואַליטעט פון אונזער אַרבייט.

Łódź, Zawadzka 11 — tel. 202-86 — A. Ogórek

אין גוטער קוואַליטעט בעקומט מען נור ביי

מאָדערנע דאַמען=שיך

בעמערקונג: אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג פון מענער-שיך

שטאָרען גאַרדינען און קאַפּעס

(פון פילע, שווייצאַרישע און בריסעלער) ווי אויך מאָדערנע שאַטקעס צו מעסיגע פּרייזען עמפּפיעהלט

Pracownia ręcznych robót M. GOLDBART

Piotrkowska 62, tel. 135-35

רעכטס אָפ. 1 אַרויג. 1 שט. הויף—רעכטס

ד"ר ל. שיפמאַן

איז אַרויסגעטרעטען פון דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 און נעהמט אָן ביי זיך אינדערהיים

זאַכאָדניאַ 64

פון 4 ביז 7 אָוונט.

Dr. J. Lubicz

כירורג און אָרטאָפּעד

צוריקגעקעהרט

9 פּאָלודניאָווא 9

טעל. 183-17.

LEK.-DENTYSTA

H. Berlin-Raabowa

przyjmuje obecnie

Zamenhofa 6, tel. 177-32

front III p. od 3—7.

„תומכי-אורחים"

פּאַמאַרסקאַ 18, טעל. 266-31

מיר טיילען מיט דאָס אין פּער־איינס־קאַנצעלאַריע אַמטירט

אַנ'אַדוואָקאַט

יעדען מאָנטאַג און מיטוואָך פון 7 ביז 8.30 אָוונט און ערטיילט

יורידישע עצות

פאַר מיטגלידער, שפּענדער פון אונזער אינסטיטוציע און פאַר אינפערמעגליכע—געגנצליך אומזיסט.

אַ מינימאַלען אָפּצאָהל ווערט גע־נומען פאַר דורכפיהרען פּראָצעסע די פערוואַלטונג.

פאַר גאָלד

בריליאַנטען

בריליאַנטען און לאָמבאַרד-קוויטען צאָהלט די העכסטע פּרייזען

אַלעקסאַנדער פּיאַלקאַ

פּיעטריקאָווער 7.

סטאַרשי פעלדשער

ש. דרעש

4 לוטאָמיערסקאַ 4. (האָטעל-גאַס)

טעל. 184-78

נעמט אָן פון 8 ביז 10 פריה און פון 1.30 ביז 4 נאָכמ. און פון 6–7 אָוונט.

Reprezentacja na Województwo Łódzkie

TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH

na wypadek choroby w Warszawie

znajduje się w Łodzi przy ul. Nawrot 36, tel. 212-11.

Towarzystwo nie leczy, lecz zwraca ubezpieczonym koszta leczenia. Wolny wybór lekarza. Lekarz nie jest niczem skrępowany przy ordynacji lekarstw. Szpital, połogowe, pośmiertne. Niskie składki miesięczne.

געדרוקט ביי שטשענשליווי

צום ווינטער-סעזאָן. אַ גרויסער אויסוואַהל פון אָריגינעלע בילליגער און טאָמאַשאָווער סחורות אויף אַנציגער און פּאַלטענס פון די בעסטע קוואַליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערציַיגט אייך!

R. Szczęśliwy

לאָדז, 5 נאָוואָמיעסקאַ 5

טעל. 156-09.

געדענקט פּראָנט II שטאָק.

OBWIESZCZENIE.

צו די ה"ה פאַבריקאַנטען פון סוועטערס און האַנדשוה ווי אויך ה"ה קאָנפעקציאָנערן!

מיר בעזיצען דעם רייכסטען אויסוואַהל פון טשעכישע קנעפּ, קליפּסען, קלאַמערס, ווי אויך פערשידענע ביזשוטעריע=אַרטיקלען. אַלע סאָרטען פּערל. הורט. מיט אַכטונג

L. Goldberg i S-ka

Sp. z o. o. Łódź

11 Listopada 38, tel. 228-75.

פאַר קראַנקע און רעקאָנוואַלעסצענטען !!!

אָריגינעלע ריטורוויינען ווי אויך אונגאַר=וויינען

אין דער בעסטער קוואַליטעט צו זעהר צוגענגליכע פּרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאַנטען וויין-געשעפט פון

ע. שיקיער

אינה:ו ישראל שיסיער

לאָדז, פּאָלנאַצנאַ 1

טעל. 107-84.

לאַוואַלס בעמיהונגען – אָהן ערפאָלג

פּאַריז, 17 (ספּ. טעל.)
אין צענטר פון דער פּאָראינטערעסירונג זענען די געשפּרעכן, וואָס זענען נעכטען געפירט געוואָרן צווישן פּרעמיער לאַוואַל מיט די אַמבאַסאַדאָרען פון איטאַליען און ענגלאַנד.

די געשפּרעכן פּונקטן האָבן געהאַט פאָלגענדען פערלויף: פּרעמיער לאַוואַל איז נישט אַרויסגעטרעטן מיט פאָרשלאָגן, נאָר האָט אינפאָרמירט דעם איטאַליענישען אַמבאַסאַדאָר, אַז די פראַנצויזישע רעגירונג, געטריי דעם פעלקער-ליגע אָפּמאַך וועט זיין געצוואונגען זיך צו בעטייליגען אין די סאַנקציעס און דעריבער וואָלט געווען געוואונשען, אַז איטאַליען זאָל פאָרמולירען נאָך איידער עס וועלען אָנגעווענדעט ווערען די סאַנקציעס, קאָנקרעטע פאָרשלאָגען, וואָס זאָלען ערלויבען אויף אַ פרידליכע בעציהונג פון קאָנפליקט. נאָך אַ מיינונגס-אויסטויש צווישען פּאַריז און רוים האָט די רוימישע רעגירונג פעראָרדענט איהר אַמבאַסאַדאָר מעלדען דעם פּרעמיער לאַוואַל די איטאַליענישע פאָדערונגען און די נייע יסודות, אויף וועלכע מען קען אָנהויבען די אונטערהאַנדלונגען. די איטאַליענישע פאָדערונגען זענען דורך פּרעמיער לאַוואַל איבערגעגעבען געוואָרען דעם בריטישען אַמבאַסאַדאָר. די ענגלישע רעגירונג האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט צו רעזיגנירען פון איהרע פערהיטונגס-מיטלען, וואָס זי האָט אָנגענומען. נישט קוקענדיג אָבער דערויף, פערזיכערט דער „מאַטען", אַז די אונטערהאַנדלונגען דויערן ווייטער און דעם פּרעמיער לאַוואַל וועט אפשר איינמאָל געלונגען צו דערפיהרען צו אַ דערנעהנטערונג צווישען ביידע שטאַנדפּונקטען.

באַסאַדאָר אין פּאַריז האָט נעכטען אין אָוונט אינפאָרמירט דעם פּרעמיער לאַוואַל, אַז די ענגלישע רעגירונג וועט נישט צוריקציהען איהר פלאָט פון מיטעללענדישען ים פאַר דער פערקלענערונג פון די איטאַליענישע מיליטערישע כחות אין ליביען.

לויט דער מעלדונג פון אייניגע צייטונגען האָט לאַוואַל אויך איבערגעגעבען דעם בריטישען אַמבאַסאַדאָר דעם ענטפער אויף דער אָנפראַגע וועגען דער צוזאַמענאַרבייט מיט'ן בריטישען פלאָט אין פאַל, ווען דער בריטישער פלאָט זאָל בעדראָהט ווערען דורך איטאַליען. לאַוואַל האָט ערקלערט, אַז אויב דער בריטישער פלאָט וועט אַלס רעזולטאַט פון אויספיהרען דעם פּונקט 3 פון אַרטיקעל 16 פון פעלקער-ליגע-אָפּמאַך, ווערען בעדראָהט, וועט דער פראַנצויזישער פלאָט ווי אויך זיין באַזע זיין צו דער דיספּאָזיציע פון די בריטישע ים-כוחות. זאָל אָבער די בעדראָהונג פון ענגלישען פלאָט ענטשטעהען נישט אין שייכות מיט דער אַקציע פון דער פעלקער-ליגע, וועט דער פראַנצויזישער פלאָט נישט קומען צו הילף.

די גאַנצע פראַגע בעשטעהט אין דעם, צי עס וועט קומען צו אַ בלאָקאַדע פון די איטאַליענישע פּאָרטען, לויט דער פעראָרדענונג פון דער פעלקער-ליגע. מען דאַרף ערוואַרטען, אַז אין משך פון די נאָהענטסטע 48 שעה וועט צוליב'ן ענגלישען דרוק אָנגענומען ווערען געוויסע ענדגילטיגע שריט מיט'ן ציל אויפצוקלערען דעם פראַנצויזישען שטאַנדפּונקט, בנוגע דעם האַנדעלס-באָיקאָט פון איטאַליען, וואָס אידען האָט פאָרגעלעגט אין זשענעווע

ענגלאַנד נישט מסכים אויף לאַוואַלס פאָרשלאַגען.

לאָנדאָן, 17 (ספּ. טעל.)
די פּרעסע מעלדעט, אַז דער בריטישער אַמ-

געוואַלדיגער נצחון פון די ליבעראַלען

צו די פּאַרלאַמענט וואַהלען אין קאַנאַדע

לאָנדאָן, 17 (ספּ. טעל.)
פון אָטאַוואַ מעלדעט מען: דער ענדגילטיגער רעזולטאַט פון די וואַהלען צום קאַנאַדישען פּאַרלאַמענט איז פאָלגענדער: ליבעראַלען — 169 (ביז-איצט 93), קאָנסערוואַטיווען — 41 (פריהער 133), פּאַרטיי פון ווירטשאַפטליכען אויפבוי — 17, קאָאָפּעראַטיווען-פערבאַנד — 8. אַ חוץ דעם האָבען 6 קליינע גרופּען צוזאַמען בעקומען 10 מאַנדאַטען. דער נצחון פון די ליבעראַלען איז אַ געוואַלטיגער און האָט איבערשטיגען אַלע ערוואַרטונגען.

אין דער שפּיץ פון נייעם קאַבינעט וועט שטעהען דער פיהרער פון די ליבעראַלען מאַקענזיע קינג.

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי"
צעגעלניאַנע 27 — טעלעפאָן 112-25
דיר. ד. צעלמייסטער. אַנפ. י. קרעלמאַן.

מאָרגען שבת, ד. 19 און זונטאָג, ד. 20 אָקטאָבער, 9.15 אָוונט
צווייטע פייערליכע פּרעמיערע!
פון די יונגע בעגאַבטע קינסטלערין
דינה האַלפּערן
צוזאַמען מיט איהר פּאַרטנער סעם בראָנעצקי אין דער גרויסער לאַך-קאָמעדיע אין 3 אַקטען פון עס בע —

דער
פינטשעווער
יורש

היינט פרייטאָג, 9.15 אָוונט, מאָרגען שבת 4.15 בייטאָג און זונטאָג, 4.45 בייטאָג (צו ביליגע פּרייזען)
לעצטע 3 מאָל די מאָדערקע לעצטע 3 מאָל

אין נעמען אָנטייל: ש. אַרליוק, ד. האַרי, מ. זאַק, ב. ליבגאָלד, ה. לוקסענבורג, מ. מאַקסימאָוו, נ. סיבירצעווא, ל. פרידמאַן א. א.

בעמערקונג: ס'ווערען געמאַכט גרויסע פּאַרבערייטונגען צו דער דריטער און לעצטער פּרעמיערע „די אומגעזעצליכע פרוי" מיט דינה האַלפּערן אין דער הויפּט-ראָל.

פערגרעסערטער אָרקעסטער. אייגענער וואַרשאַווער דאַמען-כאָר. הערליכע אויסשטאַטונג.
אָנפיהרער: י. קרעלמאַן. דיריגענט: ל. זעלמאַן. טעכנ. לייטונג: ב. עפּשטיין.
אַדמיניסטר.: א. האַלפּערן. בילעטען צו בעקומען פון 11 פריה אין קאַסע פון טעאַטער.

ליגע פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ-ישראל
לאָדז, פּיעטריקאָווער 83.

זונטאָג, דעם 20-טען אָקטאָבער ד. י. פּינקטליך 4 נאָכמיטאָג קומט פאָר אין „ענגלישען זאַל" (אַלטע 1. מאַי 2) אַ רעפעראַט פון
ה' יוליוס ברוינטאַל
פיהרער פון דער עסטרייכישער סאָצ. דעמ. און רעדאַקטאָר פון „ווינער אַרבייטער-צייטונג"
א. ד. ט.
„נייע מענשען אויף אַלטער ערד"
בילעטען צו בעקומען אין לאָקאַל פון דער „ליגע פאַרן אַרבייטענדען ארץ-ישראל" פּיעטריקאָווער 83, און ביי דער קאַסע.

בעקאַנטמאַכונג
דערמיט האָבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען דער ג' קונדשאַפט, אַז מיר האָבען ערעפנט אַ פאַבריקס-לאַגער פון אונזערע אויסאַרבייטונגען
אין לאָדז, זאַכאָדניאַ 25, טעל. 132-72
Fabryka kakao, kuwertury, masła kakaowego i czekolady
„Holandja"
Sp. z ogr. o. w BYDGOSZCZY

J. FUKS פון דער פירמע Nowomiejska 6
שיך

די מאָדערנסטע פאַסאָנען
ערשטקלאַסיגע קוואַליטעט, נידריגע פּרייזען
אָט דאָס זענען די מעלות פון די

קומט און איבערצייגט אייך!
ווי קאָלאַציעס אויך
א-לא-קאַרט
מיט ביליגע פּרייזען.
מיט אַכטונג הערמאַן בערנהיים.

כדי ענטגעגענצוקומען די ברייטע מאַסען האָב איך בעשלאָסען אויסצוגעבען
מיטאָגען 1 זל. פון אָז.

„BAR ALA FOURCHETTE"
Piotrkowska 62, tel. 183-64
איז ווייטער טעטיג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט די ג' קאָנסומענטען, אַז נאָך אַ גרינדליכען רעמאָנט פון דער קיך ביי דעם בעוואוסטען

SUSMANEK
דער לאַנגיעהריגער קירזשנער-אַטעליער פון
פיהרט אויס אַלערליי
פעלץ-בעשטעלונגען
פון אייגענע און אָנפערטרויטע סחורה, נעמט אויך אָן רעפּעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלן, פּינקטלעכע און רעעלע אויספיהרונג. צו קאָנקורענץ-פּרייזען —
איז הויף 19 פּיעטריקאָווער

ד"ר מ. דוידבערג
צאָהן-דאָקטאָר
זשעראָמסקעגאָ 25, טעל. 172-20
נעמט אָן פון 8–5 אָוונט.

דר. מעד. דוקטאָר
טעל. 146-11, זשעראָמסקעגאָ 40
נעמט אָן פון 4.30 ביז 7 אָוונט.

Dr. med.
ANTONI ZALEWSKI
Chirurgja i Ortopedja
przeprowadził się
na ul. GŁÓWNA 5, tel. 136-61
przyjmuje od 4–6 ppoł.

Dr. med.
D. Rawicz
קלינסקעגאָ 49
צוריקגעקערט
Tel. 154-36.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
POWRÓCIŁ
spec. chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
Piotrkowska 70, tel. 181-38
Przyjmuje: od 8[30] do 1[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp. i od 6 do 8[30] wiecz.
niedziele i święta od 10 r. do 1 pp.

Dr. med.
H. HAMMER
11 listopada 32 (róg Gdańskiej)
Telef. 128-39

Dr. med.
JÓZEF FRANK
נאַראָטאָוויטשאַ 36
237-14
נעמט אָן פון 8–9 און 2–12

Doktór
A. S. TENENBAUM
Piotrkowska 109, tel. 220-25
powrócił.

Dr. med.
M. JAKUBOWICZ
צוריקגעקערט
טעל. 109-71
נעמט אָן פון 12–10 און פון 4–6 אָוונט.

צו הקפות אין דער ווילקער שוהל

קומען פאַרשטעהער פון דער מאכט

צו הקפות אין דער ווילקער שוהל שבת אָוועגד שמחת תורה, פונקט 6 אַ זייגער אָוועגד וועלען קומען העכערע פאָרשטעהער פון דער מיליטער־מאַכט.

אַלע יודישע זעלנער, וועלכע געפינען זיך אין לאָדז שמחת־תורה ווערען געבעטען צו קומען פינקטליך אין דער ווילקער שוהל.

די אָרדנונג וועט געהאַלטען ווערען דורה דעם לעגיאָן א. נ. פון בערעק יאָסעלעוויטש,

אויסשטעלונג וועגן מאַרשאַל יוזעף פילסודסקי

פערגאַנגענעם זונטאָג איז אין דער קונסט־גאַלעריע געעפענט געוואָרען אַ זעהר אינטערע־סאַנטע אויסשטעלונג פון די אַרבייטען פון די קינ־סטלער כראָסטאָווסקי און טשערמאנסקי. וועגען מאַרשאַל יודעף פילסודסקי. די זעהר־געלונגענע צייכנונגען און האָלץ ־ שניטען זענען זעהר פרעציז.

די אויסשטעלונג ווערט זעהר גוט בעזוכט, און איז אָפען טעגליך פון 11 פריה ביז 8 אָוו.

ס'האָט זיך געמאַכט אַנ'אדרעס...

(א) אין לאָקאַל פון דער אָפטיילונג פאַר גע־נזעלשאַפטליכער שוץ (אויף זאַוואַדזקאַ גאַס) האָט מען שוין ווידער אונטערגעוואָרפען אַ 2־יאָהריגען יונגעלע.

מ'האָט דאָס קינד אַריבערגעשיקט אין דער־ציהונגס־הויז.

זעלבסטמאָרד פון אַנ'אַרבייטסלאָזען

(א) אויף וועסאָלאַ 24 האָט זיך געסס'ט מיט סובלימאַט, געמישט מיט ספּירט, דער אַרבייטס־לאָזער יאַן קאַשטעלאַן.

אין אַ שווערען צושטאַנד האָט מען איהם אָפגעפיהרט אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

די סיבה פונ'ם זעלבסטמאָרד — עקסטע נויט.

בעקאַנטמאַכונג.

שמיני־עצרת אינדערפריה פאַר קריאת התורה וועט האַלטען אַ ד ר ש ה דער הרב ר' שמואל אליעזר ב"ר משה מנחם סעגאַל אין בית־הכנסת נושאי־המטה בזשעזשינער 23. די נבאים

לטובת דער קאָלאָניאַל־אַקציע

מאָרגען, שבת, ד. 26 ד.ה. 8,15 אָוועגד ווערט אין גייער'ס זאַל (פּעטריק. 293) אויסגע־פיהרט די אָפּערעטקע „דאָס וואונדערבאַרע מע־דעל". די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט פאַר דער קאָלאָניאַל - אַקציע.

פון דער אָקאָטשימער ביער־ברויערײַ

אַלס איינע פון די פאָרנעהמסטע ביר־ברוי־ערייען אין פוילען שטעלט מיט זיך פאָר די אָקאָ־טשימער ביר־ברויערײַ. די בירען מאַרצאָווע, עקס־פּאָרטאָווע, ווי אויך דער בעריהמטער פּאָרטער פון דער אָקאָטשימער ברויערײַ שמ'ען אין גאַנץ פוילען מיט זייער געשמאַקהאַפטיגקייט און ווערען אויך רעקאָמענדירט דורך ערצטליכע פערזענליכ־קייטען.

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווא 28, טעל. 93־101
ספּעציאַליסט
פאַר מענער־שוועכע־בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען און פּסיכאָ־אַנאַליזען
נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 אָוועגד.

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
היינט און פאָלג. טעג!
SYLVIA SYDNEY
אין סענסאַציאָנעלען
סאַלאָן־פילם א. נ.
דאָס האַרץ פון אַנ'אינדיאַנערין
איבער'ן פּראָגראַם:
„די רויטע דאַמע"
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייט.

היינט
נ. יאָטקאָ
ציהונג פון דער 1־טער קלאַס
קויף אַ לאָס אין דער קאָלעקטור
פּיעטריקאָווער 22
פּיעטריקאָווער 66
נאָוואָמיעסקאַ 1

יעדער דאַרף זעהן דעם יודישן פילם

בר מצוה און די יוד. רעוויו געלעבט און געלאַכט אין קינא טשאַרי

ווי גרויס ס'איז די פּעראינטערעסירונג פון לאָדזער יודישען עולם מיט'ן יודישען פילם „בר־מצוה" און „געלעבט און געלאַכט", וואָס ווערט איצט דעמאָנסטרירט אין קינאָ „טשאַרי" בעווייזט דער פאַקט, וואָס דער קינאָ איז אַ גאַנצען יום־טוב געפאַקט ביז איבער די ברעגעס.

ווי מ'טיילט מיט, געהט שוין דער פילם די לעצטע טעג. ס'איז דערום געוואונשען, אַז די, וואָס האָבען נאָך דעם יודישען פילם נישט געזעהען זאָלען דאָס טון אין משך פון די יום־טוב־טעג.

כ. ט.

יודיש טעאַטער
„פילהאַרמאָניע"
נאַרוטאָוויטשאַ 20.
לעצטע 6 פאָרשטעלונגען פון „אַ חתונה אין תפיסה"
פּאָפּולערע פרייזען פון 54 גר. ביז 2.20 זל.
גרויסער דערפאָלג! / הערליכע אויפפיהרונג! / הומאָר! / שפּאַנונג! / געזאַנג!

היינט פרייטאָג	מאָרגען שבת	מאָרגען שבת	זונטאָג	זונטאָג
ד. 18־טען אָקטאָבער 9.30 אָוונט	ד. 19־טען ד. ה 4.30 נאָכמ.	דעם 19 ד. ה. 9.30 אָוונט	ד. 20 ד. ה. 4.30 נאָכמ.	ד. 20 ד. ה. 9.30 אָוונט

לעצטער אמעריקאַנער שלאָגער — גרויסע טעאַטער־סענסאַציע!
אַחתונה אין תפיסה
אין 3 אַקטען מיט געזאַנג.
עס נעמט אָנטייל אונזער גוט־בעקאַנטער אַרטיסטען־קאָלעקטיוו לויט'ן א. ב.
באַלבירסקי הערש, ביאַלקאָוויטש ישראל, נוטמאַן הלמן, גאַרליצקא זיסל, האַמבורגער דוד, הערשקאָוויטש שלמה, נערה רבקה, נייהויז וואָלף, פּאָלאַנסקי חיים, צווייליך ישעיה, צווייליך חנה, ראַקאָוו יחיאל, ראָזענצווייג חנה א. א.
אַדמיניסטראַטאָר: ש. הערשקאָוויטש   בינע־לייטונג: ק. נוטמאַן.
בילעטען אויף אַלע פאָרשטעלונגען אין קאַסע פון „פילהאַרמאָניע".
אין קורצען טרעט אויף דער בעריהמטער אמעריקאַנער סטאַר
דזשעק רעכטצייט.

פּאַלעסטינע

פּאַלעסטינע, דאָס לאַנד פון אַ גרויסער צו־קונפט, דאָס וויגעלע פון דער אַלט־העברעאישע און קריסטליכער ציוויליזאַציע, איז געוואָרען די לעצ־טע 10 יאָהר דער צענטער פון דער אינטערנאַציאָ־נאַלער טוריסטיק. די פּעראינטערעסירונג מיט פּאַ־לעסטינע דאַרף מען צושרייבען אַלערערשטענס דעם אויפבוי פון אַ יודישער נאַציאָנאַלער היים. וועלכע איז ענטשטאַנען אויף דער היסטאָרישער ערד פון פאָלק ישראל און דערפיהרט דאָס לאַנד צו אַנ'אונגעוועהנליכער אויפבליהונג.

די פערבינדונג פון מזרח מיט מערב איז גע־וואָרען פאַר די טוריסטען אַ צוציהונגס־קראַפט.

אַלעס פיהרט צו צו בעזוכען פּאַלעסטינע כאָטש איינמאָל אין לעבען. אַ שטענדיגע און רעגולערע קאָמוניקאַציע האַלטען אונטער די שיפען, וועלכע געהען אָפּ יעדע וואָך פון קאָנסטאַנצע און נאָך 3 און האַלבען טאָג רייזע קומען זיי אָן אין די פּאַלעסטינער פּאָרטען, כדי צו פערלייכטערען די רייזע האָט די היגע אָפּטיילונג פון וואַגאָן־לי־קוק אָרגאַניזירט רעגולערע טוריסטישע אינדיווידו־עלע רייזעס קיין פּאַלעסטינע.

ס'איז אויך געלאָזט געוואָרען אין בעטריב אַ ספּעציעלער צוג פון וואַרשאָ קיין קאָנסטאַנצע, וועלכער בעזיצט שלאָף־וואַגאָנען 3־טע קלאַס.

באַהן־בילעטען קיין קאָנסטאַנצע קען מען בע קומען געגען אַ ספּעציעלען הנחה־טאַריף.

איינשרייבונגען נעהמט אָן וואַגאָן לי קוק פּיעט־רקאָווער 68, טעל. 70־170 פון 8—9 אָוועגד אָהן איבעררייס.

Doktór
Z. Henrykowski
ספּעציאַל־אַרצט פאַר וועגערישע
הויט־קראַנקהייטען און מענער־שוועכע
טראַוגוטאַ 9
טעל. 262-98
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 6—9 אָוועגד
זונטאָג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאָג.
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע־זאַל.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזן

איבערגעפאָהרען

(א) אויף נאַפּיורקאָווסקיעגאָ גאַס איז איבער־געפאָהרען געוואָרען דורך אַ אויטאָ דער 53־יאָהרי־גער אהרן שמערעק פון זשגאָוער גאַס 2.

פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט ערשטע הילף און אָפּגעפיהרט אַהיים.

* * *

(א) אויף דעם פּייהייטס־פּלאַץ האָט דער 18־יאָהריגער ראָווער־פיהרער עוגעניוש איקאַנאַראָוו (פון סמוגאָווא 18) איבערגעפאָהרען מיט זיין ראָ־ווער די 34־יאָהריגע ברײַנדעל פרידמאַן, וועלכע האָט זיך ביים פאַלען צובראָכען אַ פוס און צושע־דיגט דעם ברוסט־קאַסטען. אויך איקאַנאַראָוו האָט זיך שטאַרק צוקאַליעטשעט.

פּאָגאָטאָוויע האָט זיי ערטיילט ערשטע הילף, און די פרוי פרידמאַן אין אַ שווערען צושטאַנד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

אַ טעלער קרעפטיגע זופּ קען מען אין יעדען מאָמענט מאַכען פון איין גראַף־ווירפעל שטרענג כשר'ע אויסאַרבייטונג
יעדע ווירפעל איז אין דער גאָלד־פּאַקונג צו דערקענען

פון דער ביער־ברויערײַ

ק. אַנשטאַט און יורשים אקצ. ג עז.

די אויבענדערמאָהנטע בעוואוסטע ביר־ברוי־ערייי עמפפעהלט אויף יום־טוב איהרע געשמאַקע בעריהמטע קוואַליטעטס־בירען ווי העל־וויבאָראָווע, ביירישע און דונקעל זיס ביר. די פירמע ק. אַנשטאַדט נויטיגט זיך נישט אין קיין רעקלאַמע און צווישען אַלע ביר־פּראָדוצענטען פערנעמט זי איינע פון די ערשטע ערטער. איהרע פעסלעך ביר זענען ספּע־ציעל מיט איינגעברענטע פירמע בעצייכענט.

תיקון טעות

אין דער פּאָעמע „דאַנוּאַ קלאַראַ" וואָס איז געדרוקט אויף דער 8 זייט, לייענט זיך די צווייטע שורה פון טעקסט אַזוי: „וואַנדעלט די אַלקאַדען־טאָכטער".

פון דעטאַליסטען סוחרים־פעראיין פּיעטריק. 90

דאָנערשטאָג איז פאָרגעקומען אַ אַלגעמיינע פער־זאַמלונג פון הוזירער און קליינהענדלער, וועלכע פערקויפען אויף ראַטעס. די פערזאַמלונג האָט זיך אָנגעשלאָסען אָן דעם דעטאַליסטען ־ פעראיין פּעט־ריקאָווער 90. ס'איז געוועהלט געוואָרען אַ פער־וואַלטונג. פּאָרזיצער: יעקב סאַלמאַנאָווסקי, וויצע־פּאָרזיצער — ה. דיאַמאַנד, מ. קליינער, מ. וויינ־טרויב, א. ווייצבערג, נאַדלער, ל. זיגדלער, שטערנ־ליכט, אַראָנזאָן, נ. גיסקע, ש. גאָלדבערג. אַלס עהרן־פּרעזעס מענדעל רייכענבאַך. די פערזאַמלונג האָט אָנגענומען אַ פּראָטעסט ־ רעזאָלוציע געגען פּראָ־יעקט פון אַ מאָראַטאָריום פאַר די בעאַמטע, אַגווייזענדיג, אַז די בעאַמטע, וועלכע געניסען פון 2־יעהריגען קרעדיט, קויפענדיג אויף ראַטעס און טייל ווייז אָפּשלעפּענדיג ביז לאַנגע יאָהרען מיט'ן בע־צאָהלען, זענען פּריווילעגירט דען נאָר מיט 20% פון זייער פּענסיע זענען זיי פעראַנטוואָרטליך פאַר די חובות, ווען מען זאָל זיי געבען אַ מאָראַטאָריום וואָלט דער גאַנצער קרעדיט אונטערגעשניטען גע־וואָרען אויף יאָהרען.

אַנ'אויספלוג פון ווילנע אין לאָדז

היינט אין אָוועגד קומט קיין לאָדז אַנ'עקס־קורסיע פון ווילנע אָרגאַניזירט דורך דער דאָר־טיגער אָפּטיילונג פון זש.ט.ק. די ווילנער וועלען זיין די געסט פון דער היגער אָפּטיילונג פון דער יודישער לאַנדקענטניש־געזעלשאַפט.

די עקסקורסיע, וועלכע וועט בעזוכען די וויכ־טיגסטע זעהענסווירדיגקייטען פון אונזער שטאָט. פערבלייבט אין לאָדז ביז זונטאָג אין אָוועגד. מצד די ווילנער פיהרט אָן מיט'ן אויספלוג דער זשורנאַליסט ז. שיק.

אַנ'איידעל געזונד

איז אַנ'אונשעצבאַרער אוצר, וואָס מ'דאַרף אָפּהי־טען, איבער וועלכען עס גריבלען זיך וויסענ־שאַפטליכע פערזענליכקייטען מיט אַ קלענערן אָדער גרעסערען ערפאָלג.

דאָס געהיימניש שטיצט זיך אויסשליסליך אויף דעם ראַציאָנעלען פלעגען זיך און דאָס שוין פון דער סאַמע פריהסטער יוגענד. אַלס אַנ'אוניווערסאַלע דערנעהרונג, וואָס גיט געזונד און קראַפט ווי קינ־דער אזוי אויך דערוואַקסענע, געזונדע צי קראַנקע, קען מען בעטראַכטען האָבער־פלאָקען. אָן דער שפּיץ פון אַזאַ אַרט פּראָדוקטען רוקען זיך אַרויס קנאָר'ס האַבער־פלאָקען, אויסגעפּערטיגט פון פיינ־סטען האָבער און אין די היגיענישסטע בעדינגונגען. פריי פון שעדליכע פאַר'ן געזונד שאַלען זענען די האָבער פלאָקען פון „Knorr" אַנ'איידעלע דערנעהרונג און דורך מעהרמאָליגע אופנים פון צוריכטונג זענען זיי ענטשפּרעכענד אַזוי אויף פריה־שטיק, מיטאָג אָדער אָוועגדברויט זאָוי פאַר צו־ברייטען קוכענס א. אז. וו.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 18־טען אָקטאָבער

6.34 — גימנאַסטיק. 6.50 — פּליטען. 8 — אוידיציע פאַר שולען. 11.57 — צייט־סיגנאַל. 12.03 — ידיעות, 12.15 — אוידיציע פאַר קינדער. 12.40 — פּליטען. 1.35 — מוזיק. 3.12 — בערזע. 3.25 — עקספּאָרט. 3.30 - קאָנצערט. 4 — שמועס פאַר קראַנקע. 4.15 — קאָנצערט. 4.45 — שמועס פאַר קינדער. 5 — רעפּאָרטאַזש. 5.15 — פּאָעזיע. 5.20 — קאָנצערט. 5.50 — ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער. 6 — קאָנצערט. 6.30 — שמועס. 6.45 — פּליטען. 7.20 — רעקלאַמע ־ קאָנצערט. 7.35 — ספּאָרט. 8 — רעפּאָרטאַזש. 8.50 — ידי־עות. 9.05 — מוזיק. 10.20 — טאַנץ־מוזיק. 11— ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 — מוזיק.

שבת, ד. 19־טען אָקטאָבער

6.34 — גימנאַסטיק. 6.50 — פּליטען. 8 — אוידיציע פאַר שולען. 11.57 — צייט־סיגנאַל. 12.03 — ידיעות. 12.15 — קאָנצערט. 1.30 — פּליטען. 2.25 — לאָדזער בערזע. 2.30 — קאָנ־צערט. 3.15 — וואַרשאָווער בערזע. 3.25 — „אונ־זער ים־האַנדעל". 3.30 — מוזיק. 4 — לעקציע פראַנצויזיש. 4.15 — פּליטען. 4.45 — „גאַנץ פּוי־לען זינגט". 5 — ווירטשאַפטליכער רעפעראַט. 5.15 — נייעס פון פּליטען. 5.45 — רעפעראַט. 5.50 — „אונזערע שטעט און שטעטלעך". 6 — הערשפּיל. 6.30 — רעפעראַט. 6.45 — פּליטען. 7.20 — רעקלאַמע ־ קאָנצערט. 7.35 — ספּאָרט. 8.25 פּליטען. 8.45 — ידיעות. 9 — אוידיציע פאַר פּאָ־ליאַקען אין אויסלאַנד. 10 — אַקטועלער שמועס. 10.10 — מוזיק. 11 — ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 — טאַנץ־מוזיק.

זונטאָג, ד. 20־טען אָקטאָבער

9 — צייט־סיגנאַל. 9.15 — פּליטען. 9.40 - ידיעות. 10 — גאָטעס־דינסט. 11.57—צייט־סיגנאַל 12.03 — ידיעות. 12.15 — מוזיק. פריהמאָרגען. 2.20 — „די שענסטע פּליטע". 3.20 - פּליטען. 3.45 — ראַטגעבער פאַר טוריסטען און ספּאָרטלער. 4 — אוידיציע פאַר קינדער. 4.15 — קאָנצערט. 4.45 — „גאַנץ פּוילען זינגט". 5 — טאַנץ־מוזיק. 5.40 — מוזיק. אוידיציע. 6 — לידער. 6.30 — הערשפּיל. 7.10 — ספּאָרט. 7.15 — רעקלאַמע ־ קאָנצערט. 7.30 — הומאָר. 7.45 — ליטעראַרישע סקיצע. 8 — קאָנצערט. 8.45 — פון יוזעף פּיל־סודסקי'ס שריפטען. 8.50 — אָוועגד־ידיעות. 9 — „אויף די לעמבערגער פרעהליכע כוואַליעס". 9.30— פּעליעטאָן. 9.45 — ספּאָרט. 10 - קאָנצערט. 11 — ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 — טאַנץ־מוזיק.

קינא „טשארלי"

2 צעגיעלניאנא 2

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם! גערעדט און געזונגען אין דער יודישער שפראך!

צום ערשטען מאל אין פוילען!

און דער וועלט-בערימטער קאנטאר

יאסעלע ראזענבלאט

מיט דעם בעריהמטען אמעריקאנער שוישפילער

באריס טאמאשעווסקי

„בר-מצוה"

2) „געלעבט און געלאכט"

א גרויסע רעווי געזונגען און גערעדט אין דער יודישער שפראך צום ערשטען מאל אין לאדז! איהר זעהט און הערט די וועלט בעריהמטע און אין לאדז בעקאנטע יודישע קינסטלער: מנשה סקולניק, יוסף בולאוו, מאקס ווילנער, פנחס לא-ווענדא. ס. רעכטצייט, באריס ראזענטאל, הייםי דושעקאבסאן און מרים קרעסין.

היינט אנהויב 4 נאכמיטאג.

אכטונג: שבת און זונטאג אנהייב 12 בייטאג.

יוליוס ברוינטאל

צו זיין קומען קיין לאדז

ס'איז א גאנץ אייגנארטיגע פערזענליכקייט, וועלכע מיר וועלען האבען די זכיה צו בעגריסען זונטאג אין אונזער שטאט. אייגנארטיג איז זיין ראל אלס איינער פון די בעדייטענדסטע פיהרער פון דער ארבייטער - בעוועגונג, און אייגנארטיג אלס א גרויסער און איבערגעגעבענער פריינד פון ציוניזם. אדורכגעמאכט דעם ביטער שווערען אבער איינציג ריכטיגען וועג, וואס פיהרט פון פשוט'ן ארבייטער לעבען צו דער אנפיהרונג מיט דער בעוועגונג.

לאנגע יאהרען געקעמפט אלס ארבייטער פאר זיין טעגליך טרוקען ברויט און דערנאך אין א גע-וואלטיגען אנליוף גענומען איין פאזיציע נאך דער אנדערער אין דער אנפיהרונג פון דער סאציאליס-טישער ארבייטער בעוועגונג אין עסטרייך, ביז ער איז געווארען איינע פון איהרע צענטראלע פערזענ-ליכקייטען און דער רעדאקטאר פון די ביידע גרוי-סע ארגאנען פון דער בעוועגונג, סיי פון איהר טאג-בלאט און סיי פון איהר טעארעטישען חודש-זשור-נאל, דעם בעריהמטען „קאמף". דער נאמען יוליוס ברוינטאל איז אויף אזא אופן אויף אייביגע צייטען פערבונדען מיט דעם בעגריף פון „רויטען ווין", און אויך מיט דעם העלדען-קאמף פון דאזיגען וויען געגען דער מאכט פון פינסטערקייט און פון רעאקציע.

געשטאנען אויף די סאמע פאדערשטע פאזי-ציעס אין דאזיגען קאמף, וועלכען עס האט מיט האריך-ציטערניש אדורכגעמאכט די גאנצע קולטור-וועלט, לאנגע חדשים געווען געפייניגט אין תפיסה אין קאנצענטראציע-לאגער, ביז ער איז ארוים, נישט געבראכען כדי ווייטער צו פיהרען זיין סאציאליס-טישען קאמף.

אבער נישט נאר אלס ארבייטער-פיהרער שטייט ער איינציגארטיג פאר אונזערע אויגען. ער איז אויך א גרויסער פריינד פון ציוניזם, געווארען א פריינט פון אונזער אידעע נאך אין יענע צייטען וואו א סך, זעהר א סך סאציאליסטישע פיהרער און בפרט די יודען צווישען זיי, האבען זיך צו איהר בעצווי-גען סקעפטיש, א סך מאל אפילו מיט שנאה — אבער דער זעלבער גרויסער אימפעט פון אנ'אידעע, וואס האט סוף כל סוף געמאכט פון די גרעסטע מענשען אין דער אינטערנאציאנאלער ארבייטער-בעוועגונג אויך איבערגעגעבענע אנהענגער פון ציוניזם אלס א גרויסע פרייהייטס-אידעע, האט אויך ברוינטאלן נישט אויסגעמיטען. נישט געווען קיין לייכטע זאך. דווקא דאס רויטע ווין, אפשר צוליב א פאר פון זיינע אסימילירטע יודישע פיהרער, האט לאנגע יאהרען נישט געקאנט גובר זיין זיין כמעט פיינדליכע בעציהונג צום ציוניזם, און פון דעסט-וועגען האט ברוינטאל אויך אין יענע צייטען מוטיג און טריי זיך בעקאנט צום ציוניזם, אנגענומען צום סוף די איינלאדונג צו בעזוכען דאס בענייטע לעד-בען אין יודישען לאנד און צוריקגעקומען פון דארט אלס א בעגייסטערטער פריינט און מיטקעמפער, אלס איינער פון די אפאסטאלען פון ציוניזם אין דער אינטערנאציאנאלער ארבייטער בעוועגונג.

און אט צוליב דעם איז זיין קומען קיין פוילען א גרויס און א פריידיג געשעהעניש סיי פאר דער ארבייטערשאפט אין לאנד, וואס בעגריסט אין איהם דעם העלדישען פיהרער פון סאציאליסטישען עסט-רייך און סיי פארן יודישען פאלק, וועמענס קאמף פאר א ניי לעבען ער מאכט איצט געטריי מיט דער ציוניזם האט שוין לאנג דערפארט די הערצער פון די בעסטע צווישען די פעלקער פון דער וועלט. א יע-דער אדער כמעט א יעדער פון זיי פערשטייט דעם צוזאמענהאנג צווישען די גרויסע קולטור-אידעאלען פון דער מענשהייט און צווישען דעם יודישען בע-נייאונגסווערק אין א"י. אבער דער ציוניזם איז אויך דאנקבאר פאר דער דאזיגער אנערקענונג, ווייל מיר ווייסען ווי שטארק מיר זענען אפהענגיג פון אט די דאזיגע סימפאטיעס פון דער קולטור-מענש הייט, און דעריבער זענען מיר אויך אזוי דאנקבאר דעם פיהרער פון דער עסטרייכישער סאציאל-דע-מאקראטיע, וואס קומט איצט צו אונז אלס דער שליח פון א"י, פון אונזער א"י.

יוליוס ברוינטאל! א גרוס דיר פון ארבייטער לאדז און פון יודישען לאדז! געשטארקט זאלען ווערען דיינע הענט!

אריה טארטאקאווער.

אנולירט דעם פראצעס געגען די 16 ראטמענער

(סוף פון דער 1-טער זייט)

צו האלטען א גרויסע רעדע, אבער דאס געריכט ער-לויבט איהם נישט.

אין דעם מאמענט ערקלערט דאס געריכט א הפ-סקה. נאכ'ן עפענען די זיצונג קומט די סענסאציע. אדוואקאט יאראש מעלדעט זיך צום ווארט ארייג-צוטראגען א פארשלאג צוזאמען מיט אדוו. סטיפול-קאווסקי (??). ער לעגט פאר צו אנולירען דעם פראצעס צוליב פאלגענדע מאטיווען: דער ארטי-קעל 128 קען נישט אנגעווענדעט ווערען דערפאר, ווייל דארט ווערט געזאגט וועגען בעליידיגען די מלוכה אדער זעלבסטפערוואלטונגס-מאכט דורכ'ן נישט אנשטענדיגען אויפפיהרען זיך. אינם געשלעג און אוואנטורע האבען אנטיילגענומען בלויז ראט-מענער, קיין שום פרעמדע פערזאן נישט. די מאכט איז דא דער שטאט-ראט, דאס הייסט, אז די ראט-מענער האבען זיך אליין בעליידיגט און דערפאר קומט נישט קיין שטראף. דער שטאט-ראט-פארזי-צער האט געקענט אפנעהמען דאס ווארט, אויסשלי-סען פון דער זיצונג און אזוי ווייטער, אבער דאס איז נישט די זאך פון געריכט.

דער פראקוראר אפאנירט און פעררופט זיך אויף דעציזיעס און עהנליכע פאלען פון העכסטען גע-ריכט.

אונטערשטיצט דעם פארשלאג פון אדוו. יאראש ער זאגט, אז שולדיג איז אייגענטליך דער פארזי-צער פון דער זיצונג, ווען ער וואלט ביים אנהויב פון דער אוואנטורע געשלאסען די זיצונג, וואלט דאס געשלעג פארגעקומען נישט בעת'ן אמטירען און צו קיין פראצעס וואלט נישט געקענט קומען, קיין פרעמדער מענש איז נישט אנגעקלאגט, בלויז ראטמענער, וועלכע זענען דאך בעת דער זיצונג גע-ווען די מאכט, וועלכע איז בעליידיגט געווארען, זיי האבען זיך אלזא אליין בעליידיגט און דאס גע-ריכט קען זיך נישט אריינמישען, אויב אימיצער איז דורך אימיצען בעליידיגט געווארען זאל ער פערקלאגען אויף א ציווילען אופן.

דער געריכטס - פארזיצער ערקלערט דאן, אז דאס געריכט איז מסכים מיט דער שטעלונג פון די פער-טיידיגער און אנולירט דעם פראצעס. דאס געריכט אנערקענט, אז ס'איז פארגעקומען נאר א שטערונג פון דער עפענטליכער ארדנונג און שיקט איבער די אקטען צו דער שטאטישער סטאראסטווע אויף א עווענטועלער בעשטראפונג אויפ'ן אדמיניסטראטי-ווען אופן.

דער פראקוראר ערקלערט, אז ער איז נישט מסכים מיט דער דעציזיע פון געריכט און וועט אפע-לירען געגען דעם.

דער פראצעס איז דערמיט פערענדיגט געווארען.

Zygmunt Henrykowski

די ניי-ערעפענטע טאנ'ץ-שולע

פון בעוואוסטען טאנץ-לעהרער

שענקיעוויטשא 9, טעל. 186-43

נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט שבת דעם 19. אקטאבער ד.י. 4 נאכמ. ערעפענט פאר גרופען-לעקציעס.

איינשרייבונגען קומען פאר יעדען טאג פון 10—2 און פון 4—10 פאר אנפענגער.

אויפטריט פון דינה האלפערן אין „ראזמאיטאשטשי"

שוין א וואך צייט, ווי די קינסטלערין דינה האלפערן טרעט אויף אין איהר רעפערטואר, צוזא-מען מיט איהר פארטנער סעם בראנעצקי און א גוט איינשטודירטען אנסאמבל. אויף די צווייטע טעג יום טוב גרייט די דירעקציע פון טעאטער „ראזמאיטא-שטשי" צו פאר דעם לאדזער טעאטער-עולם אנ'-אפערעטע א. נ. „דער פינטשעווער יורש" מיט די בעליבטע דינה האלפערן אין איהר קרוין-ראל. „דער פינטשעווער יורש" איז געשפילט געווארען אין ווארשע און איבעראל ווי דינה האלפערן האט גאסט-ראלירט, א לענגערע צייט. דער „פינטשעווער יורש" ווערט געשפילט שבת און זונטאג 9 אווענד. היינט פרייטאג 9 אווענד מארגען שבת און זונטאג 4 ביי-טאג די לעצטע דריי מאל „דאס מארעל-מיידעל".

עס ווערען גלייכצייטיג געמאכט גרויסע פאר-בערייטונגען צו דער דריטער און לעצטער פרעמיערע „די אומגעזעצליכע פרוי". מיט דינה האלפערן אין דער הויפט-ראל רעזשיסירט דורך סעם בראנעצקי.

יוד. טעאטער אין פילהארמאניע

היינט פרייטאג 9,30 און מארגען שבת 4.30 נאכמיטאג און 9,30 אווענד און זונטאג דעם לעצ-טען טאג סוכות ווערט ווייטער געשפילט דורך דעם אר"טיסטען-קאלעקטיוו פון פילהארמאניע „א חתונה אין הפיסה".

כדי צו געבען אלעמען די מעגליכקייט צו בעזוכען די לעצטע פאר מאל „א חתונה אין הפיסה" זענען די פרייזען רעדוצירט.

11) ווי אזוי האט אויסגעזעהן די ציוויל-מאביליזאציע דעם 2 אקטאבער, 12) „די גאס פון טרעהרען", דאס יו-דישע געטא אין רוים, 13) מילאן, די שטאט פון גע-זאנג און דאס וויגעלע פון פאשיזם, 14) שיינע מצבות אויף די בית-עולם'ס און נאסע פינסטערע וואוינונגען פאר ארבייטער, 15) ביי די האפענס פון גענואל, גענוא, און טריעסט. 16) די אראפגעלאזטע פליגעל פון רוימי-שען אדלער. בילעטען שוין צו בעקומען אין דער בא-ראכאוו-ביבליאטעק אל. קאשטשושקי 9 און ביים איינגאנג.

פון לאדזער יודישען מוזיק-פער. „שיר"

די פערוואלטונג פון „שיר" מאכט בעקאנט, דאס אין צוזאמענהאנג מיט'ן אנהייב פון נייעם מוזיק-סעזאן קומען פאר איינשרייבונגען פון שטים בעגאבטע קאנדידאטען אין כאר.

די איינשרייבונגען קומען פאר אין טאג פון די כאר-פרובען: דינסטאג. מיטוואך און פ׳ יי אג פון 8 ביז 10 אווענט אין ׳׳ נענעם לאקאל נארוטא-וויטשא 32, אין משך פון א חודש ד׳׳י ד. ה. ביז דעם 15. נאוועמבער ד. י. צוליב דעם וואס דער „שיר"-כאר שטודירט שוין א גרויס קלאסיש ווערק, וועט די כאר-ליסטע נאך דעם אויבען-דערמאנטען טערמין געשלאסען ווערען.

די פערוואלטונג.

סוף פון ארטיקעל

הקפות אין קאפוסט ביים רבי'ן

קומט דינסטאג, דעם 22/X ד. ה. ביין

„בייעם פאלקסבלאט"

זש. ט. ק. (וואלטשאנסקא 35, טעל. 121-53)

די נאהענטסטע אויספלוגען

שבת ד. 19 ה. ח. קומט פאר אנ'אויספלוג אין דעם ווידזעווער מאנופאקטור. איינשרייבונגען אין סעקרע-טאריאט. די צאהל אנטיילנעהמער איז בעגרענצט. זונ-טאג ד. 20 ה. ח. קומט פאר אנ'אויספלוג א. נ. „מיט'ן ענטוויקלונג פון דער שטאט לאדז". זאמעלפונקט 10 א זייגער פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

אימפרעזעס

פרייטאג ד. 18 ה. ח. פונקט 9 א זייגער אוו. קומט פאר אין זש. ט. ק. א פארלעזונג פון ד"ר וו. פאלעק א. ד. ט. „די שטרעמונגען אין אלטען און נייעם טעאטער. איינגאנג פריי.

א צוזאמענטרעף פון קארוויע - קאלאניסטען אין זש. ט. ק.

שבת ד. 19 ה. ח. פונקט 9 א זייגער אוו. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א צוזאמענטרעף פון קארוויע-קא-לאניסטען און אויספליגלער א. נ. „פלאנדער באנקעט". דער ספעציעל צוגעגרייטער קארוויע - פראגראם, אנ'-ערשטקלאסיגער ארקעסטער און די אמת'דיגע קאלאניס-טישע אטמאספער, וועלכע וועט געשאפען ווערען א דאנק די לאדזער, ווילנער און ווארשאווער קאלאניסטען (וועל-כע קומען אויפ'ן באנקעט), איז א געניגענדע גאראנטיע אז דער באנקעט וועט אדורך מיט גרויס דערפאלג. איינ-טריטס-קארטען גיט ארויס דער סעקרעטאריאט און אר-גאניזיר קאמיטעט פון קאלאניסטען.

זונטאג ד. 20 ה. ח. 5.30 א זייגער פארנאכט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חברישער טיי-אווענד. איינ-גאנג פאר מיטגלידער און געסט.

שפראך-קורסען

דאנערשטאג, ד. 24 ה. ח. הויבען זיך אן די לעק-ציעס פון פאלגענדיגע שפראך-קורסען: יודיש שפראך און ליטעראטור, העברעאיש, ענגליש, פראנצויזיש און עספעראנטא. די קורסען ווערען אנגעפיהרט דורך לעה-רער-ספעציאליסטען. איינשרייבונגען נעמט אן דער סעק רעטאריאט אין די שעה'ן פון 10—2 און 6—10 אוו.

דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט נעמט אן טעגליך איינשרייבונגען אויפ'ן גימנאסטישען קורס פאר דאמען און גיט ארויס הנחה-בילעטען אין שטאטישען טעאטער און קינאס.

קאמוניקאט

פון 1 ליסטאפאד ביז'ן 3-טען ליסטאפאד ד. י. וועט פארקומען אין קראקא א אלגעמיינער דעלעגאטען - צוזא-מענפאהר פון יודישע קאמבאטאנטען אין גאנץ פוילען, און ביי דער געלעגנהייט וועט אפגעגעבען ווערען כבוד דעם קבר פון מארשאלעק פילסודסקי דורך שיטען ערד. אויפ'ן סאוויניעץ. די פערוואלטונג פון יודישען קאמבא-טאנטען-פערבאנד אין לאדז, ווענדעט זיך צו אלע מיט-גלידער און סימפאטיקער אנטייל צו נעמען אין צוזא-מענפאהר.

די אלע, וועלכע ווילען אנטיילנעמען אין צוזאמענ-פאהר. דארפען זיך רעגיסטרירען אין סעקרעטאריאט פון קאמבאטאנטען - פערבאנד פ. א. וו. (סקווערא ווא) 6 יע-דען טאג פון 6—8 אווענד. די רייזע-קאסטען אויף ביידע זייטען בעטרעפען 18 זל.

מעלדונג

רעפארטאזשע, בילדער, שילדערונגען און איינדרו-קען פון א רייזע איבער איטאליען אין סעפטעמבער, אקטאבער 1935

אונטער די פליגלען פון רוימישען אדלער

זונטאג דעם 20-טען אקטאבער (לעצטער טאג יום-טוב) 8 א זייגער אווענד קומט פאר אין זאל פון ספארט-קלוב „טויפון" אל. קאשטשושקי 21 א רעפארטאזש-אווענד פון בעקאנטען דיכטער, מחבר פון „מיסיסיפי" ל. מלאך. דער דיכטער וועט דערציילען פון זיין לעצטער רייזע איבער איטאליען, פון וועלכע ער איז איצט צוריקגע-קומען. דער רעפארטאזש נעמט ארום פאלגענדע טעזען: 1) איטאליען אין פיבער פון מלחמה, 2) דער שלאס אויף די מויערן און אויגען און אויף די טריט, 3) ווי אזוי ווערט דערצויגען די יוגענד? 4) דער עקאנאמישער קרי-זיס און די פאליטיש - געזעלשאפטליכע אטראפיע, 5) די קולטור אין דינסט פון פאשיזם, 6) ווי אזוי שטעלט מו-סאליני פאר די אביסיניער, 7) א שמועס מיט מאריא-נעטי און א בעזוך ביי ד'אנונציא, 8) גייסטיגער טויט און קינסטלערישער צוריקגעשטאנקייט, 9) וואס דאס פאלק שושקעט וועגען „דוטשע", 10) אויפ'ן וועניצי-שען פלאץ אין רוים — מוסאליני'ס גענעראל-קווארטיר,

דעליקאטער הויט

דייץ פלעגען דעם קינד'ס קערפערל דארף מען צו דער באד פון קינד און צום וואשען דאס קעפעל די געהעריגע זייף. די זייף פאר קינדער דארף זיין פולקאם אדורכגעפעטסט פריי פון לוג, פערפוי-מירט מיט נאטירליכע ריינע אייליען, אזא איז די זייף פון בעבע שאמפאן, וואס איהר כעמישער צו-זאמענשטעל און אייגענשאפטען ווערען יעדעס מאל ביים זידען די זייף זארגפעלטיג אויסגעפארשט דורך דעם אנאליטישען לאבאראטאריום פון דער פירמע "Wu-El-Ka" כדי די דאזיגע זייף אויף א אי-דעאלען אופן צוצופאסען צו די פאדערונגען פון דער היגיענע פון קינד און צו דער דעליקאטקייט פון זיין הויט.

ד"ר ס.א.

Skład Przyrządów Przeciwpożarowych

„PERKUN"

Łódź, Kilińskiego 146

tel. 201-33

עמפפעהלט: פיאנאווע לעש-אפאראטען (גאשניצעס) Perkun די טרוקען-פראשקאווע גאשני-צעס „Uniwersalna" וואס ווירקען אונטער דעם דרוק פון קויהלען-זויער. אויטאמאבילען-גאשניצעס און אנד. ווי אויך זאפאסאווע לאדונגען צו אלע סיסטעם גאשניצעס. סאלידע בעדינגונג! צוגענגליכע פרייזען. — פאכמענישע איבערארבייטונג פון אלע ארט גאשניצעס.

Dr. med M. TAUBENHAUS

ספעציאליסט

פאר עקזשעמע און פרויען-קראנקהייטען

פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט

זגערזשער 11. טעל. 246-09

נעמט אן פון 4—8 אווענד.

בעקערייי

E. KELLER

ערעפנט אין די נאהנסטע טעג א פיליע

אויף דער

פיעטריקאווער 120

טעל. 215-88.

ישיבת „תורת משה"

מעלדעט, אז ס'ווערען אנגענומען קינדער פון יעדער עלטער צו לערנען אלע למודי קודש עברי, חומש, רש"י, נ"ך, משניות, גמרא, תוספות, העברע-איש און יודיש.

נייע תלמידים ווערען איינגעשריבן טעגליך פון 8 פריה ביז 8 אווענד.

בעמערקונג: קלענערע קינדער ווע-רען אהיים געפיהרט.

זשידאווסקא 19 (מרדכי גבאים גאס)

לינקע אפיצינע, 2-טער איינגאנג, פארטער

Poszukiwana

wspólniczka-fachowczyni

z kapitałem zł. 200 do prowadzenia domowych tanich obiadów koszernych. Posiadam lokal obszerny w centrum Piotrkowskiej Oferta pod „Dobra egzystencja" do adm. „Najer Folksblat".

דער לאַנגיעהריגער
קירזשנער=אַטעליער פון **M. FISZLEWICZ**
פיהרט אויס אַלערליי פעלץ=באַשטעלונגען אין רעפּעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. קאָנקורענץ-פרייזען.
פּיעטריקאָווער 20, —טעלעפאָן— 221-39

דער ניי=ערעפענטער לוקסוס-שיך-מאַגאַזין א. פ.
„SALUS“
5 שרודמיעסקא 5
אין טעמפּעלגאַסע א רײכער און וואהל שיך פון הערן, דאַמען און קינדער-שיך צו זעהר נידריגע פרייזען.
גאַראַנטירטע אַרבייט

אויף ראַטעס **PHILIPS-RADJO** פאַר מזומן
דער נייעסטער מאָדעל פון 1936. הערט! שטענדיג אויף לאַגער זשיראַנדלען און עלעקטראָטעכנישע אַרטיקלען. דעטייל!
H. Gotlibowski ZGIERSKA 30 – tel. 163-71 –

KINO TEATR **ADRIA** GŁÓWNA 1
שבת, זונטאָג אנהויב 5, 8 און 1 אזייגער
היינט און פאָלגענדע טעג! צום ערשטען מאָל אין לאָדז די שוין לאַנג גערועהענע וועלט-קאָמיקער
פּיף און פּאַף
אין נייעסטען סופּערפילם א. נ.
„זענען זיך געווען 2 הולטאַיעס“
אויסערן פּראָגראַם א קלאַנג-צוגאַבע
אנהויב 4, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
KINO TEATR **METRO** PRZEJAZD 2

קלאַנג-קינא-טעאַטער **CORSO** לעגיאָנוב 2/4
היינט און פאָלגענדע טעג
גרויסער קאָנקורענצלאָזער פּראָגראַם
„ב'וויל נישט וויסן ווער דו ביסט“
אין די הויפּטראָלען: Liana Haid — Gustaw Fröhlich — Szöke Szakal || באַמבעס פון געלעכטער! שפּאַנונג! — טריקען!
אויסערן פּראָגראַם: העררליכער גראַטעסק אין פאַרבען. אנהויב 4, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פּרייזען: 1 סעאַנס 50, 54 גר. ווייטערע 54, 85 און 1,09

RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב אין וואָכ. טעג 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג.
היינט און פאָלגענדע טעג!
דאָס קליינע מאַמעלע
מיט FRANCISZKA **GAAL**
אויפן ערשטען סעאַנס און פריהמאָרגען-פאָרשטעלונגען צו 54 גר.

דאָס בילליגסטע טעאַטער אין לאָדז
קינא=רעווי **AMOR**
89 פּאָמאָרסקא 89, טעל. 250-48
דאָנערשטאָג, פרייטאָג, שבת און זונטאָג, ד. ה. דעם 17, 18, 19 און 20 אָקטאָבער ד. י.
אויף דער ביהנע: פאַרבאַנד פון די אַרטיסטען פון פּוילישע ביהנעס פּרעזענטירט די רעוויו פון הומאָר, געזאַנג און טאַנץ א. נ.
„דאָס און יענץ“
ס'נעמען אנטייל: Maks Boczkowski, Duet Lassota, Marja Dolska, Jerzy Darski, Żenia Górczakówna, Trio Igarom

PALACE
מיט **Paula Wessely**
(ווינער אָריגינעלע ווערסיע)
איז קינא
ענטוזיאַזם פון פּובליקום
האָט דערוועקט אויף דער נעכטיגער פּרעמיערע א. נ.
„עפּיזאָד“

Dwie Joasie היינט פּרעמיערע
פון בעסטען פּוילישען פילם א. נ.
הערליכע און זוניגע קאָמעדיע. אין דער הויפּטראָלע: JADWIGA SMOSARSKA דער ליבלינג פון די פּרויען
Aleksander Zelwerowicz און Ina Benita, Michał Znicz דער קאָמיקער Fr. Brodniewicz
אנה. 4 נאָכמ. זונטאָג 12 בייטאָג. פּרייזן פון די פּלעצער: 1 זל. 10,9 זל. 2 זל. 90 גר. 3 זל. 50 גר. הנחה=קופאָנען זונטאָג אונגילטיג

קלאַנג-קינא-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגא 74/76
(ווינקל קאָפּערניקא)

קלאַנג-קינא-טעאַטער **„LIRA“** Limanowskiego 37.
דעם אמת'ן עונג יום-טוב וועט איהר געפינען נאָר ביי אונז!
1) די בעסטע קלאַנג-קאָמעדיע פון דער וועלט, וועלכע איז אדורך מיט דעם איבעראַשענדסטען ערפאָלג אויף אַלע וועלט-עקראַנען
„CSIBI“
די געניאַלסטע פילם-אַרטיסטין פון דער וועלט FRANCISZKA GAAL
גראַנדיעזער דאָפּעלט-פּראָגראַם
100 פּראָצ. גערעדט און געזונגען אין דער דייטשער שפּראַך, אָבער עסטרייכישער פּראָדוקציע, אין דייטשלאַנד פאַרבאָטען! אין דער הויפּטראָלע
2) צום ערשטען מאָל אין אונזער געגענד. דער גראַנדיעזער סענסאַציאָנעלער קלאַנג-פילם
„GROŹNE SPOTKANIE“ אין דער הויפּטראָלע: **Ken Maynard**

Dr. med. **I. Bette**
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 4—6 אויך

Dr. med. **Niewiażski**
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
פּראַנט, 1-טער שטאָק.
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 און זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פּאַרטאָג.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פּרויען

Dr. med. **W. Lubraniecki**
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע קראַנקהייטען
וואוינט יעצט אויך
אלעי 1-טען מאַי Aleja 1 maja 15
tel. 108-65.

שטוהלען און פאָטעלען
(געבויגענע ווינער)
צו פאַבריקס-פּרייזען עמפּפעהלט
Wytwórnia Mebli Giętych
„HERKULES“ Cegielniana 16
w podwórzu.

Dr. med. **GUSTAW KOHN**
געוועזענער אַסיסטענט פון דעם גינעקאָלאָגישען קלינוס אין פּאַריז.
(ספּעצ. פאַר פרויען-קראַנקהייטען און שוואַנגערשאַפט).
דיאַטערמיע, עלעקטראָקאָאַגולאַציע.
נעהמט אָן אין לאָדז
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 4—6 נאָכמ.

ד"ר העללער
ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט
זונטאָג פון 10—2 מיטאָג.
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.
אונבעמיטעלטע — דערמעסיגטע פּרייזן

די ליליטוּבג פון דער בעוואוסטער 7-קל. רעליגיעזער לערן און ערציהונגס-אַנשטאַלט פון
א. פּאַסטערנאַק, שרודמיעסקא 19
מאַכט בעקאַנט, אַז דער 2-טער העלפט לאָקאַל איז שוין געוואָרען צוגענומען אויף צו פאַרגרעסערן די שולע, דאַדורך וועט ווערען נאָך אָנגענומען איינשרייבונגען אין אַלע 7-קל. ווי אויך אין מוסטערהאַפטען גן-ילדים יעדען טאָג פון 11—2 און פון 4—7. די ליישונג.

לאָדזער געזעלשאַפט פאַר אויפזיכט איבער אָרימע יודישע קינדער
„שומרי הדת“ לאָדז, נאַוואָ=זאַרזשעווסקאָ 18
זונטאָג דעם 27. אָקטאָבער ד. י. 2 אַ זייגער נאָכמ. צום ערשטען טערמין, 4 א זייגער נאָכמ. צום 2-טען טערמין וועט אין פעראיינס-לאָקאַל נאַוואָ-זאַרזשעווסקאָ 18 פאָרקומען
די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג
פון די מיטגלידער מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואַהלען פון אַ פאָרזיצער, 3) לעזען דעם פּראָטאָקאָל פון דער לעצטער אַלגעמיינער פערזאַמלונג, 4) בעריכט פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע, 5) בעשטעטיגען דעם בודזשעט-פּרעלימינאַר אויפ'ן יאָהר 1935/36, 6) וואַהלען פון א נייער פערוואַלטונג און רעוויזיאָנס-קאָמיסיע, 7) פרייע פאָרשלאַגען.
די פערוואַלטונג.
בעמערקונג: אין דער גענעראַל-פערזאַמלונג וועלען קענען אנטיילנעמען מיטגלידער, וועלכע וועלען פּויז'ן 27 ד.ח. ביז 12 בייטאָג רעגולירען זייער מיטגלידס-בייטראָג.

PRZETARG.
Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza publiczny przetarg na wykonania urządzenia wodociągowo-kanalizacyjnego w budynku pralni mechanicznej na posesji miejskiej przy ul. Narutowicza Nr. 60. Oferty pisemne, odpowiadające treści kosztorysu ślepego należy składać w Zarządzie Miejskim. Pl. Wolności Nr. 14. III piętro, w pokoju Nr. 44, dnia 28 aździernika 1935 roku do godz. 11 rano, w kopertach napeżycie zamkniętych i zalakowanych z napisem: „Oferta na lwykonanie urządzenia wodociągowo-kanalizacyjnego w budynku pralni mechanicznej przy ul. Narutowicza Nr. 60".
Szczegółowe informacje oraz ślepy kosztorys z warunkami przetargu otrzymać można w Wydziale Budownictwa, Plac Wolności 14, II piętro, w pokoju Nr. 25. — Otwarcie ofert nastąpi w tym samym dniu o godz. 12 w południe w gabinecie Naczelnika Wydziału Budownictwa.
Łódź, dnia 18/X 1935 r.
Zarząd Miejski w Łodzi.

שייטלען
מיט פּאַריזער שרינדען און פערטיגע שייטלען
ביי קערש.
סענקעוויטשאַ

Dr. med. **I. FAJWLEWICZ**
צוריקגעקעהרט
Śródmiejska № 16,
tel. 117-61.

PHILIPS-RADJO

W NAJWIĘKSZYM ŁÓDZKIM AUTORYZOWANYM
SKŁADZIE PHILIPSA

NA RATY

GRIMM i KAMIEŃSKI, ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 64. — TELEFON 206-26.

NA RATY FOTO-KODAK GRAMOFONY Gloriaphone 10 ZŁ. miesięcz. GRIMM i KAMIEŃSKI Łódź, PIOTRKOWSKA 64. Tel. 206-26. BEZ ZALICZKI

רעפאָרמאַצקיע=פּילען

מיט דער מאַרקע גײסטלי-כער בעקאַנט פֿון יאָהר 1602 רעגולירען דאָס מאַגען, שיצע פֿון רעומאַטיזם, לע-בער-לײדען, געגען דיק-קײט, אַרטעריאָזם דאָס קו-מען בלוט אין קאָפּ, שטילען די יסורים און העמ-מאָראידען רײניגען דאָס בלוט און בײ נאָכגעגען צו אָבסטרוקציע—גינסטיגען דורכרייניגונגס-מיטעל.

צו געברויכען 1 אָדער 2 פּילען א נאַכט. פּרײז פֿון א שאַכטעל 1.35.

צו פֿערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט'ן גײסטליכען (Zakonnik)

קויפט פֿון דער ערשטער קוועלע!

קינדער= וועגעלעך= מעטאַל= בעטען

אין פאַבריק „DOBROPOL" Piotrkowska 73 אין הויף

צום קומענדיגען הערבסט

די העכסטע קוואַליטעטען סחורות
צו די נידריגסטע פּרײזן
פערקויפט אויסשליסליך דער

KONSUM
PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

Do moczenia bielizny: H E N K O, soda do prania i bielenia.

טאַנץ=שולע

פֿון פּראָפֿ. י. ווילטשעק

פּיעטריקאָווער 120, טעל. 222-71

לערנט אויס, בישט געקוקט אויף די פּעהיגקייט, אַלע מאָדערנע, סאַלאָנאָווע און אַלטע טענץ. דער אונטערריכט קומט פֿאַר גרופּענוויז און עינ-צעל. אויף ערלאַנג און פּריוואַט-היזער. די קאַנ-צעלאַריע איז מעפֿנט פֿון 10—2 און פֿון 4—10 אָוונט. מעסיגע פּרײזן.

Dr. med.
W. Łaski

ספּעציעל אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען

נעמט אָן נור 2 שעה פֿון 11 ביז 1 בײטאָג אויף נײערס מאַרק 3/4

Plac Reymonta 3/4.

קלײנע אַנאָנסען

פּרײז פֿון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

Zajfer Doner א העטשקע-מאַשין נומער 8 צו פּערקויפֿען און גוטען צו-שטאַנד מיצלעטשאַרסקיעגאָ 16 חייסראַט.

א פּרנסה-געשעפט! זיך צו מעלדען א שותּף מיט 5000 זל. פֿון זאַמאַרט צו א פּראָספּערירענדער פֿאַבריק. שרודמיעי-סקאַ 76 יוזעפּאָוסקי.

לעהרערין! גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטערריכט פֿאַר ערוואַקסענע אין פּויליש, יודיש און דײטשע שפּראַכען צו ביליגע פּרײזען. לאַסמאַן, בושעוזשינער 15.

בוכהאַלטעריע און מאַשין-שרײבען לערנען מיר אויס גרינדליך פֿאַר 25 זל. בלויז מאַשין-שרײבען 6 זל. מיר ערטיי-לען אויך סטענאָגראַפיע, קאָרעספּאָנדענץ און האַנדעלס-אַריטמעטיק אין לויפֿענדען חודש 20 פּראָצענט ביליגער, קילינ-סקיעגאָ 50 קוועֶר-אָפּיצינע, 1-טער שטאָק.

מאַקען-פּעלטעס, זשרעבעק-פּעלטענס, סקונקס-קרעגען ווי אויך לירע און טכוי-זשעו-פּעלצען ביליג בײ

Najtańsze źródło wyrobów futrzanych Brzezińska 25/27, tel. 257=36 (יראַנט-געוועלב)

Szkoła Tańców Salonowych
Władysława CYRULSKIEGO
Łódź. Al. Kościuszki 21, tol. 211-24
Wyucza najnowszych tańców salonowych w kompletach i oddzielnie. Niezamożnym ustępstwo. Zgłoszenia przyjmuje kancelarja szkoły codziennie od 10 -2 i od 4—10 w.

Elektryczny węgiel (szczotki) do elektromotorów i dynamo=maszyn wykonuje elektrotechnik I. Miller, Śródmiejska 26.

Hebrajskiego oraz innych przedmiotów udzielam. Ceny b. przystępne. B. Baran Południo=wa 20 m. 36. Zastać 7–9 wiecz.

Języka polskiego, arytmetyki handlowej szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wydróbowaną metodą. Piotrkowska 37 m. 11, front 3 piętro. godz. 6 9 wiecz.

יונגלעך צו פּערקויפֿען צײטונגען!

זונטאָג, מוצאי יום-טוב ערשײנט אַן עקסטרא=בלאַט

וואָס וועט אַרויסגעגעבען ווערען אין אונזער אַדמיניסטראַציע פּינקטליך 7 א זײגער אָוונט.

„נײער פֿאָלקסבלאַט" פּיעטריקאָווער 21

ספּעציאַליסט אויסצולערנען דער-וואַקסענע אין א קורצער צײט די יודי-שע שפּראַך לויט די לעצטע מעטאָדען גרינדליך אין וואָרט און אין שריפֿט. איך קום א היים, צו ערפֿאַהרען לוטאָ-מיערסקאַ 16 בײ שעראַדזקי.

געלעגענהייטליך צו פּערקויפֿען א שײנעם און גוטען קאַראַקול-פּאַלטען, פּיעטריקאָווער 38, אין רעסטאָראַן פֿון ראָזענבלום פֿון 12—3 און פֿון 5—6.

שפּאָט-ביליג צו פּערקויפֿען א רונד-שאַקאַרד-מאַשין אויף טוויטערס Schubert און Salcer אין גוטען צושטאַנד, בײ ברויטמאַן, נאָוואָמיעסקאַ 29.

א האַנד-שרײַבער מיט לאַנגיעהריגע פּראַקטיק און גוטע רעפֿערענצען נעמט אַרויס צו שערען און צו טרײבען.
Wólczańska 117, Fajtag.

האַלץ-קויהלען

בעקומט מען זאַכאָדניאַ 32 אין קויהלען-סקלאַד וויז-א-ווי דעם לאָמבאַרד.

אויסצובאַרגען אָדער צו פּערקויפֿען א שפּול-מאַשין אויף 12 ווינדעס. צו ערפֿאַהרען זגערזשער 13 אין גאַרן-געשעפט

איך בעזיץ א קאַפּיטאַל ביז 10,000 זל. וויל איך זיך בעטייליגען אַלס שותּף אין א גוט געשעפט. אָפּערטע אונטער ליטער „N"

א שרכן, וועלכער פּערקעהרט אין בעסערע געזעלשאַפֿט ווערט געזוכט. אָפּערטען אָפּצוגעבען אין אַדמינ. אונטער 2051 „13"

א 16-טער קעטעל-מאַשין און גוטען צושטאַנד צו פּערקויפֿען. צו ערפֿאַהרען זאַוואַדזקאַ 25 אין דער קאָלעקטור.

א פּראַנט-געוועלב ביליג דירה-געלד 120 זלאָטעס א קוואַרטאַל מיט א שעהנע גרויסע וויסטאַווע. צו ערפֿאַהרען אין קירזשנער=געשעפט בושעוזשינער 25/27 אָהן אָפּטרעט-געלד.

צו שלאָפֿען אַן אָרט פֿאַר 2 מענער אין א רײן לופֿטיג צימער מיט בעטגע-וואַנד אָדער אָהן מיט מעסיגע פּרײזען. קילינסקיעגאָ 39, וו. 18, מעגליך אויך מיט בעקעסטיגונג.

עס ווערט געזוכט 2 יונגעלײט צו שלאָפֿען אָדער צוזאַמענצוגעבען א לעצט מעבלירט צימער מיט אַלע בעקוועמליכ-קייטען. פּיעטריקאָווער 59. וו. 20.

צו פֿערמיטען זאָפֿאָרט אויף פֿראַנ-ציסקאַנער גאַס אַן אײנגעפֿיהרט געוועלב, א יאַטקע, וואָס האָט עקזיסטירט 12 יאָהר. עס קען זײן אויף אַנדערע זאַכען אויך. צו ערפֿאַהרען אויף פּאָמאָרסקאַ גאַס 35, בײ א. צוקערמאַן.

צו פֿערמיטען אויף אַנדזשעיאַ 32 פֿראַנט-וואוינונגען מיט אַלע בעקוועהמ-ליכקייטען: 3, 4 און 5 שטובען מיט קוכען. אויך פֿראַנט-שטובען געאײגנעט אויף ביוראָס. אינפֿאָרמאַציעס ביים ווירט, אַנדזשעיאַ 32, טעל. 109-39.

פֿערשידענעס

א פֿעהיגער יונגערמאַן מיט גוטע רעפֿערענצען זוכט בעשעפֿטיגונג פֿאַר א מעסיגען געהאַלט. איך קען בײלעגען קויציע. אָפּערטען אין אַדמ. סוב. „B.K."

אין פֿערלויף פֿון א קורצער צײט לערן איך אויס דאָס העטשקע-פֿאַך. צו ערפֿאַהרען שרודמיעסקאַ 72, אַפּ. וו. 39

עס קען זיך מעלדען א גוטער מיטנײהער ער זאָל קענען אויך מאַכען הויזען. ווענט בײ מענער בעשטעלט פּיעטריקאָווער 307 אין הויף, רעכטס, ערשטער אײנגאַנג 3-טער שטאָק וו. 23

Poszukuję kwalifikowaną sprzedawczynię do garderoby damskiej. Zgłosić się: Łódź, Główna 9, B-cia Lampart.

עס ווערט געזוכט א קעטלערין צו קאָטאָן = שטרימף מיט קוואַליפיקאַציעס מינימום 30 סוץ דורך 8 שעה.
Fabrykaa pończóch „Zew"
Pojezierska 5
אומעלדונגען פֿון 9 ביז 12 פֿאַרמיטאָג

ראַקאַלען

צו פֿערמיטען 1 צימער, בעזונדער-ער אײנגאַנג מיט בעקוועמליכקייטען וואָלטשאַנסקאַ 7, וו. 28.

צו פֿערמיטען א געוועלב אין דער האַלע פּאָדרזשעטשנאַ 4. ערפֿאַהרען בײ מ. קרעלל, אַלטער מאַרק 7, אין רעסטאָראַן

אַן אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר אַן אָרנט-ליכען פּערזאָן אין א בעזונדערע שטוב, פּאָמאָרסקאַ 4, וו 7. פֿון זאָפֿאָרט.

צו פֿערמיטען 2 צימערן און קוך מיט בעקוועמליכקייטען. צו ערפֿאַהרען ביים ווירט אַנדזשעיאַ 25.

צו פֿערדינגען 2 און 4 צימער מיט א קוך מיט אַלע בעקוועמליכקייטען. צו ערפֿאַהרען גלובנאַ 62, דוטקיעוויטש.

א צימער מיט אײנריכטונג צו א געשעפֿט אין צענטרום פֿון דער שטאָט זאָפֿאָרט צו פֿערמיטען. צו מעלדען זיך נאָוואָמיעסקאַ 3, וו. 51.

צו פֿערדינגען געוועלבער מיט וואוינונגען, ווי אויך צווײ שטובען און קוכען, אײנצעלנע שטובען און קוכען, ליכט, וואַסער, אויף זגערזשער 43/45, בײ דער ווירטין.

פֿרײע פּאָסטענס

עס ווערט געזוכט א טיכטיגע פּערקויפֿערין, וואָס איז בעקאַנט אין היטען און אין גאַלאַנטעריע-בראַנזשע. צו ערפֿאַהרען בײ ליבינסקי
11 Listopada 1

א גוטער פּערקויפֿער אין א גרע-סער הורט-געשעפט פֿון עלעקטראָטעכנישע און ראַדיאָ-אַרטיקלען, וואָס איז בעקאַנט אין דער בראַנזשע, ווערט געזוכט. גע-וואונשען א יונגערמאַן, וואָס אַרבײט אין אַזא געשעפט. אָפּערטען אָפּצוגעבען אין אַדמ. אונטער „G 100"

קוואַליפיצירטע אָבערלאַק-נײהערין צו טריקאָ-וועש, אויך א קוואַליפיצירטער גומירער (רין) פֿון באַלד געזוכט. צו ערפֿאַהרען: ליבערמאַן 11 ליסטאָפּאַדאַ 6

עס ווערט געזוכט א שטיקערין ספּעציעל צו האַנד-שטיקעריי, אויך א לערן-מײדעל, זשעראָמסקיעגאָ 4, פֿראָנט, 1 שטאָק, וואוינונג 7. 2057

עס ווערען געזוכט רעפּעריזירקעס צו סוויטערס. וואַרשאַווסקי פּולנאָצנאַ 12

א שיק-יונגעל פֿון אָרנטליכע עלטערן ביז 15 יאָהר ווערט געזוכט. 6-טער שערפֿיען 30, וו. 2, בײ ווײן.

א לערן-מײדעל ווערט געזוכט צו דאַמען-וועש צו שטיקען און נײהען. מאַגיסטראַצקאַ 29, וו. 9

ס'ווערט געזוכט רעפּעזירקעס צו סוויטערס בײ נײמאַרק, פּיעטריקאָווער 132, וו. 56.

נויטיג א לערן-מײדעל צו אָבער-העמדער באַלד געצאָהלט. צו ערפֿאַהרען בושעוזשינער 11, בימאַן, וו. 23.

א פֿעהיגער יונגע פֿון 16 יאָהר אַלט ווערט געזוכט צו ערלערנען א גוט פֿאַך. אָפּערטען אונטער „סאָליד" אין אַדמ.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.

עפּעל

סקיצע

פון נ. י. גאָטליב

פאַר דער וועלט־מלחמה איז בּנימין געווען א בּעקער. געוואוינט האָט ער דאַן אין א קליינער ליט־ווישער שטעטעל, נישט ווייט פונם דייטשען גרעניץ. בּנימין האָט פערמאָגט אַן׳אייגענע שטוב מיט א גרויסען, געררוימען קעלער, וואו ס׳איז געווען די בּעקריי. גאַנצענע מעת־לעת׳ן פלעגט בּנימין דאַן פער־בּרענגען בּיים פייערדיגען אויווען, געבּאַקטען טאָר־טען, לעקעכער און אנדערע זיסע זאַכען.

בּנימין איז א קלייניקער יודעלע מיט א קורצען נעזעל און מיט א לאַנגער, זאַפראַן־געלער בּאָרד, וואָס דערגרייכט איהם בּיז׳ן שווארצען, געפלאָכטע־נעם גאַרטעל. בּנימין איז א ליבּאַוויטשער חסיד, כאָטש צום רבּי׳ן איז ער קיינמאָל נישט געפאָהרען..

בּנימינ׳ס ווייב, מיכלע, די שווארצע איז מיט צוויי קעפּ העכער פאַר׳ן מאַן. זי האָט שוין א צו לאַנגען נאָז און, דערצו, א פּאָר היפּשע, קויל־שוואר־צע וואָנצעס... די דאָזיגע וואָנצעס גיבּען צו איהר מענערישען אויסזעהן א געוויסע מאַיעסטעטישקייט און די שכנות איהרע, מיט וועלכע זי האַלט זיך אין איין אַרומקריגען, רופען איהר אויך: מיכלע דער מאַנסבּיל...

קינדער פערמאָגט דאָס דאָזיגע פּאָר־פאָלק דריי: אַלע — זיהן. די זיהן האָבּען זיך אויפגעהאָדעוועט בּיים פייערדיגען אויווען און געהאָלפען דעם טאַטען אין בּעקריי. בּנימין דער בּעקער האָט זיך געלעבּט רוהיג, געשוויצט בּיים אויווען געלערנט דערבּיי משניות און גע׳חלומ׳ט וועגען עולם הבּא... האָט זיך אריינגעמישט די וועלט־מלחמה, אויפ׳ן שטע־טעל זענען אָנגעפאַלען די דייטשען, חרוב געמאַכט דעם מאַרק, די צוויי בּתי־מדרשים, דעם מרחץ און אַלע איינוואוינער האָבּען געמוזט עוקר זיין. בּנימין איז אריבּערגעפאָהרען קיין מינסק און אָנגעהויבּען צו קלערען, וואָס צו טון. זיין שטוב מיט דער בּע־קריי איז פערבּרענט געוואָרען. ער איז אויף דער עלטער — איהם איז שוין העכער פופציג — געבּלי־בּען אַנ׳אָרימאַן, א מטופל מיט א ווייב און מיט דריי קינדער, כאָטש שוין גרויסע, אָבּער, וועלכע האָבּען נאָך קיינמאָל אַליין נישט פערדינט. מען וועט מוזען אָנהויבּען אַלץ פון אָנהויב.

אין מינסק האָט זיך אָבּער אריינגעמישט דאָס ווייב, מיכלע די שווארצע. מעהר קיין בּעקריי וויל זי נישט. גענוג געשטאַנען בּיים פייערדיגען אויווען און געפּרעגעלט זיך פון היץ. זי, מיכלע די שווארצע, האָט אַנ׳אַנדער פּלאַן: סעדער, אין מינסק, זאָגט מען, זענען פאַרהאַן א סך פּרוכט־סעדער. מען קען פון דאָזיגען עסק נתעשר ווערען. מען בּעדאַרף נאָר ווייסען, ווי אַזוי צו האַנדלען. און דאָס לאָזט שוין צו איהר, צו מיכלען דער שווארצער!

און מיכלע די שווארצע איז איצט געוואָרען דער אמת׳ער מאַנסבּיל. נישט אומזיסט האָט זי פער מאָגט א פּאָר קויל־שווארצע וואָנצעס. זי האָט אויף א וואונדערליכען אופן צונויפגעקליבּען א „קנופּעל" מזומנים און אָפּגעדונגען א גרויסען פּרוכט־סאָד. אין סאָד האָט זי אריינגעזעצט בּנימינ׳ען און זי מיט די זיהן זענען אוועק שפּעקולירען אַאויפ׳ן מאַרק... א צייט איז דאַן געווען זעהר א הייסע. אַלע האָבּען געשפּעקולירט און פערדינט געלד. טאָ מיט וואָס איז זי, מיכלע די שווארצע, ערגער פון אנדערע? אי דער סאָד? איז, ערשטענס, איצט זומער־צייט, די פּירות זענען נאָך נישט צייטיג. מען בּעדאַרף בּלויז אָבּיסעל אכטונג געבּען און אויף דעם איז גענוג בּנימין. צווייטענס, וועט זיך טאַקע בּנימין אונטערלערנען, ווי אַזוי ארומצוגעהן ארום א פּרוכט־סאָד און זי וועט דערווייל כאַפּען דעם „שניט" אין שפּעקולאַ־ציע, זיי וועלען אַזוי ארום אַרבּייטען אויף צוויי פראָנטען...

איז בּנימין געבּליבּען אין סאָד. די ערשטע צייט איז איהם געווען נישט ניחא. א גאַנץ לעבּען אָפּגע־שטאַנען בּיים אויווען, געשוויצט, געפלאַקערט און שווער געהאָרעוועט. איז איהם איצט, אויף דער על־טער, געווען קאָמיש ארומצודרעהען זיך גאַנצענע טעג אין סאַד, קוקען תּמ׳עוואַטע אויף די בּוימער און זיך צוהערען צו דער שקאָצישער פּיפּערייַ פון די פייגעלעך... דאָס איז, אָבּער געווען נאָר אין דער ערשטער צייט. שפּעטער־צו, האָט זיך בּנימין צו־געוואוינט צום בּעזונדערן סאַר־לעבּען און האָט איהם שטאַרק ליב בּעקומען.

* * *

א גאַנצען זומער איז כּמעט נישט געווען וואָס צו טון. ס׳איז געווען א זוניגער, טרוקענער זומער. בּיי־נאַכט נאָר פלעגט דער סאָד ווערען פייכט — פונם פערלדיגען, שמעקעדיגען טוי. גאַנצענע טעג פלעגט בּנימין אָפּליגען אין בּיידעל אריינקוקען אין א משניות און פיהרען פילאָזאָפישע שמועסען מיט ניקי׳ן. עסען פלעגט מען בּנימינ׳ען בּרענגען פון דער היים, וואָס האָט זיך געפונען נישט ווייט פון סאָד. עס פלעגט קומען דאָס ווייב, מיכלע די שוואר צע, אויסדערצעהלען פון איהרע נצחונות אויפ׳ן מאַרק. אַנ׳אַנדערש מאָל פלעגען קומען די זיהן, וועלכע האָבּען שוין אויך געהאַנדעלט אויפ׳ן מאַרק. דאָס רוב צייט, אָבּער, פלעגט בּנימין פערבּרענגען אַליין. לאַנגווייליג איז איהם שוין נישט געווען. ער האָט זיך וואָס ווייטער, אַלץ מעהר צוגעבּונדען צום סאָד.

מיטן אָנקומען פון די האָניגדיגע אלול־טעג איז דער סאָד שוין געווען „אויף דער צייט". בּוימער זענען געשטאַנען אָנגעלאָדען מיט פּרוכט, יעדער צווייג איז געווען געדיכט בּעהאָנגען מיט לאַנגע, שמאַלציגע בּאַרנעס, מיט זאַפטיגע, פּיאָלעטענע פלוי מען און מיט ראָז־פּאַקיגע עפּעל. די עפּעל־בּוימער האָבּען כּמעט פערנומען דעם גאַנצען סאָד. די בּאַר־נעם מיט די פלוימען האָט מען שנעל אראָפּגענומען ס׳איז געווען א פריהער הערבּסט און געלע בּלעטער זענען שוין געפאַלען צו דער גילדערנער ערד. דער־פאַר זענען נאָך אַלע עפּעל־בּוימער געשטאַנען פול, שווער בּעלאָדען מיט אראָפּגעלאָזענע צווייגען, בּע־האָנגענע מיט ווייניג־זאַפטיגע עפּעל. די עפּעל זענען געווען ווינטערדיגע און זייער צייט איז נאָך נישט געקומען.

איצט איז שוין געווען א סך מעהר אַרבּייט. פון צייט צו צייט פלעגט א בּלאָז טון א קיהל ווינטעל און אראָפּרייסען א הייפעל עפּעל. מען פלעגט די עפּעל דאַרפען צונויפקלייבּען. פונאַנדערסאָרטירען און בּעזונדער אויסלעגען אויף בּעטען פון גילדערנעם שטרוי. בּנימין פלעגט אויך ארומגעהן איבּערן סאָד און אכטונג געבּען. די כּל־ערליי שקצימ׳לעך און לאַבּוזעם זאָלען נישט גנב׳ענען קיין עפּעל. בּני־מינ׳ען האָט איצט שטענדיג בּעגלייט דער טרייער ניקי, צוזאַמען זענען זיי ארומגעגאַנגען איבּער די שמאָלע, הויך־בּעגראָזטע סטעזשקעס געקוקט אויף די שווייגענדיגע בּוימער, אויף די בּלויע הימעל־דורכ־ליכטען, וועלכע מען האָט געקענט זעהן דורך די בּלעטער, אויף דער האָניג־געלער זון... אָפּלעבּענ־דיג א גאַנצען זומער אין סאָד, איז בּנימין געוואָרען אַנ׳ערד־מענש. מיט אַלע זיינע חושים האָט ער זיך צוגעבּונדען צום סאָד און צו זיין סודות׳דיגען לע־בּען. איצט האָט שוין בּנימין גוט געקענט יעדען בּוים, געוואוסט זיין פּרצוף, זיינע בּעזונדערע איי־גענשאַפטען... כּי האדם עץ השדה — פלעגט בּנימין טראַכטען, ארומשפּאַצירענדיג איבּער׳ן סאָד מיט ניקי׳ן בּיים זייט...

איצט זענען שוין אויך דאָס ווייב מיט די קינ־דער געווען אָפטע סאָד־בּעזוכער. זיי פלעגען בּרענ־גען קונים, סוחרים, פוהרען פלעגען אין סאָד אריינ־פאָהרען, שרייענדיגע ווייבּער פלעגען קומען, בּע־טאַפּען די עפּעל און געפינען לוויטער חסרונות... בּנימינ׳ען איז שוין איצט נישט געווען ניחא פונם זינלאָזען האַרמידער. מיט אומגעדולד פלעגט ער שוין וואַרטען אויף די אָוועגדען, אַלע זאָלען זיך צו־געהן און ער וועט בּלייבּען אַליין, מיט׳ן סאָד, מיט די בּוימער און מיט׳ן געטרייען כּלב.

בּנימינ׳ען איז איצט זעהר טייער געווען יעדע אוועקשוועבּענדיגע שעה. בּיים דערמאָנען זיך, אַז ס׳וועט סוף כּל סוף, אויפסניי אויסקומען זיך אומ־צוקעהרען אין שטאָט, צו ווייב און קינדער, — פלעגט בּנימינ׳ען ווערען שטאַרק אומעטיג... ער וואָלט שוין מסכּים געווען צו בּלייבּען אין סאָד א גאַנצען, קיילעכדיגען יאָהר...

* * *

ליגט ער איצט, בּנימין, אין די סוף־הערבּסטיגע נעכט, און דער׳חלומ׳ט זיין זומערדיגען לעבּען. ס׳איז סוכּות־צייט. ער, בּנימין, ליגט אין א בּיידעל, אין א מין סוכּה, און טראַכט, חלומט וועגען יענער מדבּר־צייט, ווען די יודען, וואָס זענען נאָך דאַן גע־ווען א קרעפטיג און פּרימיטיוו פאָלק, — האָבּען געלעבּט אין סוכּות... נישט געוואוסט פון קיין ציווילוזירטע שטעט, פון בּרוקירטע גאַסען און פון הייזער, מיט טעלעפאָנען, נאָר געווען בּעהעפטעט מיט די מדבּר־זאַמדען, מיט׳ן גליהענדיגען, זוניגען הי־מעל און מיט די טיף־אויסגעשטערנטע נעכט...

בּנימין שלאָפט ווייניג. גאַנצענע נעכט ליגט ער אַזוי אָפּ אין חלומ׳ט, פאַנטאַזירט. ניקי ליגט לעבּען איהם, דער עק — אונטער זיך, די לאַנגע, וואָלפישע מאָרדע — צווישען די פאָדערשטע לאַפּעס. ער דרע־מעלט, ניקי, אָבּער זיין דרעמעל איז זעהר א גרינ־גער. יעדער שאָרך אין סאָד וועקט איהם תּיכף אויף. אויך בּנימין איז וואַך. ער ליגט און הערט זיך איין, ווי ס׳פאַלען די עפּעל. יעדער עפּעל־פאַל דערוועקט אין איהם א טיפען טרויער־געפיהל... די עפּעל פאַ־לען אַזוי שווער, אַזוי פּוּל. די שלאָפענדיגע ערד נעמט אויף יעדען קלאַפּ זייערען מיט א מאַמעדיגען קרעכץ. זי קרעכצט, די מאַמע־ערד, זי זיפצט מיט א שוואַכען קול און טראָגט פונאַנדער דעם ווייני־גען עפּעל־ריח איבּערן גאַנצען סאָד און איבּער דער גאָרער הערבּסטיג־דרימלענדיגער וועלט...

רבּישע אפאָריזמען און גלייכווערטלעך

געזאַמעלט פון משה פיילבּקינד

אַז א מענש מאַכט א פּנים
פאַר אַזאַ פּנים,
וואָס איז נישט קיין פּנים,
דאָס איז עבודה זרה . . .
(דער קאָצקער).

❊

א רזשיע דלת טאָם האַלאַס,
(וואו אָרימקייט דאָ קריגט מען זיך).
(דער פּשעדבּאָזשער).

❊

מ׳דאַרף דאָס אַלטע גוט פערפּאַקען,
מחמת דאָס אַלטע איז נישט גוט פערפּאַקט,
געפּעלט צוליבּ דעם נישט דאָס נייע...
(דער חידושי הרי״ם).

❊

קאַלטע דורות, הייסע מקואות,
הייסע דורות, קאַלטע מקואות...
(דער קאָצקער).

❊

א חסיד וואַרפט אוועק די וועלט,
און דער, וואָס וואַרפט אוועק די וועלט,
דער איז א חסיד...
(דערזעלבּער).

❊

אני בּינה — לי גבורה (משלי)
ווען איך פערשטעה בּין איך מיר שאַרף...
(דער אלעקסאַנדערער).

❊

א יוד א מצה־טייגעל,
כּל זמן מ׳וועלגערט עס,
איז עס יום־טובדיג,
און אַז מ׳הערט עס אויף צו וועלגערען
ווערט עס חמץ׳דיג.
(דער קאָזשענער).

❊

גוטע פריינד ווילען נאָר נעהמען,
אָבּער נישט געבּען.
(דער זעלבּער).

❊

א חסיד לעגט זיך אוועק נאַיערט
ער זאָל שעהן זיין פאַר דעם לימעל.
(דער אפּטער אין נאָמען פון בעש״ט)

❊

נישט געדאַווענט און נישט געלערנט
אַפי׳ דעם אייבּערשטען נישט דערצערנט.
(ר׳ מענדעלע וואָרקער).

❊

די יודען נעהמען צו
די גויים זייער לשון,
און זיי — די יודען
די פּרנסה
(דער גאָסטינינער).

ראַספּוטין און זיין יודישע געליבּטע

(שטוינענדע לעבּענס־געשיכטע דערצעהלט פון איהר אַליין)

איבּערגעגעבּען פון ה. אַקערמאַן

נעמי (נאַדיאַ)

דעם זיבּעטען מאַי פון דעם יאָהר ניינצעהן הונ־דערט מיט פינף און דרייסיג האָט זיך אין א הויז אין די בּראָנקס אין ניו־יאָרק א מוטער אויפגעהוי־בּען שבעה נאָך איהר איין־איינציגער טאָכטער, א מיידעל פון זעכצעהן יאָהר. איהר טאָכטער איז נישט געשטאָרבּען מיט קיין נאַטירליכען טויט, נאָר זי איז גע׳הרג׳עט געוואָרען פון א מאַשין. ס׳מיידעל איז געווען א וואונדערליכע שעהנהייט, אויף וועג־מען מענשען פלעגען זיך אָפּשטעלען קוקען ווען זי איז פערבּייגעגאַנגען.

און נישט נאָר איז דאָס מעהדעל בּיי איהר מוטער געווען דאָס איינציגע קינד, נאָר זי איז בּיי איהר אויך געווען דער איינציגער פרוכד אין לעבּען, ווייל א חוץ דער טאָכטער האָט די אומגליקליכע מו־טער קיינעם נישט אין דער גאַנצער וועלט.

ערשט מיט דריי יאָהר צוריק איז בּיי דער פרוי געשטאָרבּען איהר מאַן און אויך מיט א שנעלען טויט. ער איז קראַנק געוואָרען אויף א לונגען־אַנט־צינדונג, איז ער א וואָך צייט געלעגן אין בּעט און שוין מעהר נישט אויפגעשטאַנען. איז די געשראָקענע פרוי געבּליבּען אַנ׳אַלמנה, אָבּער זי האָט נאָך גע־האַט צוליבּ וואָס צו לעבּען — צוליבּ איהר שעהן טעכטערעל, וואָס איז צו איהר מוטערס צער גע־ווען די איינציגע טרייסט. איצטער האָט די פרוי איהר לעצטע טרייסט שוין אויך פערלוירען, און דער לעצטער שטראַהל פון איהר זון האָט זיך אויך פער־לאָשען: איהר איינציגע טאָכטער איז געשטאָרבּען און זי איז איבּערגעבּליבּען אַליין, צעבּראָכען, ענ־טוישט.

די פרוי איז איצטער אין די שפּעטערע פערצי־גער און אויף איהר פּנים דערקענען זיך נאָך שפּו־רען פון איהר אַמאָליגער שעהנקייט, אָבּער זי איז פאַר דער צייט פערעלטערט געוואָרען און מען דער־קענט אויף איהר, אַז זי האָט שווערע איבּערלעבּע־נישען דורכגעלעבּט.

די פרוי האָט אונז דערצעהלט, וואָס זי האָט דורכגעלעבּט אין איהר לעבּען, וואָס זי איז דורכ־געגאַנגען. איז זי נאָר צום בּעוואונדערן, אַז זי האָט עס איבּערגעטראָגען. ווייל שטאַרקער פון אייזען און האַרטער פון שטאָל דאַרף מען זיין אַזעלכעס אי־בּערצוטראָגען.

איהר לעבּען איז בּיז איצט געווען א לאַנגע קייט פון טראַגישע איבּערלעבּונגען, פון מערקווירדיגע עפּיזאָדען. זי איז פון איין צרה ארויס און אין א צווייטען אומגליק אריין. ווי כוואַליעס אויף א שטור־עמדיגען ים וואַרפען מיט־א שיף האָט דאָס לעבּען מיט איהר אַזוי ארומגעוואָרפען אָבּער עס האָט זי קיינמאָל נישט צוגעבּראַכט צו א שטילען און רוהי־גען בּרעג.

עס איז איהר שטענדיג געגאַנגען נאָר צום שלעכ־טען און ווי קין איז די ארומגעגאַנגען איבּער דער וועלט און האָט אין ערגעץ נישט געפונען קיין רוה, קיין טרייסט.

קין — אַ שווער געוויסען

דאָס איז נישט אונזער פערגלייך, וואָס מיר גלייי־כען זיך צו קין׳ען. די פרוי אַליין האָט זיך געגעבּען דעם נאָמען, ווייל אַזוי ווי קינ׳ען האָט דער גע־וויסען ארומגעטריבּען איבּער דער וועלט, אַזוי האָט דער פרוי׳ס זינדיגער געוויסען זי ארומגעטריבּען, און די געשיכטע, וואָס זי האָט אונז דערצעהלט, איז נישט גלאַט אַזוי א געשיכטע, נאָר ס׳איז א וידוי — אַנ׳אָראָפּפערענייש פון א שווער און פול בּיטער האַרץ. די פרוי איז בּעגאַנגען א סך זינד אין איהר לעבּען, אויף וועלכע זי האָט היינט גרויס חרטה.

דורך איהר האָט זיך א פריינדינע איהרע אויפ־געהאָנגען און א געליבּטער איהרער האָט זיך דער־שאָסען. און שפּעטער האָט זי דאָס לעבּען אריינ־געצויגען נאָך אין אַנ׳אומגליקליכער ליבּע, וואָס האָט זי אַליין געטריבּען צו זעלבּסטמאָרד.

זי איז געוואָרען די געליבּטע פון דעם ווילדען, משוגענעם גלח ראַספּוטין און זי האָט זיך גאַנצע דריי יאָהר געפונען אין א זומפּ, פון וועלכען זי האָט בּשום אופן נישט געקאָנט ארויס.

זי האָט געלעבּט אויף א פרעמדען נאָמען אין הוסלאַנד, און קיינער האָט נישט געוואוסט ווער זי איז, זי האָט זיך שוין אַמאָל אריינגעוואָרפען אין א טייך אריין, און נאָר דורך א נס איז זי געראַטעוועט געוואָרען.

אָבּער הלואי, זאָגט זי אַליין איצט, וואָלט מיט איהר דער נס נישט געשעהן, וואָלט זי זינט דאַן א סך צרות געווען פערשפּאָרט צו לײַדען...

און ווי שטאַרק א מענש זאָל נישט זיין, איז הע־רענדיג די געשיכטע פון דער פרוי, מוזען די אויי־גען פערשטעלט ווערען מיט טרעהרען און עס מוז אָנריהרען בּיים האַרץ פאַר גרויס רחמנות צו איהר.

אָבּער לאָמיר זיך אַליין נישט פערלויפען דעם וועג און לאָמיר דערצעהלען די האַרצרייסענדע גע־שיכטע, ווי אַזוי די פרוי אַליין האָט זי פאַר אונז דערצעהלט:

מיט עטליכע צוואַנציג יאָהר צוריק איז קיין טאָבּאָלסק, סיבּיר, אָנגעקומען א פאַמיליע פון דריי מענשען, א פאָטער, א מוטער, בּיידע נאָך אין די פריהע פערציגער יאָהרען, און זייערע אַנ׳איין־איינ־ציגע טאָכטער, א יונגע גרושה (א גע׳גט׳ע).

דעם מאַנ׳ס נאָמען איז געווען וואָלף שאַמאַנסקי און ער איז מיט זיין פאַמיליע געקומען קיין טאָ־בּאָלסק זיך צו בּעזעצען.

ער האָט זיך אהינצו איבּערגעצויגען פון א קליין שטעטעל אין האָליגער גובּערניע, דאָס שטעטעלע האָט געהייסען פּאָלין, און אַזוי ווי ער האָט פון דעם שטעטעלע זיך געמוזט ארויסציהען, און אין טאָבּאָלסק האָט דער דאָזיגער וואָלף שאַמאַנסקי גע־האַט א בּרודער, וואָס איז געווען אויף „וויסילקע" (פערשיקט פון דער רעגירונג), האָט ער אויסגע־קליבּען טאָבּאָלסק און ער האָט זיך דאָרטען בּעזעצט מיט זיין בּני־בּית.

אָבּער איידער מיר וועלען אייך דערצעהלען פאַר וואָס וואָלף שאַמאַנסקי האָט זיך בּעדאַרפט ארויס־ציהען פון דעם שטעטעלע פּאָלין, און פאַרוואָס זיין טאָכטער איז אַזוי יונג געווען א גרושה. וועלען מיר זיך מיט אייך מוזען אריבּערכאַפּען אין דעם קליי־נעם שטעטעלע פּאָלין און זיך בּעקענען מיט זייער דאָרטיגען לעבּען.

אין פּאָלין איז געווען א יריד און א גימנאַזיע און אהינצו פלעגען זיך אָנפאָהרען סטודענטען פון א סך אַרומיגע שטעטלעך, און אַז ס׳איז געווען א יאַריד און אַז ס׳פלעגען אהין קומען בּחורים מיט מיידלעך לערנען איז דערפאַר אין פּאָלין געווען א סך אכסניה׳ס און וואָלף שאַמאַנסקי האָט אויך גע־האַט אַנ׳אכסניה און ער האָט געמאַכט די בּעסטע געשעפטען אין שטעטעל.

אין זיין אכסניה האָט מען נישט געגעבּען קיין בּעסערע מאכלים ווי אין אנדערע אכסניה׳ס און מ׳איז דאָרטען נישט געשלאָפען אויף ווייכערע גלע־גערס ווי אין אנדערע אכסניה׳ס, אָבּער בּיי איהם, בּיי שאַמאַנסקי׳ן אין דער „גאָסטיניצע" פלעגט פּאַרט שווינדלען און גריבּלען מיט מענשען, מיט געסט, און ער האָט פּאַרט געהאַט די גרעסטע שפע.

אַ פּאָדקאָווע — אַ סגולה צו פּרנסה.

און מיינט איהר אפשר אַז די „גאָסטיניצע" אַ־ליין דאָס הויז איז געווען שעהנער פון אנדערע אכסניה׳ס, גרויסאַרטיגער וועל איך אייך אויך זאָגען אַז נישט. פערקעהרט, עס זענען אין פּאָלין געווען שעהנערע „גאָסטיניצעס".

שאַמאַנסקים אכסניה איז געווען כאָטש א צוויי־גאָרענדיגע, אָבּער אַנ׳אַלטע מיט אַלטע פענסטער און טירען, מיט אַנ׳אַלטען דאַך, און האָט כּמעט אויסגעקוקט ווי א חורבה. לויט די מסחרים און לויט דער שפע, וואָס שאַמאַנסקי האָט געזשובּעט, האָט ער זיך געקענט פערגינען אויסצובויען א נייע „גאָס־טיניציע", זי זאָל זיין די שענסטע אין שטעטעל, שאַ־מאַנסקי איז אָבּער געווען א פרומער יוד, אַנ׳אָבּער־גלויבּיגער און ער האָט געגלויבּט אַז טאָמער חלילה וועט ער ענדערען דעם אויסזעהן פון זיין אכסניה וועט זיך אויך ענדיגען זיין מזל בּרכה.

(פאָרטזעצונג מאָנטאָג)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג. 18 אקטאבער — כא תשרי תרצה

זון-אויפגאנג 6.05
זון-אונטערגאנג 4.36
ליכט-צינדען: 4.26

וועלכע פערלעגענע שטייער-חובות קענען אנולירט ווערן
און ביי וועלכע בעדינגונגען קען דאס געשעהן

פון אדוו. ע. שעסקין

דער צירקולאר פון פינאנץ מיניסטעריום נומער 30500-1 פון היעריגען יאהר, וועגען דער ליקווידאציע פון די אזויגערופענע „טויטע קאנטעס" האט זעהר א ערהאבענע בעדייטונג פאר א גאנצער רייה שטייער צאהלער און עס איז דעריבער כדאי זיך ברייטער אפצושטעלען און ארומצורעדען די פארשריפטען פון דעם דערמאהנטען צירקולאר.

אנהויבענדיג פון יאהר 1929 האט דאס פינאנץ מיניסטעריום אין א גאנצע רייה צירקולארען בעפולמעכטיגט די פינאנץ קאמערען צו אנולירען פערלעגענע שטייערען אין אזעלכע פאלען וואו מען קען זיי בשום אופן נישט איינמאהנען, ווי אויך אין אזעלכע פאלען וואו די צוואנגס איינמאהנונג, אויף א עקזעקוציע אופן, וואלט בעדראהט די עקאנאמישע עקזיסטענץ, פון דעם צאהלער.

אזעלכע צירקולארען האט דאס פינאנץ מיניסטעריום ארויסגעגעבען אזש דריי: אין 1929 אונטערן נומ' 19564-1 אין 1930, נומ' 63334-1 און אין 1933 — נומער 11560-1 אבער ווי דאס פינאנץ-מיניסטעריום שטעלט אליין פעסט אין איהר לעצטען צירקולאר פון 7טען סעפטעמבער 1935, איז די אנולירונג פון די פערלעגענע שטייערען, וועגען וועלכע עס האבען גערעדט די ערשטע דריי צירקולארען געבליבען נאר א פרומער וואונש פון פינאנץ-מיניסטעריום, — די לאקאלע שטייער-מאכט האט נישט געקענט ביי זיך פועלן אז זי זאל זיך, איינמאל פאר אלע מאל אפגעזעגענען מיט די גרויסע סומעס, וועלכע האבען פיגורירט אויף די קאנטעס פון זייערע צאהלערס, אלס חובות. יעדע לאקאלע פינאנץ קאמער מאכענדיג איהר בילאנס, האט זי זיך געפיהלט זעהר רייך און מעכטיג, ווייבאלד אז אונטער די חובות-רובריק האבען נאך פיגורירט קאלאסאלע סומעס, הגם מען האט גאנץ גענוי געוואוסט, אז די אלע סומעס זענען פיקטיווע, אז זיי עקזיסטירען נאר אויפן פאפיר, און אז פון די אלע חובות וועט קיין שום הכנסות נישט זיין — אבער עס האט קיינער נישט געהאט דעם מוט און די דרייסטקייט זיך צו צושיידען מיט אזא שעהנעם חלום פון הונדערטער טויזענטער פערלעגענע חובות, וועלכע דארפען „ווען עס איז אמאל" איינפליסען אין דער פינאנץ-קאסע.

דערווייל אבער זענען יאהרען פערגאנגען און צו דעם „ווען עס איז אמאל" איז עס נישט דערגאנגען און די פערלעגענע חובות, נישט בלויז וואס זיי זענען נישט איינגעפלאסען נאר פערקעהרט — זיי זענען, במשך פון די יאהרען נאך גרעסער געווארען.

אויף ווי ווייט די פינאנץ מאכט איז געווען צוגעבונדען צו זייערע בנימין'לעך — צו די פערלעגענע חובות, בעווייזט דער פאקט, וואס אויף די קאנטעס פון די צאהלערס האבען פיגורירט חובות נאך פון 1921 — 1922 פאר אזעלכע שטייערען וועלכע זענען שוין לאנג סקאסירט געווארען, דאס פינאנץ-מיניסטעריום, האט כסדר דערמאנט וועגען דער נויטיגקייט א סוף צו מאכען צו דער דאזיגער לאגע און אויסצושטרייכען די חובות, וועלכע מען קען נישט איינמאהנען, די צאהלערס האבען אפגעגעבען בקשות, אבער דאס אלעס האט געהאלפען ווי אנ'ארבעס צו דער וואנד; עס האט זיך קיין שום שטייער אמט נישט געוואלט צושיידען מיט דעם שיינעם „פערמעגען".

אין דעם לעצטען צירקולאר טרעט דאס פינאנץ מיניסטעריום שארף ארויס געגען דער דאזיגער פאליטיק פון די פינאנץ-קאמערען: „איך שטרייך אונטער - שרייבט דער פינאנץ מיניסטער — אז אזא ארט בעציהען זיך צו דער אנולירונג פון די נישט איינמאנבארע חובות ענטשפרעכט נישט מיינע אינטענצען און איז אפילו שעדליך".

אין דעמדאזיגען צירקולאר גיט דאס פינאנץ-מיניסטעריום א גאנצע רייה אנווייזונגען, ווי אזוי עס דארף אדורכגעפיהרט ווערען די אקציע פון אנולירען אומאיינמאנבארע חובות. די דאזיגע אנולירונג דארף אנגעווענדעט ווערען ביי פערלעגענע חובות פון שטייערען: פון אומזאץ, הכנסה, אומבעוועגליכקייטען, לאקאלען, פערמעגען און פון בוי-פלעצער, ווי אויך פאר פערשידענע געלד שטראפען און ציגזען.

דער ערשטער בעדינג ביים אנולירען פערלעגענע חובות איז די אומאיינמאנבארקייט, וועלכע דארף איינמאלינ פעסטגעשטעלט ווערן אדער דורך אנ אויספארשונג, אדער דורך אנ'אמטליכער אינפארמאציע; דער צווייטער תנאי פאר דער אנולירונג איז, אז דער לעצטער שטייער צושריפט איז דעם צאהלער געמאכט געווארען נישט שפעטער, ווי דעם 31טען מערץ 1933, ד.ה. אז דער לעצטער „נאקאז פלאטניטשי", איז דעם צאהלער צוגעשטעלט געווארען אינם שטייער-יאהר 1932-33; דער דריטער תנאי פאר דער אנולירונג איז, אז נאכן 31 אפריל 1933, האט דער צאהלער גארנישט איינגעצאהלט אויפן חשבון פון די פערלעגענע חובות.

דערפיי איז כדאי צו בעצייכענען אט וואס: אז ווען די לעצטע צוויי בעדינגונגען עקזיסטירען ביי איין שטייער יא און דאנגען עקזיסטירען זיי נישט ביי א צווייטען שטייער קען שוין לגבי דעם צאהלער נישט אנגעווענדעט ווערען די אנולירונג למשל: אויב אין אומזאץ שטייער האט דער צאהלער געהאט די לעצטע צושריפט אין יאהר 1931, אבער דאגעגען האט מען איהם הכנסה שטייער צוגעשריבען אין יולי 1933 קען ער צוליב דעם, וואס ער האט נעהאט א צושריפט אויף הכנסה שטייער נאכן 31טען מערץ 1933 שוין נישט געניסען פון דער הנחה צו שטרייכען איהם אפילו בלויז דעם אומזאץ שטייער, צו וועלכען ער האט פון 1931 קיין שום צושריפט נישט געהאט.

אנדערש-גערעדט: — אלע תנאים מוזען ענטשפרעכען גלייכצייטיג אלע שטייערען. ד.ה. אז נאר דער צאהלער וועלכער האט, נאכן 31 מערץ 1933 אויף קיין שום שטייערען נישט איינגעצאהלט און האט נאכן 31טען מערץ אין קיין שום שטייערען קיין צושריפט נישט בעקומען — נאר דער געניסט פון דער אנוליר-הנחה. אנ'אויסנאהם אין דעם פאל איז לאקאל שטייער וועמעס צושריפט עס ווערט נישט גענומען אין בעטראכט ווייל דער עצם פאקט פון דער עקזיסטענץ פונם דאזיגען שטייער, איז נישט קיין ראיה פאר דער ווירטשאפטליכער אקטיוויטעט פון צאהלער, ווייל די אויסמעסטונג פון דעם לאקאל-שטייער איז נישט פערבונדען מיט די לעבענס, אדער פערדינסט מעגליכקייטען פונם צאהלער, נאר מיט דעם פאקט, וואס ער וואוינט אין א דירה.

די אנולירונג איז, אין דער ערשטער רייה נוגע ליקווידירטע אונטערנעהמונגען (אהן אונטערשייד צי זיי זענען יא אדער נישט אויסגעשטראכען געווארען פון האנדעלס רעגיסטער). די אנולירונג איז אויך נוגע טויט פאלען, אדער עמיגראציע פון צאהלער.

לסוף דארף מען נאך אונטערשטרייכען אז אלס לעצטען טערמין פאר אנולירען די דאזיגע חובות, האט דאס פינאנץ-מיניסטעריום בעשטימט דעם 31. מערץ 1936, צוליב דער גרויסער ארבייט וועלכע איז פערבינדען ביים רעאליזירען די דאזיגע הנחה, איז דער טערמין א פערהעלטניסמעסיג קורצער און פעו אינטערעסירטע פערזאנען דארפען דעריבער שוין אנהויבען צו טון אין דעם ענין.

גנבות

(א) אויף פיעטריקאווער 123 האבען זיך גנבים איינגעקראגען אין דער באלקאן-סוכה פון הרב רובינשטיין און ארויסגעגנב'עט פון דארט פערשידענע מכשירים און טעפיכער פאר 400 זלאטעס.

* * *

(א) ביי יצחק מיילער (ציגעל-גאס 25) האבען גנבים ארויסגעגנב'עט פערשידענע מלבושים, פיטער'ס און ביזשוטעריע אויף א ווערט פון אן ערך 3,600 זלאטעס.

אין ביידע פאלען פיהרט פאליציי אנ'אויספארשונג.

Dr. med. H.LUBICZ
פאר הויט. ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
צוריקגעקעהרט
עמפפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אווענט,
זונטאג פון 9-11 בייטאג און יום-טוב פון 9-1

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.
היינט און פאלגענדע טעג!
דער לאנג-ערוואַרטעטער פילם
ליבע. לעבען און נקמה א. ג.
„יוד זיס"
א פילם, וואס האט צום טיפסטען גערירט דאס געוויסען פון דער וועלט.
אין דער הויפט-ראל
Conrad Veidt
אויסערן פראגראם: אקטואליטעטען.
נעכסטער פראגראם:
„איך ביז א דעזערטיר".
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ.
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdzielczy w Łodzi
ul. PIOTRKOWSKA Nr. 29
אינקאסעס,
פקדונות (ווקלאדען)
ווערען אויך ערלעדיגט פון 4—5 נאכמ. — א חוץ פרייטאג
Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdzielczy w Łodzi
ul. PIOTRKOWSKA Nr. 29.

דער פראקוראר פאדערט
שווער צו בעשטראפען די שולדיגע אין דעם מענטשען-שמוגעל

(א) נעכטען, אין דעם 9-טען טאג פון פראצעס געגען די 53 בעשולדיגטע אין שמוגלען מענשען איבער דער סאוויעטישער גרעניץ, האט גערעדט דער פראקוראר אבסם.

אין זיין רעדע האט דער פראקוראר פערטיילט די שולדיגע אין 4 גרופען, וועלכע זענען אבער געווען צווישען זיך פערבונדען, און האבען געפיהרט א מלוכה-שעדליכע טעטיגקייט.

לסוף האט דער פראקוראר געפאדערט די הארבסטע שטראפען פאר אלע שולדיגע, ווייל דורך זייער טעטיגקייט האבען זיי איינגעפיהרט אומגעזונטע בעציהונגען ביי דער גרעניץ און געגעבען א מעגליכקייט א סך פערדעכטיגע צו אויסמיידען די פערדינטע שטראף.

נאכ'ן פראקוראר האבען גערעדט די פערטיידיגער, די אדוואקאטען קאבילינסקי, ליפינסקי און דאבראגיצקי, וועלכע האבען ווידער די בעשולדיגטע געטיילט אויף דריי קאטעגאריעס, און האבען געבעטען צו מילדערען זיי די שטראף, אדער אינגאנצען פרייצושפרעכען, ווייל דורך זייער טעטיגקייט איז מען פטור געווארען פון אומבעקוועמע פאר דער געזעלשאפט, רעוואלוציאנערע עלעמענטען...

נאך זייערע רעדעס איז דער פראצעס אפגעלייגט געווארען ביז היינט, ווען ס'וועלען רעדען די איבעריגע פערטיידיגער.

Hückel Habig
Hückel
(w. R. K.)
Łódź, Piotrkowska 88.

פאבאר-רשימה פון יאהרגאנג 1915

(א) מארגען, שבת, דעם 19-טען דארפען זיך שטעלען צו דער פאבאר-רשימה אין מיליטער-ביורא אויף פיעטריקאווער 165 די מענער פון יאהרגאנג 1915, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 3. קאמיסאריאט מיט די פאמיליעס, וואס הויבען זיך אן מיט די אותיות:

P R

און פון 9. קאמיסאריאט – מיט די אותיות:

Ł M N O P

מ'דארף מיט זיך מיטברענגען א פערזענליכען דאקומענט און א רעגיסטראציע-שיין.

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

(א) דעם 28 ד. ח. וועט אין לאקאל אויף פיעטריקאווער 165 אמטירען א צוגאב-פאבאר-קאמיסיע פאר פ.ק.או. לאדז-שטאט 2.

עס דארפען זיך מעלדען די יונגעלייט פונ'ם יאהרגאנג 1914 און עלטער, וועלכע האבען זיך לעת עתה נישט צוגעשטעלט צו א מיליטער-אינבערזיכט, האבען נישט רעגולירט זייער מיליטער-פליכט, וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 פאליציי-קאמיסאריאטען און האבען בעקומען נאמענטליכע אויפפאדערונגען פון דער לאדזער שטאטישער סטאראסטווע.

אפטייקען.
היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: מ. קאצפערקעוויטש (זגערזשער 54), רימעל (קאפערניקא 26), י. זונדעלעוויטש (פעטריקאווער 25), ס. באיארסקי און וו. שאט (פושעיאזד 19), מ. ליפשיץ (פעטריקאווער 193), א. ריכטער און ב. לאבאדא (11 ליסטאפאדא 86)

א מאן נישט פון דער מדבר
נאר ווילד, ווי אן'אמת'ע חיה...

(א) קארל ווייס (פון פאזנאנסקא 43) איז אין זיינע קרייזען גוט בעקאנט אלס שיכור און סקאנדאליסט.

ספעציעל אינפארמירט ,וועגען דעם איז זיין ווייב אמאליא, מיט וועלכער ער לערנט אפט דעם פסוק מיט'ן שטעקען פון דער סדרה בלק...

אט, למשל, נעכטען איז ער געקומען אהיים שיכור, ווי לוט, געכאפט א האקמעסער און גענומען האקען איהר, וואו עס האט זיך נאר געלאזט — איבערן קאפ, איבערן האלז, איבער די הענד.

לסוף האט זי פאגאטאוויע אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל, און געגען דעם בעל-דבר איז פערפיהרט געווארען אנ'אויספארשונג.

R.Zalcwasser
כירורג
צעגעלניאנא 19, טעל. 125-17
נעמט אן פון 1—2 און פון 4—6.30.

Casino
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
אנהויב 4, 6, 8, 10.
היינט און פאלגענדע טעג!
דער קעניג פון הומאר
ADOLF
DYMSZA
אלס
„Wacuś"
די פרעליכסטע פוילישע
מוזיקאלישע קאמעדיע.

אנולירט דעם פּראַצעס געגען די 16 ראַטמענער

נעכטיגע סענסאַציאָנעלע פֿערהאַנדלונגען אין לאָדזער קרייז־געריכט

נעכטען איז ענדליך פֿאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען די נײַ"עזענע 16 ראַטמענער, וועלכע זענען בעשולדיגט געוואָרען אין אַ טײלנעהמען אינ׳ם געשלעג, וועלכעס איז פֿאָרגעקומען אויף דער זיצונג פֿון שטאָט־ראַט דעם 28. מאַי 1935.

ווי בעקאַנט איז דער פּראָצעס שוין 2 מאָל אָפּגעלעגט געוואָרען צוליב דעם וואָס ס׳האָבען זיך נישט צוגעשטעלט אַ טייל פֿון די אָנגעקלאָגטע אָדער עדות, דאַסמאָל האָבען זיך אַלע געמוזט שטעלען צו די געריכטס־פֿערהאַנדלונגען, ווייל שוין אויף דער פֿריהערדיגער זיצונג האָט דאָס געריכט געהאַט בעשלאָסען, אַז ווער פֿון די אָנגעקלאָגטע אָדער עדות עס וועט זיך נישט צושטעלען צו די היינטיגע פֿערהאַנדלונגען, וועט ער געבראַכט ווערען מיט צוואַנג.

די בעשולדיגונגס־באַנק פֿערנעהמען כסדר

די בעשולדיגטע

געוועזענע ראַטמענער: אורבאַך, (סאָציאַליסט), טשערניק, קאָזשוכאָווסקי, אַדוו. קאָוואַלסקי, גאָנעכא, בעלקאַ, בר. קאַ"אַלסקי, מילאָך, ראַסטקאָווסקי, ראַקאָווסקי, שידלאָנאָווסקי, קוויאַטקאָווסקי (אַלע ענדעקעס), גאַלינסקי (פּ.פּ.ס.), האָלענדערסקי (פּ.צ.), אַדוו. ווייצמאַן און שטיינשניידער (פֿאַראייניגטע יודישע פֿראַקציע).

דעם פֿאָרזיץ האָט געפֿיהרט ריכטער לושטשעווסקי, אַלס בעשולדיגער טרעט אַרויס פּראָקוראָר ארליקאָווסקי, אַלס

פֿערטיידיגער

טרעטען אַרויס אין נאָמען פֿון די בעשולדיגטע אורבאַך, גאַלינסקי און האָלענדערסקי די אַדוואָקאַטען קעמפּנער, האַרטמאַן און כוואַט, אין נאָמען פֿון אַדוואָקאַט ווייצמאַן — די אַדוואָקאַטען יאַראַש (וואַרשאַ) און וואַכטעל, אין נאָמען פֿון בעשולדיגטען שטיינשניידער אַדוו. שייער, אין נאָמען פֿון די ענדעקעס אַדוואָקאַטען — סטיפּולקאָווסקי (וואַרשאָ), שווידלער און גראַכאַלסקי.

עס זענען אַרויסגערופֿען געוואָרען

50 עדות.

עס האָבען נאָר געפֿעהלט די עדות דעפּ. מינצבערג, געו. דעפּ. וואָלטשינסקי, און זיער מאַגיסטראַט־נאַטשעלניק קאָנאָפּקאַ.

ד"ר קאַצענבאָגען, וועלכער האָט זיך פֿערשפּעטיגט איז בעשטראָפֿט געוואָרען מיט 100 זל. שטראָף.

דער פּראָצעס האָט זיך אָנגעהויבען מיט אַ דיסקוסיע וועגען די פֿעהלענדע עדות.

אַדוו. גראַכאַלסקי (ענדעק) האָט פֿאָרגעלעגט אָפּצולעגען דעם פּראָצעס, ביז די עדות מינצבערג און קאָנאָפּקאַ וועלען זיך צושטעלען צום פּראָצעס.

דער פּראָקוראָר איז געגען אָפּלעגען דעם פּראָצעס און לעגט פֿאָר, אַז ס׳זאָלען אַדורכגעלייענט ווערען די ערקלערונגען, וועלכע די פֿעהלענדע עדות האָבען אָפּגעגעבען בעת דער אויספֿאָרשונג.

אַדוו. שווידלער (ענדעק) איז מסכים נישט אָפּצולעגען דעם פּראָצעס, אָבער ער איז קאַטעגאָריש געגען דעם אַדורכלייענען די ערקלערונגען פֿון די פֿעהלענדע עדות.

דאָס געריכט בעשליסט נישט אָפּצולעגען דעם פּראָצעס.

און אַדורכלייענען די ערקלערונגען פֿון די עדות מינצבערג און קאָנאָפּקאַ.

נאָכדעם טרעט דאָס געריכט צו אַדורכצולייענען דעם

בעשולדיגונגס־אַקט,

אַז דעם 28 מאַי 1935 בעת דער דריטער לעזונג פֿון בודושעט אויף אַ זיצונג פֿון שטאָט־ראַט איז פֿאָרגעקומען אַן אַוואַנטורע און געשלעג צווישען די ראַטמענער אין וועלכען ס׳האָבען אָנטיילגענומען די בעשולדיגטע, וועלכע האָבען עובר געווען אויף׳ן אַרטיקעל 128 פֿון שטראָף־קאָדעקס, וועלכער זאָגט: „ווער ס׳פֿערהאַלט זיך נישט אָנשטענדיג בעת דעם אַמטירען פֿון מלוכה אָדער זעלבסטפֿערוואַלטונגס־אָרגאַנען ווערט בעשטראָפֿט מיט אַרעסט ביז 6 חדשים".

נאָכ׳ן אַדורכלייענען דעם בעשולדיגונגס־אַקט טרעט צו דאָס געריכט

אויסצוהערען די אָנגעקלאַגטע.

דער ערשטער ווערט אויסגעהערט ג. ראַטמאַן אורבאַך (פּ.פּ.ס.) ער אָנערקענט זיך נישט פֿאַר שולדיג. נאָר הויבט אָן זיינע ערקלערונגען אויף פֿאָלגענדען אופֿן: דעם 27 מאַי 1934 זענען פֿאָרגעקומען וואַהלען צום לאָדזער שטאָט־ראַט, וועלכע האָבען געגעבען די ענדעקעס 39 ראַטמענער אויף 72...

דער פֿאָרזיצער רייסט איהם איבער און ערקלעהרט, אַז פֿאַר׳ן געריכט איז דאָס אַלץ גלייכגילטיג. עס האַנדעלט זיך בלויז וועגען דעם, וואָס ס׳איז געשעהען אויף דער זיצונג פֿון שטאָט־ראַט דעם 28 מאַי 1935.

אָנגעקלאָגטער אורבאַך: דעם 28 מאַי האָבען די ענדעקעס צופֿעליג נישט געהאַט קיין מערהייט אויף דער זיצונג און ס׳איז אַדורכגעגאַנגען דער סאָציאַליסטישער פֿאָרשלאַג וועגען צוריקשטעלען די סובסידיע פֿאַר׳ן פּוילישען טעאַטער. אין דעם מאָמענט האָט ראַטמאַן קאַהלערט (דייטש) ערקלעהרט, אַז ער האָט געשטימט צוזאַמען מיט די ענדעקעס געגען דעם פֿאָרשלאַג, מיט דעם מאָטיוו, אַז אויב אין לאָדז איז נישט פֿאַראַן קיין דייטש טעאַטער, דאַרף אויך נישט זיין קיין פּויליש טעאַטער. ווי דער אָנגעקלאָגטער ערקלעהרט, איז דאָס געווען די סיבה, וואָס ער האָט אויסגעשריגען „זאָל לעבען די פּוילישע קולטור, נידער מיט די פּוילישע היטלעריסטען". נאָכדעם האָבען זיך די ענדעקעס געלאָזען שלאָגען צו די סאָציאַליסטישע און יודישע ראַטמענער.

פּראָקוראָר: ווען האָט איהר דאָס געמיינט די פּוילישע היטלעריסטען?

אורבאַך: דעם דייטש קאַהלערט און די ענדעקעס אויך.

אַדוו. סטיפּולקאָווסקי: צי האָט איהר אויף אַנדערע זיצונגען אויך געמאַכט אויסגעשרייען געגען די ענדעקעס?

אורבאַך: יאָ, דעמאָלט ווען די ענדעקעס האָבען געשטימט געגען פֿיהרען אַ קאַמף מיט׳ן אַלקאָהאָליזם און מיט שווינדזוכט. ווען זיי האָבען געשטימט געגען ווינטער־הילף פֿאַר אַרבייטסלאָזע, געגען אָפּהאַלטען עקסמיסיעס, געגען קלענער מאַכען דאָס דירה־געלד א.א.וו. איבעריגענס האָבען אין שטאָט־ראַט קיין בעליידיגונגען נישט געפֿעהלט. וויפֿיל מאָל האָבען די ענדעקעס געשריגען „פּאַרשיווי זשידזשי", וויפֿיל מאָל האָבען זיי בעליידיגט אונזער אידעאָלאָג קאַרל מאַרקס. מיר האָבען ראָמאַן דמאָווסקי נישט געריהרט, הגם מיר האָבען געהאַט שענדליכע מאַטעריאַלען געגען איהם.

אַדוו. שווידלער: אויב איהר האָט געהאַט שענדליכע מאַטעריאַלען געגען ראָמאַן דמאָווסקי, פֿאַרוואָס האָט איהר זיי נישט פֿערעפֿענטליכט?

— איך האָב זיי יאָ פֿערעפֿענטליכט.

— וואו?

— אין אַ לאָדזער פּוילישער צייטונג.

עס שפּרינגט אויף דער אָנגעקלאָגטער „גדול" קאָוואַלסקי און זאָגט: „דאָס איז אַ יודישע צייטונג. איך בעט בכלל דאָס געריכט נישט צו דערלאָזען בעליידיגען דמאָווסקי׳ן, ווייל דאָס בעליידיגט מיך אויך.

פֿאָרזיצער: אייך האָט קיינער נישט געפֿרעגט, איהר זענט אַן אָנגעקלאָגטער. דאָ איז נישט דער שטאָט־ראַט. זיצט אויף אייער אָרט.

פּראָקוראָר צום אָנגעקלאָגטען אורבאַך: צי האָט איהר אָנגערופֿען טשערניק׳ן פֿערברעכער?

— יאָ, אָבער נישט אויף דער זיצונג. ווייל מיר סאָציאַליסטען ווייסען, אַז אין יאָהר 1905 האָט טשערניק געקעמפֿט „אויף יענער זייט באַריקאַדע", אין דעם האָט ער זיך אַליין מודה געווען פֿון דער שטאָט־ראַט־טריבונע.

— צי האָט איהר זיך אויסגעדריקט וועגען איינעם פֿון די ראַטמענער „שפּיצעל"?

— ניין, איך בין צו פֿאָרזיכטיג דערצו.

אַדוו. שווידלער: צי האָט איהר דאָס נישט געטון נאָר צוליב פֿאָרזיכטיגקייט?

— יאָ.

דאַן ווערט אויסגעהערט דער ענדעק טשערניק. ער איז זיך נישט מודה צו דער שולד. ער ערקלעהרט, אַז אַ טויטער וואָלט זיך אויפֿגעהויבען פֿון קבר פֿון די „יודישע פּראָוואָקאַציעס" אין שטאָט־ראַט. איך, זאָגט דער פּערשוין, האָב שטענדיג גערופֿען די פּאָליאַקען צו פֿעראייניגונג, איך האָב אָבער אויסגעשלאָסען די יודען. מ׳האָט אונז שטענדיג בעליידיגט (נעביך!) מ׳האָט געזאָגט, אַז מיר זענען מאָסקווער פּאַכאָלקעס.

דער פֿאָרזיצער רייסט איהם איבער און פֿרעגט צי ער האָט אויף דער זיצונג געשלאָגען אורבאַכ׳ן

— איך האָב איהם געוואָלט שלאָגען, אָבער ער איז אַנטלאָפֿען.

— צי האָט איהר איהם נאָכגעיאָגט?

— יאָ, אָבער ער איז אַנטלאָפֿען צום פּרעזידיום.

— צי האָט איהר אויך געשטימט געגען דער סובסידיע פֿאַר׳ן פּוילישען טעאַטער?

— איך בין אַ דיסציפּלינירטער מיטגליד פֿון דער פֿראַקציע. ביי אונז, אַז דער פֿאָרזיצער האָט געהייסען שטימען, האָבען מיר געשטימט. (געלעכטער אין זאַל).

— אַזוי דיסציפּלינירט זענט איהר געווען? אייער מיינונג האָט איהר נישט געהאַט?

אַדוו. קעמפּנער שטעלט אַ פֿראַגע טשערניק׳ן. טשערניק ערקלעהרט, אַז קיין יודען וועט ער נישט ענטפֿערן.

אַדוו. קעמפּנער בעט דאָס געריכט אויפֿמערקזאַם צו מאַכען דעם אָנגעקלאָגטען, אָבער נישט ציהען דערפֿון קיין קאָנסעקווענצען, ווייל טשערניק פֿערשטעהט נעביך גאָרנישט...

פֿאָרזיצער צום אָנגעקלאָגטען טשערניק: נאָר אָהן דעמאָנסטראַציעס...

אַדוו. קעמפּנער: צי איז פֿאַר אייך דאָס וואָרט היטלעראָוועס געווען אַ בעליידיגונג?

טשערניק: יאָ, ווייל מיר זענען נישט קיין היטלעריסטען.

אַדוו. שווידלער: אָבער איהר ווייסט דאָך, אַז די יודען האָבען פֿיינד די היטלעריסטען?

טשערניק: איך ווייס נישט, פֿון וואַנען זאָל איך דאָס וויסען... (געלעכטער).

דער דריטער ווערט אויסגעהערט דער אָנגעקלאָגטער קאָזשוכאָווסקי. ער איז זיך מודה, אַז ער האָט געוואָרפֿען אַ בינקעל, אָבער וועמען ער האָט געוואָרפֿען ווייס ער נישט. ער האָט פֿערטיידיגט דעם כבוד פֿון פּוילישען פֿאָלק (?)

אַדוו. כוואַט: פֿאַרוואָס איז דעמאָלט אויף דער זיצונג געווען די אויפֿרעגונג געגען יודען, דעם אויסגעשריי האָט דאָך געמאַכט דער ראַטמאַן אורבאַך?

— דאָס איז אַלץ איינס, סאָציאַליסטען אָדער יודען.

דאַן ווערט אויסגעהערט דער אָנגעקלאָגטער אַדוואָקאַט קאַזשימיעזש קאָוואַלסקי. ער איז זיך נישט מודה אין דער שולד, ער זאָגט, אַז געוויסע אַדמיניסטראַטיווע פֿאַקטאָרען איז נעגאַנגען דערין, אַז דער שטאָט־ראַט מיט דער ענדעקישער מעהרהייט זאָל נישט עקזיסטירען און דעריבער זענען די יודען אונטערגעשטעלט געוואָרען צו פּראָוואָצירען...

פֿאָרזיצער: ס׳איז אַלץ איינס ווער עס האָט דאָס געוואָלט, איהר זאָגט בעסער, וואָס איז פֿאָרגעקומען אויף דער זיצונג פֿון שטאָט־ראַט.

— מ׳האָט אונז כסדר פּראָוואָצירט (אַ רחמנות) אַממייסטען זענען דאָס געווען אורבאַך, אַדוו. ווייצמאַן און שטיינשניידער. ס׳האָט געמוזט קומען צו די געשעהענישען. ס׳איז נאָר אַ שאָד, וואָס מיר האָבען זיי דעמאָלט נישט אַרויסגעוואָרפֿען דורכ׳ן פֿענסטער. ער אַליין האָט נישט געוואָרפֿען קיין בענקלעך און איז אויך נישט געטראָפֿען געוואָרען.

דער אָנגעקלאָגטער גאָנעראַ ערקלערט, אַז ער האָט נישט געשלאָגען, ער האָט נישט געזעהן ווער ס׳האָט דאָס געטון.

אַדוו. קעמפּנער: פֿאַרוואָס האָט איהר דעם אויסרוף היטלעראָוועס גענומען אַלס בעליידיגונג פֿאַר זיך?

— דערפֿאַר, ווייל מיר האָבען געקעמפֿט מיט יודען נאָך פֿאַר היטלערן...

— און ווי האָבען זיך אויפֿגעפֿיהרט די סאַנאַטאָרישע ראַטמענער?

— די פּאָליאַקען גוט, בלויז דער זשיד מינצבערג צווישען זיי האָט פּראָוואָצירט.

אַדוו. יאַראַש: צי אויף דער ראָזינער זיצונג האָט אימיצער פֿון דער יודישער פֿראַקציע בעליידיגט די ענדעקעס.

— איך געדענק נישט.

— אפשר וועט איהר זיך דערמאָנען?

— אויף דער דאָזיגער זיצונג האָבען די יודען נישט בעליידיגט.

אַדוו. יאַראַש בעט דאָס צו פּראָטאָקאָלירען.

דער ענדעקישער אַדוואָקאַט גראַכאַלסקי איז געגען פּראָטאָקאָלירען דעם דאָזיגען ענטפֿער.

אַדוו. יאַראַש: איך בעט דעם קאָלעגע, ער זאָל זיך בערוהיגען, דער ענטפֿער דאַרף פּראָטאָקאָלירט ווערען גענוי ווי ער איז געגעבען געוואָרען.

דאַן שטעלט זיך פֿאַרן ריכטער־טיש דער אָנגעקלאָגטער בעלקאַ. ער ערקלערט, אַז ער האָט נישט געשלאָגען און נישט געוואָרפֿען קיין שטוהלען.

אַדוו. וואַכטעל: וואָס איז געווען די דירעקטע סיבה פֿון די געשעהענישען אויף דער זיצונג.

— די יודישע פּראָוואָקאַציעס.

— ווער האָט פּראָוואָצירט, רופֿט אָן נעמען.

בעלקאַ ווייס נישט וואָס צו ענטפֿערן.

אַדוו. יאַראַש: צי האָט זיך דאָס געשלעג אָנגעהויבען גלייך נאָך דעם אויסרוף פֿון אורבאַכ׳ן?

— יאָ.

— צי איז דער טומעל געווען גרויס?

— זעהר גרויס.

— צי האָט איהר געהערט דעמאָלט, אַז אימיצער זאָל זידלען.

— יאָ, ווייצמאַן האָט געשריגען לאָבוזעס און קרעטינעס.

— צי האָט איהר אין אַזאַ טומעל געקענט אונטערשיידען די שטימען?

— יאָ, איך האָב אַ גוט געהער.

אַדוו. האַרטמאַן: צי זענט איהר אויף אַ זיצונג פֿון שטאָט־ראַט אַגרעסיוו אַרויסגעטרעטען געגען די יודישע ראַטמענער.

— יאָ, אָבער נישט אויף דער דאָזיגער זיצונג.

ס׳ווערט דאַן אויסגעהערט דער אָנגעקלאָגטער בראָניסלאַוו קאָוואַלסקי. ער זאָגט, אַז ער האָט נישט געוואָרפֿען קיין שטוהלען, טראָץ זיין פֿריהערדיגען חבר, ערקלערט ער, אַז דער טומעל איז געווען אַזוי גרויס, אַז מ׳האָט נישט געקענט אונטערשיידען ווער עס שרייט. ווייצמאַן האָט טאַקע בעליידיגט מיט די ווערטער קרעטינס און לאָבוזעס, אָבער נישט אויף דער זיצונג, ווייצמאַן האָט שטענדיג פּראָוואָצירט און איך וואונדער זיך פֿאַרוואָס ער לעבט נאָך.

דער אָנגעקלאָגטער מילאָך איז אַזוי „אינטעליגענט", אַז ער ווייס בכלל נישט וואָס צו זאָגען.

דער אָנגעקלאָגטער ד"ר ראַסטקאָווסקי איז אויך נישט פֿיל מעהר בעהאַוועגט אין דעם וועגען וואָס מ׳פֿרעגט איהם.

אַדוו. קעמפּנער: צי איז דאָס וואָרט „היטלעריסטען" אַ בעליידיגונג?

— יאָ.

אַדוו. שווידלער: צי ווייסט איהר, אַז די יודען האָבען פֿיינד די היטלעריסטען?

— יאָ.

— אַדוו. קעמפּנער: צי ווייסט איהר אויך, אַז די היטלעריסטען האָבען נישט ליב די יודען? (גרויס געלעכטער אין זאַל).

אָנגעקלאָגטער ראַקאָווסקי איז זיך אויך נישט מודה, ער זאָגט, אַז דאָס וואָרט היטלעריסטען איז אַ בעליידיגונג, ווייל „מיר ענדעקעס זענען געגען די דייטשען". ווייטער האָט דער אָנגעקלאָגטער מיט זיינע „אייגענע אויגען" געזעהן ווי די בענקלעך האָבען אָנגעהויבען צו וואַרפֿען נאָטקאָוויטש און האָלענדערסקי.

דער אָנגעקלאָגטער ענדעק קוויאַטקאָווסקי זאָגט, אַז ער איז געקומען צו דער זיצונג מיט 39 גראַד היץ, דערצו האָט ער נאָך בעקומען מיט אַ בענקעל, פֿון וועמען ווייסט ער נישט.

דער אָנגעקלאָגטער גאַלינסקי (פּ.פּ.ס.) אָנערקענט זיך נישט צו דער שולד. ער זאָגט, אַז נאָך דער ערקלערונג פֿון קאַהלערט׳ן, אַז מ׳דאַרף נישט אין לאָדז קיין פּויליש טעאַטער, האָט אורבאַך געמאַכט זיין אויסגעשריי: „זאָל לעבען די פּוילישע קולטור, נידער מיט די פּוילישע היטלעריסטען". דאַן האָבען זיך די ענדעקעס געוואָרפֿען שלאָגען די סאָציאַליסטען און די יודען, זיי האָבען געוואָרפֿען טישען מיט שטוהלען, וועגען צוריקשלאָגען האָט נישט געקענט זיין קיין רייד, ווייל ווען מ׳וואָלט אפילו געוואָלט, איז דאָס נישט מעגליך געווען, ווייל די יודען און סאָציאַליסטען זענען אַריינגעשטויסען געוואָרען און אין מיטען צווישען די טישען און פֿענסטער. אויף דער זיצונג איז פֿון דער לינקער זייט בכלל נישט געקומען קיין אויסגעשרייען, בעת די ענדעקעס האָבען אויף׳ן ראַטמאַן וואָלטשאַק און אויף דעם אָנגעקלאָגטען אַליין געשריגען „זשידאָווסקיע וואַיטקי", איבעריגענס האָבען די ענדעקעס נישט דאָס ערשטע מאָל געשלאָגען. קאַפּטשינסקי האָט געוואָרפֿען אַ גלאָז און געשלאָגען האָבען זיי עטליכע מאָל.

אַדוו. יוסף ווייצמאַן ערקלערט, די געשעהענישען זענען געקומען דירעקט נאָכ׳ן אויסגעשריי פֿון ראַטמאַן אורבאַך. דעמאָלט האָבען זיך די ענדעקעס אַ ריס געטון צו די יודישע בענק, קאָזשוכאָווסקי האָט געכאַפּט און געוואָרפֿען אַ גאַנצען טיש, טשערניק איז פֿערביי געגאַנגען דורך זיינע פּליצעס אין דער זייט פֿון אורבאַכ׳ן, וואו ס׳האָט זיך אָנגעהויבען דאָס געשלעג. די יודישע פֿראַקציע איז אויסגעשטעלט געווען אויף די שרעקליכסטע און שענדליכסטע בעליידיגונג. דעם אויבען־אָן האָט געפֿיהרט אַדוו קאָוואַלסקי, מ׳האָט נישט אַנדערש געהערט ווי „פּאַרשיווי זשידזשי", אַז מיר וועלען קומען צו דער מאַכט, וועט זיך היטלער דאַרפֿען לערנען ביי אונז וואָס מיט אייך צו טון", „מיר וועלען אייך אויסשעכטען", „די יודען זענען די נידערטרעכטיגסטע נאַציע אויף דער וועלט" אַלע יודישע פּאָזיציעס זענען ריקזיכטסלאָז אָפּגעוואָרפֿען געוואָרען, זיי האָבען דאָך שטענדיג געהאַט די מעהרהייט און ערשט דאָס ערשטע מאָל זענען זיי אַדורכגעפֿאַלען ביי דער סובסידיע פֿון פּוילישען טעאַטער. דאָס האָט זיי דערפֿיהרט צו דעם וואַהנזין.

שוין באַלד אין אָנהויב פֿון דער זיצונג, זאָגט אַדוו. ווייצמאַן, איז קאָוואַלסקי געווען זעהר אומרוהיג צוליב דעם,) וואָס די ענדעקעס זענען צופֿעליג געווען אין אַ מינדערהייט... דאָס איז געווען די סיבה, וואָס זיי האָבען זיך געוואָרפֿען שלאָגען, אַז מיר יודען זאָלען זיך פֿערטיידיגען האָט קיין רייד נישט געקענט זיין, ווייל אויף יעדען יוד זענען געווען 5 ביז 6 ענדעקעס.

פּראָקוראָר: צי האַלט איהר, אַז אורבאַך האָט זיך אויף יענער זיצונג אויפֿגעפֿיהרט אָנשטענדיג.

דעם אַדוואָקאַט ווייצמאַנס פֿערטיידיגער אַדוו. יאַראַש איז נעגען שטעלען זיין קליענט די דאָזיגע פֿראַגע.

דאָס געריכט לאָזט צו די פֿראַגע און אַדוו. ווייצמאַן ענטפֿערט, אַז אין אויפֿפֿיהרען זיך פֿון אורבאַכ׳ן האָט ער נישט געזעהן קיין שום נישט־אָנשטענדיגקייט.

אַדוו. וואַכטעל: צי האָט דער ענדעקישער שטאָט־ראַט אָנגענומען וועלכע ס׳איז פּאָזיציע פֿאַר אַ יודישע אינסטיטוציע.

— ניין, קיינמאָל נישט.

דאָס געריכט דערלאָזט נישט צו שטעלען קיין ווייטערדיגע פֿראַגען אין דער הינזיכט, ווייל ס׳האָט נישט קיין שייכות מיט׳ן פּראָצעס.

דער אָנגעקלאָגטער קאָזשוכאָווסקי פֿרעגט דעם אַדוואָקאַט ווייצמאַן:

— צי געדענקט איהר, ווען איהר האָט מיר געוואָרפֿען אַ שטוהל?

אַדוו. ווייצמאַן: דאָס איז אַ ליגען, קאָזשוכאָווסקי אַליין ווייסט, אַז דאָס איז אַ פֿרעכער ליגען.

פֿאָרזיצער: צי האָט איהר געוואָרפֿען די ווערטער: לאָבוזעס, קרעטינעס?

— אויף דער זיצונג נישט און בכלל נישט, איך וואָלט אָבער געוואָלט ערקלערען פֿון וואַנען עס שטאַמט די דאָזיגע לעגענדע.

פֿאָרזיצער: דאָס איז נישט נויטיג...

אַדוו. האַרטמאַן: צי קענט איהר דעם ראַטמאַן האָלענדערסקי?

— יאָ, שוין לאַנג.

— צי איז ער פֿעהיג צו וואַרפֿען בענקלעך אויף אימיצען אָהן סיבה?

— ניין, ער איז אַ רוהיגער מענש און זיין אויפֿפֿיהרען זיך האָט קיינמאָל נישט געקענט זיין קיין סיבה פֿון געשלעגען.

אָנגעקלאָגטער שטיינשניידער איז זיך נישט מודה, אַז ער האָט געוואָרפֿען בענקלעך, ער האָט זיך פֿערטיידיגט דעמאָלט, ווען די ענדעקעס זענען אָנגעפֿאַלען די יודען, ער לייקענט נישט, אַז ער האָט בעליידיגט די ענדעקעס, אָבער נישט אויף דער זיצונג.

דער לעצטער ווערט אויסגעהערט דער אָנגעקלאָגטער האָלענדערסקי. ער לייקענט קאַטעגאָריש, אַז ער זאָל האָבען געוואָרפֿען בענקלעך. די בעליידיגונגען, וואָס זענען געוואָרפֿען געוואָרען געגען אונז, זענען געווען דירעקט פֿון זאָאָלאָגישען אַנטיסעמיטיזם, אַלס פֿאַרשטעהער פֿון די יודישע אַרבייטער האָט ער זיך שאַרף אָקעגענגעשטעלט. האָלענדערסקי פּרובט

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

גרויסע שפענדע פון קאנסול מאקס קאהן

אויף אויפצושטעלן א פארקאן אויפן אלטן יודישן היסטארישן בית-עולם אין ווילנא

מיט א קורצער צייט צוריק איז די יודישע עפענטליכע מיינונג אויפגערודערט געווארן צוליב דער ידיעה, אז די ווילנער מוניציפאלע מאכט האט בדעה דעם אלטן יודישן בית-עולם אין ווילנע צו פערוואנדלען אין א מיליטערישן ספארט-פלאץ צוליב דעם, וואס דער אלטער יודישער בית-עולם גרעניצט מיט די מיליטערישע קאזאר'ען אין ווילנא. א דאנק דער אינטערווענץ פון די אנגעזעהענסטע יודישע פערזענליכקייטן ביי די מאסגעבענדע רעגירונגס-פאקטארען, איז געלונגען די דאזיגע גזירה אפצושאפן און דער אלטער יודישער בית-עולם, וואו עס רוהען די גאוני הדור פון ירושלים דליטא, וועט ווייטער בלייבן אלס היסטאריש ארט פון דער יודישער פערגאנגענהייט.

די מאסגעבענדע פאקטארען האבן אבער בעפוילען אפצוגרעניצן דעם ווילנער בית-עולם פון די שכנות'דיגע מיליטערישע קאזארען מיט א גרויסן פארקאן. אזוי ווי דאס אויפבויען אזא פארקאן איז פערבונדן מיט גרויסע געלד-מיטלען, איז אין ווילנא געגרינדעט געווארן א ספעציעלער קאמיטעט א. נ. „גדר עולם" מיט די רבנים ר' חיים עוזר גראדזענסקי און סענאטאר יצחק רובינשטיין אין דער שפיץ. דער קאמיטעט איז שוין צוגעטרעטן צו זאמלען דעם נויטיגן געלד-פאנד.

אין צוזאמענהאנג מיט דער דאזיגער געלד-אקציע, איז געקומען קיין לאדז א דעלעגאציע וועלכע זאמעלט אויך ביי די לאדזער יודען אויף דעם צוועק. דער ערשטער, וועלכער האט זיך אפגערופען אויפ'ן אפעל פון דעם ווילנער „גדר-עולם" קאמיטעט איז געוועזן קאנסול מאקס קאהן, וועלכער האט נעבעכטן אויפגענומען די יודישע דעלעגאציע פון ווילנע און געשפענדעט עטליכע הונדערט זל. אויף דעם צוועק.

הײַנט הײַנט
קענסטו נאך בעקומען א לאס צו דער 1-טער קלאס
אין דער גליקליכער קאלעקטור פון
KAFTAL
לאדז, פיעטריקאווער 54.

א שריט פאראויס צו פעראייניגען

די 12 קליינהענדלער און דעטאליסטן-פעראיינען אין לאדז

אין צענטר. קליינהענדלער-פעראיין פאמארסקא 15 איז פארגעקומען, אונטער'ן פארזיץ פון פרנס ל. ראזענבערג, א בעשותפותדיגע קאנפערענץ פון אלע קליינהענדלער און דעטאליסטן-פעראיינען אין לאדז.

נישט צום ערשטען מאל איז גערופען געווארן אזא קאנפערענץ, כדי צו בעהאנדלען אזא נישט נארמאלע ערשיינונג, ווי דאס עקזיסטירען אזש פון 12 קליינהענדלער פעראיינען אין איין שטאט. אבער תמיד פלעגען זיך די קאנפערענצען אויסלאזען מיט גארנישט.

דאס לעצטע מאל איז אבער פערשוואונדען געווארן די ביטולדיגע בעציהונג; אויף דער איצטיגער קאנפערענץ איז די בעציהונג געוועזן אני ערנסטע און די פעראינטערעסירונג א שטארקע, דער בעסטער בעווייז דערצו איז די צאהלרייכע דערשיינען פון אלע איינגעלאדענע.

אלע אהן אויסנאהם זענען שוין געקומען צו דער איבערצייגונג, אז זייענדיג צעשטויבט וועלען די יודישע קליינהענדלער זיין פון די ערשטע איינגעשלונגען און אפגעווישט צו ווערען ביים אנווענדען די כל-ערליי „רעפארמען", וועלכע די רעגירונג האט בדעה אדורכצופיהרען.

די לאנגע דיסקוסיע, וועלכע האט זיך פערשלעפט ביז אין דער האלבער נאכט האט זיך צומייסטענס געדרעהט ארום 2 פארשלאגען, וועלכע זענען פארגעלייגט געווארן אלס די פאסיגסטע. 1) אז עס זאל געשאפען ווערען אן'אויבער-ראט פון אלע קליינהענדלער-פעראיינען אין לאדז און 2) אז עס זאל געשאפען ווערען איין-איינציגער מעכטיגער קליינהענדלער - פעראיין, וועלכער זאל ב'אמת זיין ביכולת צו פערטיידיגען די קליינהענדלער-אינטערעסען.

צום סוף איז בעשלאסען געווארן, אז אין פרינציפ זענען אלע מסכים, אז עס זאל געשאפען ווערען איין-איינציגער קליינהענדלער-פעראיין פאר דער שטאט לאדז.

עס איז אויך געוועהלט געווארן א קאמיסיע אין וועלכער יעדער פעראיין וועט זיין פערטרעטען דורך 2 פערזאן, און די דאזיגע קאמיסיע וועט האבען די אויפגאבע אויסצואורבייטען א גענויען פלאן ווי אזוי עס זאל זיך אויסקריסטאליזירען די פעראייניגונג פון אלע לאדזער קליינהענדלער-פעראיינען.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.
WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

די עלעגאנטסטע מענער-
היטען
צום הערבסט פון די בעקאנטע מארקעס
Hückel און ווינער-סעזאן Habig
בעקומט איהר נור אין דעם גרויסן היטל-געשעפט פון
B. Klajnbaum
31 Piotrkowska 31, tel. 262-18
11 LISTOPADA 31.
מעסיגע פרייזען! סאלידע בעדינונג!

די עלעגאנטסטע ספארט-היטלעך
פ טעסט אויף לאגער.

קינא „RIALTO" פיזשעיאזר 1
היינט און פאלגענדע טעג!
די שטענדיג רייצענדע

אין דער ווינער מוזיקאלישער קאמעדיע פון דער פראדוקציע 1935/36
CLO-CLO
„דאס מעדעל פון בודאפעשט"
אין די געגלויבענע ראלען: Hans Moser
Leo Slezak, Ralf Wanka
רעזשי: W Turżański מוזיק: Fr. Lehar
אנהויב 4 א זייגער, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

שטורמדיגע צייטן

(6

ראמאן

— .6 —

וואס אזעלכעס האט זיך סעלים דערוואוסט פון די נייאנגעקומענע אנ'עסטאנטען?

די נייאנגעקומענע אנ'עסטאנטען האבען דערצעהלט, אז אין דער צייט וואס סעלים זיצט אין תפיסה, האט דער איינציגער פאליציאנט פון כאראטשאי, א רוס, זיך אנגעהויבען פוצען שטארק צו סעלימ'ס שעהן ווייבעל, זי האט איהם אויסגעיאגט פון שטוב און זיך אפגעקעהרט פון איהם. ער איז אבער געווארן צודרינגליכער פון טאג צו טאג און האט איהר געמאכט פערשידענע שענדליכע פארשלאגען.

זעהענדיג, אז זי מאכט זיך גארנישט פון זיין ליידענשאפט, האט דער פאליציאנט אן איהר נקמה גענומען. איין שעהנעם פרימארגען האט ער זי ארויסגעווארפען צוזאמען מיט'ן קינד פון איהר וואוינונג און אליין זיך דארט אריינגעצויגען.

הערענדיג די דאזיגע געשיכטע, האט דער פאר-קערטיגער, טעמפעראמענטפולער סעלים בעשלאסען פאר יעדען פרייז נקמה צו נעהמען אן דעם דאזיגען פאליציאנט. צו דעם צוועק האט ער אויסגעארבייט א פלאן, ווי אזוי צו אנטלויפען פון תפיסה.

בשעה'ן עסען האט ער איינמאל צוגעגנב'עט א מעסער און עס בעהאלטען אין דער קאמער. דריי וואכען צייט האט סעלים געארבייט איבער דעם דאזיגען מעסער, כדי פונ'ם מעסער זאל ווערען א פייל.

און נאך דריי וואכען שווערער, אנגעשטרענגטער ארבייט האט סעלים דערגרייכט א גלענצענדען רעזולטאט: פון דעם מעסער איז געווארען א פייל.

סעלים האט אויפגעשטעלט א בענקעל אויפ'ן טישעל, אויפגעקראכען צום פענסטער און גענומען פיילען, פיילען...

די אביש האט געדויערט לאנג.

מיט א קלאפענדיג הארץ, מיט א שטערען בעגאסען מיט שוויס האט סעלים געפיילט די אייזערנע קראטעס. אט האט איין שטיקעל אייזען געטון א קרעכץ און זיך איבערגעבראכען, באלד א צווייטס, א דריטס... סעלים ברעכט פארזיכטיג אפ די נאכהענגענדיגע שטיקלעך אייזען. באלד איז דאס פענסטערל אפען! דער קאפ גערהט דורך, אבער די אקסלען — נישט! מען מוז, הייסט עס, ווייטער פיילען, ווייטער ארבייטען.

און דער רעגען אין דרויסען קלאפט איבער די דעכער, איבער די שטיינער, איבער די בלעכענע רינעס, פערטויבענדיג דאס קרעכצען פון די אפגעבראכענע שטיקלעך אייזען פון די קראטעס.

סעלים האט שוין צוגעגרייט א לאנגען שטריק, מיט וועלכען זיך אראפצולאזען דורכ'ן פענסטער, די שטריק האט ער געמאכט פון די פאסען פון דער קאלדרע, וועלכע ער האט צוליב דעם צעריסען.

איצט שטעקט ער ווידער דורך דעם קאפ. דערנאך די אקסלען — ס'איז אויסגעצייכענט! דאס פענסטערל איז אינגאנצען אפען. די קראטעס זענען אינגאנצען אויפגעבראכען.

סעלים בינדט צו שנעל צו אנ'איבערגעבליבענער שטיקעל קראטע די שטריק, דערנאך קריכט ער ארויס דורך דעם פענסטער אינדרויסען ארויס און הויבט אן זיך אראפצולאזען אונטען...

די שטריק איז גענוג לאנג און גענוג שטארק, זי וועט זיך נישט איבעררייסען. אט איז ער שוין באלד אונטען. צי בעמערקט איהם אימיצער? דער רעגען גיסט ווי פון צעבערס, עס דוכט זיך, ווי אלע הימלען וואלטען זיך געעפענט און אויסגעגאסען ימים גאנצע. סעלימ'ען ארט איצט נישט דער רעגען. זאל ער גיסען נאך שטארקער, נאך ראשיגער! אבי די סאלדאטען זאלען איהם נישט בעמערקען — דאן וועט שוין אלץ זיין גוט!

אט איז ער שוין אונטען. דער תפיסה הויף איז פוסט און דאס נאכט-לאמטערנדעל וואס ברענט אין א ווינקעל, יואפט א שוואכען אפשיין. איצט דאר'ף מען איבערקומען דאס שווערקסטע שטיקעל ארבייט — אריבערווארפען זיך איבער דער מויער, וואס רינגעלט ארום די תפיסה!

ווי א קאץ גיט ער א שפרונג אויף דער יואגט. די ציגעל זענען נאס און גליטשיג פון רעגען. אבער סעלים כאפט זיך אן מיט זיינע פלינקע הענט פאר דער מינדסטער אויסשטארצונג. אט איז ער שוין אין דער הויך — ער קוקט זיך א ווייל'ע אום און דערנאך גיט ער א שפרונג אראפ אויף דער צווייטער זייט, אויף דער גאס אראפ.

סעלים נעמט לויפען אין דער ריכטונג צו די לעדיגע פעלדער, וואס ליגען הינטער דער שטאט און פון דארט — צו די בערג, צו זיין געבורטס-ארט כאראטשאי...

פארטאג האט זיך איג'ם אנגעהויבען כאראטשאי געשלייכט ביי די ווענט פון די קליינע כאטקעס א יונגער שטשענעניעץ אין אפגעריסענע קליידער. ער האט אנגעקלאפט אין א פענסטער.

— ווער איז דארט? — האט מען איגעיזעניג געפרעגט.

— איך... סעלים...

— געהט אייך געזונטערהייד, סעלים זיצט אין תפיסה...

— טאטע, דאס בין איך... סעלים... עפען...

א קאפ האט זיך ארויסגעשטעקט פון פענסטער און אויסגערופען:

— אך דו... ווי קומסטו אהער? קום אריין... קום אריין! — האט אנ'אלטער מאן געעפענט די טיר און אריינגעפיהרט סעלימ'ען אין שטוב אריין,

— פונוואנען קומסטו?

— כ'בין אנטלאפען פון תפיסה — האט סעלים געענטפערט און זיינע אויגען האבען געפינקעלט:

— וואו איז דזשעאידא?

— אך, דזשעאידא... — האט דער אלטער אפגעזיפצט, — דער אויסווארף סאפראנאיו האט זי ארויסגעווארפען פון דער דירה און איצט וואלגערט זי זיך ארום ביי שכנים.

— כ'האב געהערט וועגען דעם. צוליב דעם בין איך טאקע אנטלאפען פון תפיסה.

— איך געה נאך היינט אוועק פון דאנען, זיי וועלען מיך דא אוודאי נעמען זוכען. אין דער תפיסה האט מען זיך שוין זיכער געכאפט, אז איך בין אנטלאפען. די היינט וועלען דא אהערקומען. זאג-זשע דעריבער דזשעאידא'ן, אז איך געפין זיך אין אאול עאלי, פערציג מייל פון דאנען. דארטען וועלען די זשאנדארמען נישט קומען. זיי געזונד, טאטע!

— זיי געזונד, סעלים. דזשעאידא וועט קומען צו דיר; אבער געדענק, טו נישט אפ קיין נארישקייטען! — האט זיך דער אלטער געבעטען.

סעלים האט זיך געלאזט געהען צו דעם שטיבעל, וואו ער האט פריהער געוואוינט מיט זיין פרוי און וואו עס האט איצט געוואוינט דער פאליציאנט סאפראנאוו.

סעלים האט ארויסגענומען פון אונטער דער פאלע פון זיינע צוריסענע קליידער א קינזשאל, וואס ער האט איצט, אונבעמערקט פאר'ן פאטער, אראפגענומען פון דער וואנט. ער האט בעטראכט דעם קינזשאל און איהם ווידער בעהאלטען אונטער דער פאלע.

סעלים איז געבליבען שטעהן פאר סאפראנאוו'ס שטיבעל און אנגעקלאפט.

— צי אלדי רוחות, ווער קלאפט עס דארטען אזוי פריה? — האט ער דערהערט סאפראנאוו'ס בייזע שטים.

סעלים האט נישט געענטפערט, נאר נאכאמאל האסטיג אנגעקלאפט.

דער שליסעל האט א גרילץ געטון, די טיר האט זיך האסטיג געעפענט, סאפראנאוו איז א בייזער ארויסגעלאפען אינדרויסען, אבער דערזעהענדיג סעלים'ען איז ער געבליבען שטעהן ווי א צוגעשמידעטער צום ארט.

ביידע האבען זיך א ווייל'ע אנגעקוקט און זיך דורכגעשפיזט איינער דעם אנדערען מיט די בליקען. סעלים האט פעסטער צוגעדריקט אונטער דער פאלע דעם קינזשאל... זיינע אויגען האבען געברענט פון האס און נקמה...

(פארזעצונג קומט)

2 מיליאן הלואה בעקומען
דער קרן-קימת און קרן-היסוד

לאנדאן, 17 (יט"א טעלעגראפיש) דער בעקאנטער ציוניסטישער עסקן זיס האט מיטגעטיילט, אז ס'פיהרען זיך אונטערהאנדלונגען וועגען א גרויסער הלואה. דער ק"ק זאל בעקומען אנדערהאלבען מיליאן און ק"ה א האלבען מיליאן פונט.

ערקלערונג פון סען. פראפ. שאר
וועגן דער דעקלאראציע פון דעפ. מינצבערג און סען. טראקענהיים

ווארשא, 17 (יט"א טעלעפאניש) סענאטאר פראפ. שאר האט ערקלערט, אז די דעקלאראציע פון דעפ. מינצבערג און סען. טראקענהיים, אין וועלכער זיי שרייבען, אז פראפ. שאר איז נישט איינפערשטאנדען מיט די חברים פון „קאלא" — איז נישט ריכטיג. פראפ. שאר ער קלערט אז ער איז נישט אריינגעפיהרט געווארען אין קיין טעות. און האפט, אז ס'וועט קומען צו א פערשטענדיגונג.

—=—

ד"ר אטא הירש בעפרייט

בערלין, 17 (יט"א טעלעגראפיש) דער פארזיצער פון רייכספערבאנד פון די דייטשע יודען, ד"ר אטא הירש, איז בעפרייט געווארען פון ארעסט.

זופענווירפעל „גראף"
בעסטע קוואליטעט
„GRAF"
Buljon w kostkach
כשר
בהכשר הרב ר' ישעי' פירסט שליט"א, רב „עדת ישראל". ווינע.

פרעזידענט רוזוועלט בעגריסט
דעם 15-יעהריגען יובל פון קרן-היסוד

ירושלים, 17 (יט"א טעלעגראפיש) נעכטען איז פארגעקומען א פייערליכע אקאדעמיע צוליב דעם 15 יעהריגען יובל פון קרן היסוד. רעדעס האבען געהאלטען, יפה, קאפלאן, בן צבי און אנד. ס'זיינען אנגעקומען בעגריסונגען פון פרעזידענט רוזוועלט, לאיד דזארזש און אנדערע אנגעזעהענע פערזענליכקייטען.

נאך 2 יודען פערמשפט
פאר פיקעטירען יודישע געוועלבער

ירושלים, 17 (יט"א טעלעגראפיש) צוויי מיטגלידער פון „הסתדרות" זענען פערמשפט געווארען איינער אויף צוויי און דער צווייטער אויף איין חודש ארעסט פאר פיקעטירען יודישע געוועלבער, וואס פערקויפען דייטשע סחורה.

קאמף געגען אומגליקספאלען ביי דער ארבייט אין א"י

תל-אביב. אין די ראהמען פון דער אויפקלערונגס-אקציע, וואס בעצוועקט צו פערהיטען פון אומגליקספאלען ביי דער ארבייט, איז, ווי בעקאנט, לויט דער איניציאטיווע פון „הסתדרות" ארגאניזירט געווארען א ספעציעלע אויסשטעלונג, וואס איז בעזוכט געווארען דורך העכער 6000 פערזאן — ארבייטער, ארבייטס-פערוואלטער, שול-יוגענד א. אנד. פון תל-אביב איז די אויסשטעלונג אריבערגעטראגען געווארען קיין רמת-גן.

Dr.
Wołkowyski
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
הויט- און ווענערישע קראנקהייטען.
מענער-שוואכע
נעמט אן אין פון 8–11 בייטאג און 4–9 אוונד.

אויף דער בריסעלער וועלט-אויסשטעלונג

(רייזע-איינדריקען)

פון דוד צעלמייסטער

בריסעל די שטאט מיט איבער א מיליאן איינוואוינער, די שטאט פון לוקסוס קונסט, און מוזעאומ'ס; דאס בריסעלער ראטהויז איז א מייסטערווערק פון ארכיטעקטור און איז אלט איבער 500 יאהר. א דאנק די וועלט-אויסשטעלונג האט די שטאט אויפגעלעבט.

אין אלע געשעפטען זעהט מען טאקע א לעבעדיגען גהאשען, די פרייזען אויף אלע ארטיקלען זענען שוין אזוי צוגעשניטען און צוגעפאסט צו דער העוואלוואירטער וואלוטע אזוי, אז דער פערקויפער און אויך דער קויפער איז צופרידען און דער עולם קויפט טאקע נאר איין פלויז מציאות און איך אויך מכוח.

מיט טראמוויי פאהרט מען אריין קיין אנטווערפען.

אנטווערפען די דימענטען-שטאט.

אויף שריט און טריט איז מיר אויסגעקומען צו טרעפען זיך מיט בעקאנטע לאדזער און ווארשאווער יודען, וועלכע האבען זיך דא איינגעבירגערט און מאכען א גאנץ נישקשה'דיגען לעבען.

ווי מען זאגט, הויבט איצט אן די לאגע אויפ'ן דימאנטען-מארק זיך צו פערבעסערן. מיט'ן פחד פאר דער אינפלאציע, האט די קאפיטאליסטען-וועלט איצט ווידער אנגעהויבען צו איינקויפען דימענטען און בריליאנטען, ביים היינטיגען טאג ווערט אין אנטווערפען אויסגעשליפען צוואנציג טויזענד קאראט דימאנטען א וואך, 95% פון דעם מסחר געפינט זיך אין יודישע הענד.

אויך איז אין אנטווערפען דא א סך פליטים פון דייטשלאנד. אנטווערפען האט 300.000 איינוואוינער.

א שעה רייזע פון בריסעל איז די בעלגישע „ריוויערע":

אסטענדע בלאנקענבערג, קנאקע, דאס זענען די שענסטע ים-בעדער אין אייראפא ווי מען קאן נאך היינט טרעפען אויף די פראמענאדע שפאצירען קעניגען און פירשטען. ריזיגע שטראנדען מיט מאדערנע לוקסוס-איינגעריכטעטע בעדער.

דער שטראנד ציהט זיך ביז צו דער האלענדישער גרעניץ.

יעלעס ארט האט זיין עלעגאנטען קורזאל, וואו ס'קומט פאר קאנצערטען פון די גרעסטע וועלט-קינסטלער. אויך יעדען טאג פון 5 — „פייפס" אין אוונד — טענץ, וואו ס'פערפליכטעט אוונד-טואלעטען. ביי יעדען קורזאל איז פארהאן א קאסינא מיט א רולעטקע, וואו ס'ווערט געמאכט ביים גריגען טיש מיליאנען אומזאצען.

ביישט יעדער בשר-ודם איז זוכה זיין געלד דארט איבערצולאזען, דערצו מוז מען האבען א רעקאמענדאציע פון 2 ארטיגע מיטגלידער מיט א וויזיט-קארט, וואס זאגט עפעס.

פון פוילען זעהען אין די בעלגישע ים-בעדער געווען זעהר ווייניג. אמייסטענס ענגלענדער און האלענדער, וועלכע האבען זיך בייטאג געבראזשעט אויף דער זון און ביינאכט — אין קאבארעט.

די אינטערנאציאנאלע וועלט - אויסשטעלונג איז אינסטאלירט אין די פארשטעט פון בריסעל אם סט. לאמבארטים פלאץ און פערנעמט 150 העקטאר, וועלכע ערמעגליכט די אויסשטעלונג איינצוארדנען בעקוועם. ברייט און גרויס מיט דעם ריכטיגען פערנעם.

די אינטערנאציאנאלע וועלט - אויסשטעלונג אין בריסעל (בעלגיען) איז די גרעסטע זייט 1900, מען קען זי פערגלייכען מיט דער וועלט-אויסשטעלונג אין פאריז, נאך וועלכע ס'איז פערבליבען ביז היינט דער בעריהמטער אייפעל-טורם, דאס איז די אלגעמיינע מיינונג פון גאנץ אייראפע.

די מערסטע שרייענדע רעקלאמע, וואס בעלגיען האט געמאכט דער אויסשטעלונג, איז אבסאלוט נישט איבערגעטריבען, ווער ס'האט געזעהן די אויסשטעלונג, דער מוז צוגעבען, אז אזא אימפאזאנטע אויסשטעלונג האט אייראפע אין די לעצטע 35 יאהר נישט געזעהן.

באלד ביים מאנומענטאלען איינגאנג ווערט יעדערער בעזונדער דורך א אויטאמאטישען אבסערוואטאר רעגיסטרירט אום צו קענען האבען א גענויען סטאטיסטיק.

גלייך ווי מען קומט אריין, שטעהט א ריזיגע געביידע פון פאסט און טעלעגראף און טעלעפאן, איינגעריכטעט לויט אלע לעצטע טעכנישע ערפינדונגען.

אויף דער אינטערנאציאנאלער וועלט - אויסשטעלונג נעמען אנטייל 30 אייראפעאישע און אמעריקאנער לענדער, אויסער דייטשלאנד און סאוויעטען - רוסלאנד. פראנקרייך, ענגלאנד און איטאליען פערנעמען דעם אויבען-אן.

איבער 200 פאוויליאנען און האלעס שטעהען ווי די ריזען.

איין פאוויליאן פון צווייטען טיילט אפ א גרויסער פערפלאנצטער טראוויניק. יעדעס לאנד רעפרעזענטירט אויף דער אויסשטעלונג איהרע רייכטימער, איהרע ארבייטס - פעהיגקייטען, איהרע אויפטועז, איהרע ערפינדונגען, און דאס אלעס אין די שענסטע עפעקטפולע ראהמען און דעקאראציעס. יעדעס לאנד האט זיך בעמיהט איבערצושטייגען איהר שכן. א דאנק דער רייכקייט פון די עקספאנאטען, וועלכע גיבען די מעגליכקייטען צו אבסערווירען און זיך צו ספעציאליזירען נישט נאר דעם ספעציאליסט, אדער פאכמאן, פון וועלכען ס'איז געבים, נאר אויך דעם גאנץ געוועהנליכען בעזוכער, וועלכער ווערט מיטגעריסען און מוז זיך אפגעבען א דין וחשבון איבער די ערפינדונגען, וואס דאס XX יאהרהונדערט האט פאר דעם מענשען געשאפען.

אויסער די אויפגאבע וואס די אויסשטעלונג האט צו דעמאנסטרירען פאר דער וועלט די לעצטע ערפינדונגען, האט נאך די בריסעלער אויסשטעלונג נאך א אויפגאבע ווי יעדע אנדערע אויסשטעלונג, צו געבען דעם געהעריגען קאנטאקט פערשידענע לענדער אנצוקניפען צווישען זיך האנדעלס-בעציהונגען און אויך אויף דעם געביט האט די בריסעלער אויסשטעלונג דעם רעקארד געשלאגען.

טאג איין, טאג אויס שפאצירען איבער די ברייטע און גרויסע אלעען פון די בריסעלער אויסשטעלונג צעהנדליגער טויזענדער מענשען פון אלע עקען וועלט, און בעוואונדערן די אלע שעהנע פאוויליאנען מיט איהרע שעהנע עקספאנאטען אויך פאר די בריסעלער איינוואוינער מיט איהרע אלע געסט, איז די אויסשטעלונג געווארען אנ'ארט פון פערוויילונג און אפרוה. די פיל גראנדיעזע און לוקסוס איינגעריכטעטע רעסטאראנען, קאוויארנעס און ביער-האלעס, האבען שוין געזארגט און אלעס פארבערייטעט און איינגעארדענט אזוי, אז יעדער איינער בעקומט דעם מאקסימום פון פערוויילונג, אויף אלע געביטען פון אטראקציעס פאר א מינימום פון קאסטען, וועלכע זענען דא איבער 70. פון די ביליגסטע פרימיטיווע קנייפע און ביער-האלע, ביז צו די מאדערנסטע לוקסוס-לאקאלען, וואו ענגלישע אריגינעלע טיירומס, דענישע מילך-האלע, עכט בראזילישע קאפע-סאלאנען, אריגינעלע אמעריקאנער באר'ם מיט זייערע קאקטוילען - פיליפסען, פילזנער ביער-האלע, עקזאטישע רעסטאראנען ווי האווייסקע, כינעזישע, מאראקאנישע ווי אויך א יודישע מיט פיפקעס און געגזענע לעבערלעך.

דעם גרעסטען רעקארד האט געשלאגען דער „קאטוילישער רעסטאראן", אין וועלכען ס'גרופירען זיך אלע קאטאליקען, וואס בעזוכען די אויסשטעלונג. דער פאוויליאן און דער רעסטאראן איז געבויט ווי א קירכע אין ביזאנטישען סטיל אויף דעם ערשטען שטאק איז די קירכע. פון דרויסען בעצירט מיט 144 הייליגע פיגורען פון קופער און עמאליע, און אויך 34 ריזען-גלאקען. אין פארטער אונטער דער קירכע איז דער גיגאנטישער קאטוילישער רעסטאראן.

אויך איז דא א „מוסטער פארם", וואס בעשטייט פון א הויז מיט אלע בעקוועמליכקייטען, מאדערן איינגעריכטעטע פאר זיך און אויך פאר דער דינער שאפט — שטאלען מיט די נייעסטע עופות-צוכט, מילך-פראדוקציע און גרינצייג. אלעס, וואס פעראינטערעסירט אויף דעם געביט פון אגריקולטור איז זעהר בעלעהרנד און אינטערעסאנט.

אין מיטען פון דער אויסשטעלונג, איז דא א פארק פון 17 העקטאר, א גרויסער טייל פון דעם פארק פערנעמט א לויפענדעס וואסער מיט מאטארשיפלעך אויך א פלאץ פאר קאנצערטען און באלעט אמפיטעאטראל אויסגעבויט.

א בעצויבערנדיג בילד שטעלט פאר דער „אראבער-דארף".

פראנקרייך האט אויסגעבויט א אראבישע שטאט מיט אלע פיטשעווקעס מיט א טעאטער פון טוניס מאראקא און אלזשירער איינוואוינער אין זייער אריגינעלען טראכט מיט זייערע ספעציאליטעטען.

אויך איז אינטערעסאנט דער פאוויליאן „פלאנעטאריום", וואס פערנעמט איבער 500 פלעצער אויסגעבויט פון דער פירמע צעעס, אין וועלכען עס געפינט זיך 119 פראזשעקטארען, וועלכע בעוועגען זיך פרעציז לויט אלע נייעסטע אסטראנאמישע איינריכטונגען און א אסטראנאם ערקלערט די בעזוכער הימעל-זאכען.

אויך פאלעסטינא האט א פאוויליאן. די הויפט-אויפגאבע איז פראפאגאנדע פאר טוריסטיק. עס ווערען געוויזען פאלעסטינער פראדוקטען ווי ווייך, פאמעראנצען, פארפום א. ד. גל.

אימפאזאנט איז די „פעסטהאלע". דער זאל נעמט אריין 3.500 מענשן, געבויט לויט אלע לעצטע מאדערנסטע איינריכטונגען פאר קאנצערטען מיט א גיגאנטישען ארגעל. דארט קומען פאר גרויסע סימפאנישע קאנצערטען פון די בעסטע סאליסטען מיט וועלט-בעריהמטע דיריגענטען.

דער פאוויליאן פון ראדיא, פערנעמט אויף דער אויסשטעלונג איינע פון די גרעסטע אונטערנעמונגען, וועלכע גיט דעם בעזוכער אנ'איבערבליק איבער דער ענטוויקלונג פון ראדיא פון אנהויב פון זיין ענטשטיין, ביז איצט, ס'געפינען זיך טויזענדער אפאראטען פון אלע סיסטעמען.

3½ העקטאר פערנעמט „אלט בריסעל", אויסגעבויט הייזער, האטעלען, גאסען, אלעס אין סטיל פון 100טער יאהרען צוריק, מיט די געוועלבער, און ביער-האלעס, היסטארישע ברונעמס און קירכען, סאלדאטען מיט א אדקעסטער קאסטיומירט און כא ראקטעריזירט לויט דער צייט פון 18-טען יאהרהונדערט. הגם די אלע פאוויליאנען ווערען שוין 6 פאר נאכט געשלאסען פונגדעסטוועגען ווערט די פרעכטיגע נאך גרעסער ווי בייטאג די ביינאכט אטראקציעס פעראינטערעסירען, יעצט איז דער גרעסטער פערוויילונגס ארט אין אייראפע, דאס פרייליכע שטעטעל אויף דער בריסעלער וועלט-אויסשטעלונג. צווישען די טויזענטער רויזען און בלומען זענען אינסטאלירט פערשידענפארביגע רעפלעקטארען וועלכע שאפען צוזאמען א הערליכע סימפאניע פון ליכט און פארפען און אזוי שפאצירט מען אריין אין דעם גרויסען פארק פון סענסאציעס און אטראקציעס (לונא-פארק) וועלכער פרעזענטירט טויזענטער פערשידענארטיגע פערוויילונגען, פון ארויפשפרינגען פון א 10שטאקיגען טורעם ביז צו די קלענסטע ליליפוטען פארשטעלונגען, אינדיאנער פאקירען. יעדער רעקלאמירט זיין קונסט אויף זיין שפראך.

אויך דער זאאלאגישער גארטען האט זיין ווארט אין אלע הינזיכטען אויף איינעם פון די פאוויליאנען אין דער פארם פון די אמעריקאנער וואלקענקראצער, איז אויף דעם דאך אינסטאלירט א 7-רעהריגער גיגאנטישער רעפלעקטאר, וועלכער ווארפט ריטמיש ליכט אויף מיילען ווייט, דאס אלעס וואס מיר זעהען אויף דער אויסשטעלונג ווייזט וואס מיר האבען דערגרייכט אין 20טען יאהרהונדערט אויף אלע געביטען פון אונזער טעגליכען לעבען.

מען האט אויך נישט פערגעסען אין א קינדער-גארטען, וואו יעדערער קאן איבערלאזען קינדער פון פריה ביז אוונד אונטער א נעהעריגער אויפזיכט, יעדעס קינד בעקומט צו עסען פון בעסטען און שענסטען און לויט די עלטער בעקומט יעדעס קינד פערוויילונג און שפילצייג.

שטעלט אייך פאר אז איין טאג זיין אויף דער פליאזשע, אויף א מעטש פון די גרעסטע טשעמפיאנען אויף א סטאדיאן פון 90.000 צושויער.

הערען 70 סאליסטען מוזיקער און כאר איינע פון די שענסטע סימפאניעס אויך זעהען און הערען די לעצטע דערפינדונג „טעלעוויזיע". און זיין אין עקזאטישען טעאטער, בעזוכען דעם גרעסטען פאריזער פאוויליאן פון די לעצטע קאנפעקציע-מאדעלען. און דאן כאפט מען זיך אריין אין קווארטאל פון בעלגישען „קאנגא" מיט זייערע הייזלעך און אריגינעלע אויסארבייטונגען אין געשעפטען און סטראנאנעס מיט זייער געפילדער און געשריי, אזוי אז מען האט דעם איינדרוק אז מען געפינט זיך ווירקליך אין אזיע.

א מיניאטור באהן פיהרט די בעזוכער ארום די גאנצע אויסשטעלונג 6 א זייגער ווען די עלעקטראווניע מיט איהרע 20000 שטראם-פעהיגקייטען הויבט אן ווייזען איהר קראפט און אלע לאמפען, ליכט און די אלע טויזענדער רעפלעקטארען צוגיסען זיך מיט זייערע עפעקטען, — זעהט עס אויס ווי א מעשה'לע פון 1001 נאכט.

דער „פּוטש" אין גריכענלאנד

אויס רעפּובליק, ווידער א מאָנאַרכיע.

דאָס הייסט, דערווייל איז נאָך נישטאָ קיין קעניג אין גריכענלאנד, מ'דאַרף איהם ערשט אַראָפּברענגען פון ענגלאנד, וואו ער זיצט און וואַרט אויף א „איינלאַדונג", אָבער עס איז שוין אַזוי גוט ווי א בעשלאָסענע זאַך, דעם 3טען נאָוועמבער קומט פאַר א פּלעביסציט, וועלכער איז הונדערטפּראָצענטיג געזיכערט (איבריגענס קען אויך די גריכישע פּאָליציי די קונץ פון „אדורכפאַרמירען" אָפּשטימונגען), און דאַן — דאַן ווערט די רעפּובליק ליקווידירט, קאַסירט, „אָפּגעגעבען אין אַרכיוו", און עס לעבט ווידער אויף די מאָנאַרכיע וועלכע מ'האָט שוין לאַנג געהאַלטען פאַר בעגראָבען גיין איילען מיט צוזאַמען מיט די אַנדערע אין דער ערד פערזונקענע אייראָפּעאישע מאָנאַרכיעס, וועגען וועלכע מ'איז געווען זיכער, אַז זיי וועלען שוין קיינמאָל קיין תקומה נישט האָבען.

אָבער, ווי מ'זעהט איז קיין זיכערע זאַך נישטאָ אויף דער וועלט, די גרויסע קונצענמאַכערין, וואָס רופט זיך וועלט־געשיכטע, האָט שטענדיג „אויף לאַגער" פאַר אונז קליינע מענשעלעך אַזעלכע איבערראַשונגען און סענסאַציעס, וואָס קיין שום פאַנטאַזיע איז נישט אימשטאַנד אויסצוטראַכטען. די „משה גריכענלאנד" וואָלט געווען א סך א גרעסערע סענסאַציע ווי זי איז פאַקטיש, און וואָלט א סך מעהר אויפמערקזאַמקייט צוגעצויגען ווען נישט די שיסעריי אין אַביסיניען, דאָס טומלען פון פעלקערבונד און די נצחון־געוואַלדען אין איטאַליען, אין דעם דאָזיגען פּאָליטיש ־ קריגערישען הו־האַ און ליאַרם ווערט די גריכישע סענסאַציע, ליידער, בטל ומבוטל.

און דאָך וואונדערט מען זיך און מ'קען זיך נישט אָפּוואונדערען, און דאָך איז דאָ וואָס זיך אָפּצולערנען פון דער דאָזיגער גאָר משעקאַווער געשיכטע, וועלכע שפּילט זיך איצט אָפּ אין גריכענלאנד, אזא מעטאַמאָרפאָזע פון א רעפּובליק אין א מאָנאַרכיע, אזא אַרט „איבערקעהרען דעם פעלץ" איז נאָך ביי קיין אומה ולשון נישט געשעהען, על כל פנים אין אונזער צייט, ווען די מענשהייט האָט זיך ווידער פערבענקט נאָך טראָגען און דינאַסטיעס און מאָנאַרכיעס, וועלכע מ'האָט נאָר וואָס מיט אַזעלכע פּאַראַדען בעגראָבען און פערשאָטען, האָט מען אין ערגיץ קיין פּרוב נישט געמאַכט ווידער אויפצוריכטען קיין איין מאָנאַרכישע חורבה, אפילו אין דייטשלאנד וואו די „מאָנאַרכישע געזינונג" ליגט דעם פאָלק אין בלוט און פליש, וואו דעם קייזער האָט מען אַדאָרירט שיער נישט ווי א האַלב־גאָט, ווי א „בודדא", און וואו די פריהערדיגע איצט צעשמעטערטע דעמאָקראַטיש ־ סאָציאַליסטישע רעפּובליק איז נאָך געווען אויף אַזוי פיל „קייזערליך ־ לאָיאַל", אַז זי האָט אי בעגנעדיגט דעם עקס־קייזער זיינע גרויסע מאַיאָנטקעס, וואָס האָבען א ווערט פון הונדערטער מיליאָנען און ברענגען איהם איין יעהרליך א הכנסה פון פילע מיליאָנען מאַרק — אפילו אין דעם דאָזיגען דייטשלאנד פון דער היטלער ממשלה, ווען פון דער רעפּובליק און דער דעמאָקראַטישער קאָנסטיטוציע איז שוין קיין זכר נישטאָ. ווען דער מיליטאַריזם האָט אויפסניי פערריסען דעם קאָפּ און איז געוואָרען דאָס איבערשטע פון שטויסעל, ווען אלע וועגען זענען ווידער פריי געוואָרען פאַר דער צוריקקעהר פון דער מאָנאַרכיע, אפילו דאָ, ווי מ'ווייסט, האָט קיינער דעם מינדעסטען חשק נישט געהאַט צוריק אויפצושטעלען דאָס איינגעפאַלענע „קייזער־רייך" און ווידער אָפּצופרישען דעם אָפּגעבליאַקעוועטען גלאַנץ פון דער פערטריבענער האָהענצאָלערן־דינאַסטיע.

עס איז מערקווירדיג: אלצדינג, אלע צרות זענען די פעלקער היינט גרייט איבערצוטראָגען, זיי טראָגען אויף זיך דעם שווערען בלוטיגען עול פון פאַשיסטישע דיקטאַטורען, וואָס זענען א סך ערגער און שרעקליכער ווי די סאַמע דעספּאָטישע מאָנאַרכיעס, וועלכע זענען אונז בעקאַנט פון דער געשיכטע. זיי טראָגען איבער רעזיגנירט און געדולדיג אלע ענוּיים קשים פון דער פאַשיסטישער אכזריות און געוואַלד־הערשאַפט אָבער פון צוריקשטעלען די מאָנאַרכיע אין זייערע לענדער ווילען זיי נישט וויסען, קיין איין פאָלק האָט עס נישט געטון ביז אהער, האָט עס נישט געפּרובט צו טון.

נאָר די גריכען האָבען זיך איבערגעגעסען מיט די רעפּובליקאַנישע פריהייטען, ווילען נישט וויסען פון קיין דיקטאַטורען און געהען צוריקרופען זייער אַלטען פערטריבענעם מלך אויף זיין פריהערדיגען פּאָסטען, די פאָלקס־אָפּשטימונג פון 3טען נאָוועמבער וואָרף מכלומרשט ערשט דעצידירען וועגען דעם אָבער דאָס איז נאָר א קאָמעדיע, פערשטעהט זיך, די זאַך איז שוין בעשלאָסען, און ס'איז קיין ספק נישט, אַז די מעהרהייט פון פאָלק וועט זיך אַרויסזאָגען פאַר א מאָנאַרכיע.

איבריגענס, ווי געזאָגט, וועט די פּאָליציי ווי א גוטע אַקושערקע צוהעלפען, אַז ביי דער אָפּשטימונג זאָל געבוירען ווערען דאָס, וואָס מ'וויל — א קעניג.

* * *

גריכענלאנד ווי אלע באלקאן לענדער, האָט זיך איהר בעזונדער מעכניק און איהרע אייגענע, היימישע מעטאָדען ביים אדורכפיהרען די אַזוי גערופענע פאַר יעדער אָרענטליכער מלוכה־פּוטשען, רעוואָלוציעס, איבערקעהרענישען און אַנדערע אַזעלכע וויכטיגע שטערונגען פון דער עפענטליכער רוה און פון דער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג. דאָס געשעפט פון אַרויסרופען א רעכטע אינערליכע צומישעניש, פון בעזייטיגען א קעניג, למשל, אָדער פון א אומבעליבטען מיניסטער, פון אַראָפּוואַרפען א רעגירונג, אָדער כתם אדורכפיהרען א קליינעם פּאָליטישען מאַסענמאָרד — דאָס דאָזיגע בכבודיגע און זעהר פעראַנטוואָרטליכע געשעפט בעזאָרגען געוועהנליך בראַווע מיליטער־לייט. דאָס רוב העכערע אָפיצירען, מיטגעטראָגען אין אנ'אָפיצירען קאַזינאָ, אָדער סתם ערגיץ אין א קאַפע, אָדער רעסטאָראַן. מען באַשליסט דאָס — און פאַרטיג. צו דער

א רעפּובליק, וואָס וויל ווידער ווערען א מאָנאַרכיע

פון ישעיה אוגער

מיגוט צו דער רגע ווערט דער בעשלוס אויסגעפיהרט.

פילע געדענקען נאָך אוודאי די „קעניגליכע דראמע" וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט מיט א יאָהר 32 צוריק אין בעלגראַד, דער הויפּט שטאָט פון דעמאָלדיגען סערביען און היינטיגען יוגאָסלאַוויען, רעגירט אין סערביען האָט דעמאָלט דער יונגער קעניג אלעקסאַנדער, וועלכען עס איז בעשערט געווען צו זיין דער לעצטער פון דער דינאַסטיע אָברענאָוויטש, אלעקסאַנדער איז פערהייראַט געווען מיט א געוויסער דראַגאַ מאַשין די געוועזענע פרוי פון אנ'אָפיציר א פרוי פון פּראָסטען שטאַנד, וועלכע איז זעהר פעראַסט געווען אין געוויסע קרייזען, בעזונדערס ביי די העכערע מיליטער־לייט. אַזוי ווי דער קעניג איז שטאַרק בעאיינפלוסט געוואָרען פון זיין פרוי, וואָס האָט זיך שלעכט אָפּגערופען אויף די מלוכה ענינים און צושיידען זיי האָט מען נישט געקענט, — האָט א גרופּע אָפיצירען בעשלאָסען זיי ביידע צו „בעזייטיגען". אין א שיינער ליכטיגער נאַכט האָבען זיך די פערשווערער אריינגעריסען אין קעניגליכען פּאַלאַץ, דערשאָסען יעדערן, וואָס האָט זיך זיי געשטעלט אין וועג, א פּאָר גענעראַלען און אָפיצירען פון דער וואַך, און אויף א גרויזאַמען אופן אומגעבראַכט דאָס קעניגליכע פּאָרפאָלק, נאָך דער בלוטבאָד האָבען זיי ביי א גלעזעל וויין רוהיג און געמיטליך, ווי עס וואָלט גאָר נישט געשעהן, פּראָקלאַמירט פאַר קעניג פון סערביען א פּרינץ פון דער דינאַסטיע קאַראַגעאָרגיעוויטש, אין סערביען האָט מען קיין גרויס וועזען נישט געמאַכט פון דער זאַך.

אָט דער פאַל איז טיפּיש פאַר די „רעוואָלוציאָנערע איבערקעהרענישען" וואָס קומען פאָר אין די באַלקאַן לענדער.

אין גריכענלאנד האָט מען נאָך דערווייל קיין קעניגליכע בלוט בעדער נישט אראַנזשירט, (דאָגעגען האָט מען שוין געמאַכט פּאָגראָמען אויף יודען), אָבער אויך דאָ ליקווידירט מען אָפּטמאָל „אינערליך פּאָליטישע שוועריגקייטען" 'אויף א עכט באַלקאַנישען שטייגער, גריכענלאנד איז אין יאָהר 1820 בעפרייט געוואָרען פון טערקישען יאָך און איז געוואָרען א זעלבסטשטענדיגע מלוכה. די אַפּוטראָפּסות איבער דעם דאָזיגען יונגען בעשעפעניש האָבען איבערגענומען די אַזוי גערופענע שוץ־מלוכות: ענגלאנד, פראַנקרייך און רוסלאַנד, וועלכע האָבען נאַטירליך אַמטעהרסטען מיטגעהאָלפען ביי דער געבורט פון דעם נייעם קריסטליכען מדינה'לע אין אייראָפּע. זיי האָבען אויך אַנגעוואָרפען גריכענלאנד די מלכים וואָס האָבען דאָרט געקיניגט אין משך פון לעצטען יאָהרהונדערט. די דאָזיגע מלכים האָבען אלע געשטאַמט פון דער פרעמדער און נאַטירליך נישט געהאַט קיין שום שייכות נישט מיט דער גריכישער נאַציאָנאַליטעט און נישט מיט דער גריכישער קולטור.

דער ערשטער גריכישער קעניג איז געווען א בייערישער פּרינץ, וועלכער איז נאָך א דרייסיגיעהריגער רעגירונג אָהן טענות ומענות אַראָפּגעוואָרפען געוואָרען פון בענקעל, דער צווייטער וואָס האָט פערנומען זיין אָרט, איז געווען קעניג געאָרג דער ערשטער, א דענעמאַרקער, איהם האָט מען אין יאָהר 1913 דערמאָרדעט. זיין נאָכפאָלגער איז געווען קעניג קאָנסטאַנטין, וועלכער האָט זיך צוויי מאָל אָפּגעזאָגט פון טראָן און איז אלע מאָל פערבעטען געוואָרען צוריק. אין יאָהר 1922 האָט ער ענדגילטיג רעזיגנירט, און אויף זיין אָרט איז געאָרג דער צווייטער געוואָרען קעניג פון גריכענלאנד, אָבער אויך איהם איז נישט בעשערט געווען לאַנג צו זיצען אויפן בענקעל, ער האָט נאָך נישט בעוויזען ריכטיג אָנצוווארימען דעם טראָן, ווי דער פּאַרלאַמענט — דאָס איז געווען אין יאָהר 1924 — האָט פּראָקלאַמירט גריכענלאנד פאַר א רעפּובליק און דעם קעניג משלח געווען פון לאַנד.

פון דעמאָלט אָן לעבט דער דעטראָניזירטער און פערטריבענער קעניג געאָרג דער צווייטער אין ענגלאנד, וואו ער ריכט אָפּ גלות. שוין דאָס צוועלפטע יאָהר.

איצט נאָכדעם ווי גריכענלאנד אלס רעפּובליק איז שוין אדורכגעגאַנגען אלע שבעה מדורי גהינום, דורך פייער און וואַסער אַזוי צו זאָגען, האָט נעהאַט צו זאָגען און צו זינגען פון פּאַרטיי־דרייסעניישען, וואָס האָבען דעמאָראַליזירט דאָס לאַנד, האָט געהאַט איבער זיך וועניזעלאָסען אלס דיקטאַטאָר, וואָס איז נישט קיין קליינע שטראָף געווען, און אדורכגעמאַכט פערשידענע רעוואָלוציעס און אַנדערע שווערע אינערליכע דערשיטערונגען, דערנאָך די פּלאַט־רעוואָלוציע, וואָס האָט נעקאָסט דעם לאַנד אַזוי פיל ממון און דמים — איצט האָט זיך דאָס גריכישע פאָלק געכאַפּט אַז אונטערן מאָנאַרכישען רעזשים האָט זיך געלעבט א סך בעסער, רוהיגער, פריידליכער און זיכערער.

און איצט ערשט, ווען מ'האָט זיך שוין געגנוג אָנגעליטען געהט מען צוריקשטעלען די מאָנאַרכיע און בעטען געאָרג דעם צווייטען אַז ער זאָל בעווייזען ווידער איבערנעהמען די ממשלה איבער גריכענלאנד.

אָט אַזוי דרעהט זיך עס דאָס רעדעל. נאַטירליך ווען מיר זאָגען דאָס פאָלק וויל — מיינען מיר די העכערע פון דער אַרמעע, דען אויפ'ן באַלקאַן, ווי געזאָגט, זענען די העכערע מיליטערס די איינציגע רעוואָלוציאָנערען און פּוטש ־ מאַכער, און ווי געשיקט זיי זענען אין זייער „פאַך", האָבען זיי טאַקע איצט בעוויזען, דורך א פּוטש האָבען זיי געצוואונגען די רעגירונג טסאַלדאַריס צו רעמיסיאָנירען, אויף איהר אָרט האָבען זיי בעשטימט תיכף א נייע צייטווייליגע רעגירונג, וועלכע האָט נאָר איין אויפגאַבע פאַר זיך: אדורכצופיהרען דעם פּלעביסציט און — איינצופיהרען די מאָנאַרכיע.

די צייטווייליגע רעגירונג מאַכט אלע הכנות צו דער „איבערקעהרעניש". זי פיהרט אונטערהאַנדלונגען מיטן עקס־קעניג, זי האָט שוין צוריק איינגעפיהרט די קאָנסטיטוציע פון 1903.

קורץ, גריכענלאנד קעהרט זיך אום צוריק צו דער רעגירונגס־פאָרם פון פאַרן קריג. דערווייל איז זי די ערשטע מלוכה אין אייראָפּע, וואָס מאַכט אזא שריט עס איז זעהר מעגליך אַז באַלד וועלען אויך אַנדער לענדער נאָכטון איהר ביישפּיל — דער פאַשיזם האָט שוין אייגענטליך אַלעמען דערעסען....

* * *

ווער־ווער, נאָר די יודישע בעפעלקערונג אין גריכענלאנד וועט זיכער נישט מאַכען קיין שלעכטען אויספּייט, פון דער רעפּובליק האָבען זיי קיין נחת נישט געהאַט, אונטער דער מאָנאַרכיע האָבען די יודען געלעבט גאַנץ גוט. דער עקס־קעניג געאָרג דער צווייטער איז א יודען־פריינד, זיינע רעגירונגען האָבען זיך אַלעמאָל פריינדליך בעצויגען צו יודען.

וועניזעלאָס דאָגעגען האָט כמעט ווי אָפּגעשאַפט די יודישע גלייכבערעכטיגונג. האָט איינגעפיהרט פאַר יודען א „פּאָליטישע געטאָ" — און אונטער זיין דיקטאַטור זענען אויך פאָרגעקומען פּאָגראָמען און אַנטי יודישע עקסצעסען.

די יודען האָבען אַלזאָ גאָר נישט וואָס צו פערלירען. זיי קענען נאָר געווינען פון דער איצטיגער „איבערקעהרעניש" אין גריכענלאנד.

פון אמעריקא, יאפּאן און דייטשלאנד

אין אָפּהענגיג, דער רעזולטאַט פון די סאַנקציעס געגען איטאליען

אומאַליענס. אַרויסטריט האָט געבראַכט אין בעוועגונג צוויי מעכאַניזמען, וואָס וועלען ווייזט אויס געשטעלט ווערען אין צענטער פון דער אויפמערקזאַמקייט פון דער וועלט.

אין מזרח־אַפריקאַ האָט אָנגעהויבען צו אַרבייטען די פון שוין לאַנג אויסגעפּרובטע מלחמה מאַשין וואָס איהר אַרבייט איז אָפּהענגיג פון דעם כּחות פון פערהעלטניש פון די קריגס־פיהרענדע מלוכות און פון קריגס גליק. גלייכצייטיג איז צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט געלאָזט געוואָרען אין גאַנג דער אַפּאַראַט פון סאַנקציעס, וואָס זיין ווירקזאַמקייט וועט זיין אָפּהענגיג פון א גאַנצע ריהע פאַקטאָרען, און עס איז שווער פאָראויסצוזאָגען דעם רעזולטאַט. די פראַנצויזישע פּרעסע ווייזט שוין איצט אָן, אַז דאָס אָנווענדען וועט זיין א סך קאָמפּליצירטער און ווערדנסער ווי מען האָט געמיינט אין אָנהויב.

די קאָמפּליצירטקייט און ערנסטקייט פון אָפּלעם איז אָפּהענגיג הויפּטזעכליך פון קריג פון די מלוכות, וואָס בעטייליגען זיך אין די סאַנקציעס. וואָס שייך די לענדער, וואָס געהערען צו דער פעלקער־ליגע, האָט די סעפּאַראַטע אַרויסטרעטונגען פון עסטרייך, אונגאַרן און אַלבאַניען נישט קיין גרויסע בעדייטונג און דאָס וואָלט נישט געקאָנט מאַכען א דורכבּרוך אין דעם איינשטימיגען ווילען פון די איבעריגע 50 מלוכות אין דער פעלקער־ליגע מיט דער הילף פון סאַנקציעס צו ענטשיידען די קאַרדינאַלע פראַגע, צי דאָס געזעץ דאַרף אָפּטרעטען פאַר'ן כח, אָדער דער כח פאַר'ן געזעץ.

די שוועריגקייט פון פּראָבלעם בעשטעהט אָבער אין דער בעציהונג צו די סאַנקציעס פון גרויסע מלוכות, וואָס געהערען נישט צו דער פעלקער־ליגע — די פעראייניגטע שטאַטען, דייטשלאַנד און יאַפּאַן.

יאַפּאַנס שטעלונג איז מעהר אָדער ווייניגער קלאָר. יאַפּאַן וועט אָהן שום ספק פערוועהרען אַרויסצופיהרען געוועהר קיין איטאַליען. פון דער אַנדערער זייט ווערט אין אַריס אבעבא איינגעאָרדענט א יאַפּאַנישע פּאָרשטעהערשאַפט — א פאַקט, וואָס בעקומט א בעזונדערע בעדייטונג אין איצטיגען מאָמענט, יאַפּאַן האָט אין דער לעצטער צייט ענטוויקעלט א שטאַרקע עקאָנאָמישע טעטיגקייט ביים אַריינדרינגען אין מזרח אַפריקאַ, ספּעציעל אין אַביסיניען. עס איז געגוג אָנצווייזען, אַז דער יאַפּאַנישער עקספּאָרט קיין אַפריקאַ איז די לעצטע צוויי יאָהר געשטיגען פון 27 מיליאָן יען אויף 79 מיליאָן. עס "אַרפּט זיך שטאַרק אין די אויגען די אייראָפּעער, וואָס רייזען איבער אַפריקאַ די גרויסע צאָהל יאַפּאַנער אין אלע גרעסערע צענטערן — פּאָרט־סאַיד, קאַאירא, דזשיבוטי אדיס אַבעבא א. אַז. ו. אַביסיניען איז פאַר יאַפּאַן נישט נאָר קיין אָפּזאָץ מאַרק, נאָר אויך א אימיגראַציע לאַנד פאַר'ן איבערפלוס פון איהר בעפעלקערונג. אויב איטאַליען זאָל געלונגען צו פערוואַנדלען אַביסיניען אין איהרס א קאָלאָניע וואָלט דערמיט געמאַכט געוואָרען א סוף צו יאַפּאַנס ווייטערדיגער פּלענער.

אַזוי אַרום לויפען זיך די אינטערעסען פון יאַפּאַן צוזאַמען מיט'ן שטאַנדפּונקט אין דער קאָאָרדינאַציע־קאָמיסיע פון דער פעלקער־ליגע און שטיצענדיג אַביסיניען וועט יאַפּאַן נישט האָבען קיין אינטערעס צוצוהעלפען איטאַליען.

די וויכטיגסטע זאַך פאַר איטאַליען, וועלכע האָט ווי בעוואוסט נישט קיין אייגענעם נאַפט, דער אימפּאָרט פון אַמעריקאַנישען נאַפט, וואָס ביז איצט האָט עס בעטראָפען 19 פּראָצענט פון גאַנצען איטאַליענישען אימפּאָרט. דער רעשט איז אימפּאָרטירט געוואָרען פון ראַטען פערבאַנד, רומעניען און די אַנדערע לענדער, וואָס געהערען צו דער פעלקער־ליגע. נאָכ'ן אָנווענדען סאַנקציעס בלייבט אַמעריקאַ דאָס איינציגע לאַנד, וואָס קען ליפערען נאַפט פאַר דער איטאַליענישער מאָטאָריזירטער אַרמעע, און פון דער שטעלונג פון די פעראייניגטע שטאַטען איז דעריבער פאַר איטאַליען אָפּהענגיג זעהר א סך, אויב נישט אַלץ.

דער קאָנגרעס און אויך דער סענאַט פון די פעראייניגטע שטאַטען האָט אין א שנעלע פּראָצעדור דורכגעפיהרט א געזעץ וואָס האָט דעם פּרעזידענט רוזוועלט געגעבען די געלעגענהייט צו ערקלערען דאָס דער אונבויגזאַמער ווילען פון אַמעריקאַנישען פאָלק, איז צו בעזייטיגען אַלץ וואָס קען עס אַריינציהען אין וועלכען עס איז „קריג".

בכדי צו דערגרייכען דעם דאָזיגען ציל האָט פּרעזידענט רוזוועלט צו דיספּאָזיציע א זעהר וויקזאַם געוועהר. ער האָט דאָס רעכט צו פערווערען די פּראָדוקציע פאַר די קריגס־פיהרענדע צדדים און צו פערקויפען זיי געוועהר און קריגס־מאַטעריאַלען, ווי אויך צו טראַנספּאָרטירען אַזעלכע מאַטעריאַלען אויף אַמעריקאַנישע שיפען. דער אַמעריקאַנישער קרעדיט מאַרק, קען געשלאָסען ווערען פאַר די מלחמה צדדים אין די אַפריקאַנישע פּאָרטען פאַר וועלכע עס איז מלחמה פערוואונדונג. ווייטערדיגע אַרטיקלען פון דעם נייטראַליטעטס געזעץ גיבען די מעגליכקייט פון דער קאָנטראָלע איבער די ראַריאַ־סטאַציעס, פערבאָט פון יוּערבירען פּריוויליגיע א. אַ. וו.

ביז־איצט האָט פּרעזידענט רוזוועלט זיך בענוצט נאָר מיט דעם טייל פון געזעץ, וואָס פערוועהרט צו ליפערען געוועהר פאַר די קריגס־פיהרענדע צדדים, וואָס שייך דער אָנווענדונג פון די ווייטערדיגע אַרטיקלען פון „נייטראַליטעטס־געזעץ" הערשט אין דער אַמעריקאַנישער עפענטליכער מיינונג חילוקי־דעות. אַזוי למשל פאָדערט דער געוועזענער מלוכה־סעקרעטאַר סימסאָן אין אנ'אַרטיקעל, וואָס ער האָט פערעפענטליכט, אַז אַמעריקאַ זאָל צוזאַמענאַרבייטען מיט דער פעלקער־ליגע. פון דער אַנדערער זייט ווידער טענה'ן די אָנהענגער פון א פולען נייטראַליטעט, אַז נייטראַליטעט אָדער מיטווירקען קענען עקזיסטירען אין דער נאַטור נאָר אין אַבסאָלוט ריינעם צושטאַנד

ביידע קומען אָבער צו דעמזעלבען אויספיהר — א פערבאָט פון וועלכען עס איז האַנדעל מיט די קריגס־פיהרענדע צדדים און אויך מיט די טראַנזיט לענדער, און דאָס נישט נאָר מיט קריגס־מאַטעריאַלען, נאָר אויך מיט רויה־שטאָפען און פּראָוויאַנט לויט די לעצטע ידיעות זאָל די רעגירונג פון די פעראייניגטע שטאַטען זיין געניגט צום דאָזיגען שטאַנדפּונקט; מען שמועסט אַז זי זאָל געהען נאָך ווייטער ווי דאָס איז פּראָאויסגעזעהען אין רוזוועלטס לעצטע ערקלערונג.

וואָס שייך דייטשלאַנד איז איהר אַנטייל אין פערזאָרגען איטאַליען בעשטאַנען הויפּטזעכליך אין ליפערען קויהלען (25,6 פּראָצענט, אייזען און שטאָהל (48,7 פּראָצענט). אין צוזאַמענהאַנג מיט די סאַנקציעס פון די אַנדערע מלוכות ביים בעגרעניצען דעם אימפּאָרט פון דאָזיגען רויה־שטאָף, איז דער עקספּאָרט פון דייטשלאַנד געשטיגען. הויפּטזעכליך בעציהט זיך דאָס אויף קויהלען פון רוהרגעביט און די צייטונגען מעלדען, אַז אין די האָלענדישע פּאָרטען פעהלען אויס שיפען איבערצופיהרען די קויהלען, וואָס איז בעשטימט פאַר איטאַליען.

עס איז אויך מעגליך די ליפערונג פון פערטיגע קריגס־מאַטעריאַל פון דייטשלאַנד קיין איטאַליען, בעזונדערס דורך עסטרייך, וועלכע יועט נאָך איהר ערקלערונג אין זשענעווע, נישט מאַכען קיין שוועריגקייט דעם טראַנזיט פון דייטשע סחורות. פון דער אַנדערער זייט וועט דייטשלאַנדס ראָלע אין פערזאָרגען איטאַליען זיין בעגרעניצט דורך דעם אַלץ וואַקסענדען געברויך פון קריגס־מאַטעריאַלען פון זיך אַליין, אין שייכות מיט איהר כסדר'דיגער בעוואָפנונג. און א געוויסער מניעה וועט אויך זיין די פּראָבלעמען פון קרעדיט כאַראַקטער.

פאַר דער פראַגע פון סאַנקציעס האָבען נאָך א גרויסע בעדייטונג צוויי מעלדונגען, וואָס זענען לעצטענס פערעפענטליכט געוואָרען אין דער פּרעסע. פון איין זייט מעלדעט מען וועגען קלאַנגען, אַז די דייטשע רעגירונג איז גרייט זיך אָפּצוזאָגען צו ערטיילען הילף איטאַליען אויב דייטשלאַנד וועט אין לאָנדאָן בעקומען א הלוואה, פון דער אַנדער זייט לייקענט מען אין די דייטשע קאָמפּעטענטע קרייזען קאַטעגאָריש די קלאַנגען וועגען א דייטש־איטאַליענישען אָפּמאַך מכח ליפערען קריגס־מאַטעריאַל און רויה־שטאָפען. אין בערלין שטרייכט מען אונטער, אַז אזא אָפּמאַך וואָלט געשטאַנען אין א סתירה מיט דער דייטשער פּאָליטיק, וואָס ציל זיך אַריינמישען אין קאָנפליקט.

ווי מיר זעהען, זענען די פּראָבלעמען, וואָס זענען ענטשטאַנען אַרום דער פראַגע פון דער שטעלונג פון די מלוכות, וואָס געהערען נישט צו דער פעלקער־ליגע מכח די סאַנקציעס, זעהר קאָמפּליצירט און פון איין אָדער אַנדערע אויפלייזונג איז אָפּהענגיג צי די סאַנקציעס, וואָס די פעלקער־ליגע האָט בעשלאָסען וועלען האָבען א ווירקונג אָדער נישט.

שטאַאטסלייט און פיהרער

(קלאַנגען און אפּקלאַנגען) — פון לעאָ קעניג

אין אונזער צייט, ווען פעלקער זענען בעגליקט מיט אַזוי פיל פיהרער און שטאַאַטסלייט (און דער פּאָליטישער כאַאָס איז גרעסער און טראַגישער ווי ווען עס איז פריהער), דאַרף גאַרנישט זיין אַזוי שווער צו קענען דעפינירען ווער ס'איז אַ שטאַאַטס מאַן און ווער ס'איז אַ פיהרער.

ס'דאַרף נישט זיין אַזוי שווער, און דאָך איז עס נישט אַזוי גרינג: און שוין דערפאַר אַליין ווייל די גרויסע שטאַאַטסלייט און פיהרער פון אונזער צייט זענען אָפט משיג גבול איינער ביים אַנדערען:

וואָס פאַר אַ גרויסער היינטיגער שטאַאַטסמאַן האַלט זיך עס נישט אויך פאַר א גרויסען פאָלקס־פיהרער? און אַז די היינטיגע פיהרער (מיט און אָהן „גענזענפיסלעך") האַלטען און גלויבען אַז זיי זענען אין דער אמת'ן אויך גרויסע שטאַאַטסלייט איז דאָך שוין אָפּגערעדט. און נאָך מעהר באמונה שלימה גלויבען אין דעם פערשטעהט זיך, זייערע „געפיהרטע" מאַסען.

אין איטאַליען גלויבט מען נאָך אַלץ, אַז דער פיהרער מוסאָליני איז דער גרעסטער שטאַאַטסמאַן וואָס איטאַליען האָט אַרויסגעגעבען.

און אַז היטלער איז נישט נאָר דער גרעסטער פיהרער נאָר אויך דער גרעסטער שטאַאַטסמאַן פון ששת ימי בראשית עד סוף כל הדורות — אין דעם גלויבט נאָך אַלץ, ווייזט אויס, דאָס נאַצי־שע דייטשלאַנד.

שטאַאַטסלייט און פיהרער זענען אָפּט משיג גבול איינער ביים צווייטען. ס'טרעפט, אמת זעל־טען, ווען אויך אַ „פיהרער" האַלט א כמעט שטילע און געלאַסענע רעדע; יעדעס וואָרט געמאָסטען און געוואויגען, עפּעס ווי גלייך ער וואַלט חלילה געווען אַ כבד פה, אַ זאאיקע (און פיהרער זענען, ווי ס'איז בעוואוסט, שוין גאָרנישט קיין זאַאיקעס. זייער גאַנצער כח איז אין מויל...)

און ווידער מאַכט זיך, ווען אויך אַ בעריהמ־טער שטאַאַטסמאַן, וועלכער איז בעריהמט דוקא מיט זיין געלאַסענקייט, מיט זיין קענען שווייגען, און פערשווייגען, מיט זיין קענען גאָרנישט זאָ־גען (און „קענען גאָרנישט זאָגען" איז דוקא אַ זעהר גרויסע קונסט!) האַלט א הייסע וואַרימע רעדע און דערלאַנגט פּאַרע, ווי אַנ'אמת'ער אָראַ־טאָר און פיהרער.

יאָ, „שטאַאַטסלייט" און „פיהרער" בייטען זיך אָפּט מיט די יוצרות און מיט די ראָלען, ווי זיי לוינט זיך, און ווי עס דיקטירען די פּאַרטיי־אינטערעסען און אידעאַלען, וועמען זיי דינען מיט אַזוי פיל מסירת נפש, מיט זייער לייב און לעבען, מיט זייער „אַלעם". דערפאַר איז אָפּט גאָרנישט אַזוי לייכט צו אונטערשיידען דעם שטאַאַטסמאַן פונ'ם פירער און דעם פירער פונ'ם שטאַאַטסמאַן.

און דאָך זענען זיי צוויי גאַנץ בעזונדערע, צוויי סאָציאַלע טיפּען.

און הויפּטזעכליך אונטערשיידען זיי זיך אין די יאָהרען און אין זייער סטיל.

דיקטאַטאָרס און פיהרער מוזען קודם־כל נאָך זיין יונג, דאָס הייסט אין די דרייסיגער אָדער אין די פערציגער. אַ פיהרער איבער פופציג איז שוין „נישט דאָס": ער האָט שוין נישט דעם ערפאָלג ביי דער יוגענד (און דער עיקר ביי די מיליאָנען יונגע און אַלטע פרויען), אַ זאַך, וואָס אַנ'אמת'ער „פיהרער" מוז האָבען.

אַ פיהרער צי אַ דיקטאַטאָר איבער די פופציג הויבט אָן ווערען, ווילענדיג־נישט־ווילענדיג, שטאַאַטסמענעריש געשטימט, אַזוי געזאָגט: דאָס הייסט, ער ווערט שוין מעהר מיושב'דיג, ווייך, נאָכגיביג און מידליך... ער געניצט אָפּט אונטער... די „שפּיל" אינטערעסירט איהם שוין נישט אַזוי... אַלץ הויבט איהם אָן שמעקען מיט „הכל הבל"...

און דאָס טויג שוין נישט פאַר אַ פיהרער צי אַ דיקטאַטאָר, וועלכער מוז שטענדיג שפּרודלען מיט פייער און התלהבות.

און דער עיקר אין זייערע בעזונדערע סטילען רעדען דערקענט מען דעם שטאַאַטסמאַן און דעם פיהרער:

אַ שטאַאַטסמאַן רעדט ס'רוב געלאַסען, מיט שרעקליכער פעראַנטוואָרטליכקייט, ער צעהלט ממש יעדעס וואָרט זיינס. דערפאַר מיינט מען, אָפּט גאָר, אַז ער איז אַ כבד פה, אַז ער קאָן נישט רעדען אָבער אין דער אמת'ן האָט ער שוין דוקא גאָר אַ גרוי־סען פּיסק צו רעדען (אַנישט וואָלט ער זיך נישט אַרויפגעאַרבייט צו גרויסער שטאַאַטסמאַנשאַפט, וואָרום איז ער אין דער יוגענד נישט געוועזן אַ היי־סער אידעאַליסט און אָראַטאָר?).

אָבער דער נוסח, דער סטיל פון שטאַאַטס־מאַנשאַפט איז צו רעדען געלאַסען כמעט ווי אַ כבד פה, און צעלען די ווערטער. שוין צוליב דעם אַליין אַז זיינע געגנער זאָלען זוכען גרויסע שטאַאַטס־סודות און כוונות צווישען די שורות פון זיינע געצעהלטע ווערטער, אַפילו ווען ער האָט קיין כוונות און סודות נישט... רעדט ער זיך אַזוי שטיל און געלאַסען. פון צייט צו צייט הויבט ער אויף זיין קול און גיט אַפילו אַ קלאַפּ אין טיש און לאָזט אַרויס א פּאַטעטיש צי לירייש וואָרט, גלייך ווי ער וואָלט זיך פּלוצלונג דערמאָהנט אין זיין אייגענער יוגענד, אָדער פּלוצלונג זיך געכאַפּט, אַז מען דאַרף צוואַרפען זיינע צוהערער אויך אַ וואַרים וואָרט און אַ שטראַהל האָפנונג...

אָבער אין אַלגעמיין רעדט די בכבוד'יגע גרוי־סע שטאַאַטסמאַנשאַפט געלאַסען און רוהיג. דאָס איז זייער סטיל.

דער סטיל ווידער פון פיהרער און דיקטאַ־טאָרס איז אַ פּונקט להיפוך'דיגער: אַ פיהרער רעדט נישט, נאָר ער שטורעמט: ווי אַ וואולקאַן שיסט ער מיט פלאַמען פייער און וואָלקענס רויך... ער האַלט די מאַסען אין זיינע אָרעמס ווי אַ מין „קעבס־ווייב"; ער צוריבערט זי, ער האַמערט זי; ער בייסט און קושט; ער שעלט און בעט זיך רחמים ביי איהר, ער בעליידיגט זי און בעשיט זי מיט קאָמפּ־לימענטען. און די גרויסע מאַסען העדען זיך צו צו זייערע פיהרער ווי מיטעליעהריגע פרויען צו יונגע ליבהאָבער, להבדיל.

אַזוי רעדט ס'רוב אַ היינטיגער פיהרער. פון צייט צו צייט נאָר לאָזט ער אַראָפּ זיין קול, און זאָגט אויך אַ פּאָר שטילע ווערטער, און דאָס טוט ער אַממייסטען פאַר דער אויסלענדישער פּרע־סע, די אויסערליכע וועלט זאָל חלילה נישט מיינען אַז ער האָט איבגאַנצען געמיינט, וואָס ער האָט גערעדט פאַר זיין אייגענעם עולם. די פּאָר שטילע ווערטער זענען די ערשטע גראָהע האָר אויפ'ן קאָפּ פון יונגען פיהרער; די ערשטע סמנים פון זיין צו־קונפטיגער שטאַאַטסמאַנשאַפט, אויב ס'איז איהם בעשערט פראָזאַאיש אַלט צו ווערען.

דער שטאַאַטסמאַן און דער פיהרער זענען סיי־נאָנימען צו די אַמאָליגע בעגריפען פון כהן און נביא. דער נביא איז אַמאָל געווען דער פלאַם־פייערדיגער פיהרער; דער כהן גדול — דער אַמאָ־ליגער רעאַל־פּאָליטיקער, וועלכער האָט די רייד פונ'ם נביא אויסגעביטען אויף קליין־געלד פון צייט ווייליגע אינטערעסען. (פערשטעהט זיך, אַז ס'זענען אויך אַמאָל געווען אמת'ע נביאים און נביאים־דעמאַגאָגען, פּונקט ווי עס זענען איצט פאַראַן אמת'ע שטאַאַטסלייט רעאַל־פּאָליטיקער, וועלכע זע־גען געצוואונגען זיך צו רעכענען מיט דער פּאָ־ליטישער ווירקליכקייט).

קהלת

רענאַן און אנדערע קריסטליכע ביבעל־פאָרשער און געוויסע יודישע אויך, בעהויפּטען אז קהלת, וואָס מיר לייענען היינט אין אונזערע שוהלען, איז געשריבען נישט פון שלמה המלך, נאָר פון איינעם צי פון עטליכע שרייבער קורץ פאַרן צווייטען חורבן.

אָבער וואָס איז די נפקא מינה? קהלת איז א יו־דיש ווערק, אין וועלכען עס שפּיגעלט זיך אָפּ די יודישע נשמה, דער יודישער כאראַקטער און דער יו־דישער ארט דענקען, קהלת איז דער אויסדרוק פון דעם יודען דעם פּראַקטישען דענקער.

דער שרייבער פון קהלת הויבט אָן זיין ווערק מיט דער בעטראַכטונג אז א מענשענס ארבייטען, לוי־פען, האָוועען און זאַמלען, האָט קיין שום צוועק נישט וואָרים דורות געהען פערביי, נייע דורות קומען, א דור נאָך א דור. און פּונקט ווי די ערשטע זענען לאַנג פערגעסען געוואָרען, אזוי וועט נישט בלייבען קיין געדעכעניש פון די לעצטע טאָ צו וואָס זיך אַ־רויסשלאָגען פון די כוחות און וועלען אריינכאַפּען די וועלט?

פונדעסטוועגען דאַרף מען נישט זיין פערצווייַ־פעלט ווען מען דערמאָהנט זיך אָן דעם טרויערי־גען סוף. ווייל אזוי איז די וועלט געשטעלט געוואָרען די זון שיינט, די זון געהט אונטער, די ווינטען בלאָ־זען, די טייכען שטראָמען אזוי איז עס געווען און אזוי וועט עס זיין, און עס איז דאָ אזוי פיל צו זעהן אז א מענש קאָן עס גאָרנישט אויסדערציילען. און זיין אויג קאָן זיך גאָרנישט אָנזעטיגען און זיין אויער זיך אָנהערען — כ'לעבען, עס לוינט זיך צו לעבען אויף דער וועלט.

דאָס איז, אזוי צו זאָגען דער סך הכל, דער אויס־פיהר צו וועלכען דער שרייבער קומט אין זיין הק־דמה. אין זיין פאָררעדע צו קהלת, דאַן געהט ער א־ריבער צו זיינע אייגענע פערזענליכע ערפאַהרונגען.

ער האָט זיך גענומען צוערשט — אזוי דער־צעהלט ער — צו לערנען חכמה, צו שטודירען פאָר־שען און זיך צוקוקען צום לעבען, און ער האָט טאַ־קע אויסגעפינען, אז דער אונטערשיד צווישען דעם געבילדעטען און דעם אומוויסענדען איז ווי פון טאָג צו נאַכט, דער געבילדעטער האָט אָפענע אויגען און קוקט ווייט, בעת דער אומוויסענדער טאַפּט אין דער פינסטער.

אָבער ביידע, אי דער געבילדעטער, אי דער אומ־וויסענדער, זענען אונטערוואָרפען דיזעלבע צופאַלען וואָרים סוף כל סוף בלייבט פון ביידען נישט קיין געדעכעניש. מיט דער צייט ווערט אַלץ פערגעסען האָט דאָס איהם, קהלתן שטאַרק פערדראָסען, און ער האָט זיך א נעהם געטון צו זוכען רייכטום און לע־בען א גוטען טאָג.

דער שרייבער פון קהלת דערציילט, ווי אזוי ער האָט אָנגעהויבען פיהרען גרויסע געשעפטען בויען הייזער, פלאַנצען גערטנער, האָדעווען פיה, און גאָלד און זילבער האָט ער געזאַמעלט, און קנעכט און דינ־סטען האָט ער זיך איינגעשאַפט, או זאַלץ וואָס זיין הארץ גלוסט האָט ער זיך פערגונען, נאָר דאָ איז איהם געקומען דער געדאַנק: און אז ער האָט זיך שוין יאָ אַלץ איינגעשאַפט טאָ איז וואָס? ער וועט עס דאָך אַלץ מוזען איבערלאָזען פאַר א יורש, און ווער ווייס וואָס פאַר א נפש זיין יורש וועט זיין?

א קלוגער צי א טיפּיש, אנ'עהרליכער מענש צי א טוי־געניכטס? טאָ לוינט זיך דען צוליב אזעלכע צו אר־בייטען און האָוועען, בייטאָג נישט דערעסען און ביינאַכט נישט דערשלאָפען און זיך פערקריגען מיט דער גאַנצער וועלט?

האָט עס איהם ווידער פערדראָסען בעקלאָגט זיך קהלת. קיין בילדונג נישט, קיין רייכטום אויך נישט. טאָ וואָס דען זאָל א מענש טאָן אום צו זיין גליק־ליך? און ער האָט זיך דערטראַכט צום געדאַנק, אז א מענש, אין זיין ביסעל יאָהרען דאַרף נאָר עסען און טרינקען און הנאה האָבען פון לעבען, וואָרים אַלע זיינע פּלענער און אויסערכענונגען האָבען סיי ווי נישט קיין ממשות, ער איז אונטערוואָרפען צו די צופאַלען פון דער צייט, קומט אַמאָל א צייט ווען דער מענש פלאַנצט, ארבייט און זאַמעלט און פּלוצלונג קומט א צייט ווען דאָס געפלאַנצטע ווערט ארויסגעריסען, א צייט פון טרויער און א צייט פון פרייד. א צייט פון זוכען און א צייט פון פערלירען, א צייט פון ליבע און א צייט פון האַס, אַלץ צופאַלען וואָס מען קאָן נישט פערהיטען, אזוי איז די אָרדנונג פון דער וועלט, וואָס דער מענש קאָן קיינמאָל נישט ער־קלערען ווען ער זאָל אפילו טראַכטען פון אָנהויב ביז סוף.

און דער אמת איז דאָך, אז אַלע זענען אונטער־וואָרפען דעם צופאַל, דער מענש אזוי ווי די בהמה אַלע קומען פון דער ערד און אַלע געהען צוריק צו דער ערד, און קיינער קאָן נישט זאָגען אויב דעם מענשענס נשמה געהט ארויף אין הימעל און אויב די בהמה'ס נשמה געהט ארונטער אונטער דער ערד. איז דאָך טאַקע בעסער איין הויפען פערגעניגען ווי צוויי הויפענס ארבייט און זאָרג, איבערהויפּט נאָך ווען א מענש געווינט גאָרנישט פון זיין רייכטום, וואָ־רים וואָס רייכער ער איז אַלץ מעהר עסער האָט ער, טאָ צו וואָס לוינט איהם דער גאַנצער עסק? און דאַן פּאַסירט עס אז זיין רייכטום ברענגט א מענ־שען גאַנצע פּעק מיט צרות. און דעריבער זאָל מען אין א גוטער צייט הנאה האָבען פון לעבען און אין א שלעכטער צייט זאָל מען אויך זיך נישט נעהמען צום הארצען, ווייל אזוי איז דאָס לעבען.

דער שרייבער פון קהלת דערציילט ווייטער, אז אין זיין ביסעל נאַרישע יאָהרען האָט ער געזעהען עהר־ליכע מענשען אויף צרות און שלעכטע וואָס הערען נישט אויף זייער רשעות, דערפאַר זאָל קיין מענש נישט זיין קיין צו־גרויסער צדיק, ער זאָל נישט מאַ־כען פון זיך קיין נאָר אָבער ער זאָל אויך נישט זיין קיין רשע, נאָר ער זאָל זיך האַלטען אין דעם גאָל־דענעם מיטעלוועג און ער וועט זיך גאַנץ פיין דורכ־געהען דורכ'ן לעבען; נאָר ביטערער פון אַלץ, אפילו פון דעם טויט, איז די לײדענשאַפט צו פרויען, וואָס אויב זי לאָזט אריין איהרע נעגעל אין א מאַן, איז ער באמת א פערלוירענער. דערפון נעהמט זיך דאָס די וועלט האָט געמאַכט א חשבון, אז צווישען טוי־זענט מענשען קאָן מען געפינען כאָטש איין רעכטען מאַנסביל נאָר נישט קיין איינציגע רעכטע פרוי. אָ־בער דאָס איז נישט אמת)־ אַלע מענשען זענען בע־שאַפען געוואָרען גלייך, נאָר זיי חשבונען צופיל.

סיי־ווי אָבער איז גליקליך דער מענש, וועלכער געפינט זיך צווישען די לעבעדיגע וואָרים דער לע־בעדיגער האָט כאָטש בטחון, האָפנונג, און א לעבע־דיגען הונט איז נאָך אַלץ בעסער פון א טויטען לייב, דער לעבעדיגער ווייסט כאָטש אז ער וועט שטאַרבען דער טויטער ווייסט גאָרנישט, אפילו זיין געדעכעניש ווערט אָפּגעמעקט.

דעריבער האָב הנאה אזוי לאַנג ווי דו לעבסט: עס מיט שמחה דיין ברויט, טרינק מיט פרייליכען הארצען דיין וויין, גאָה אַלעמאָל שעהן געקליידעט, פיין פערקעמט, אז אפילו קיין אויל זאָל אויף דיין קאָפּ פעהלען, און לעב גליקליך מיט דער פרוי וועל־כע דו ליבסט, ווייל דאָס איז אַלץ וואָס דו געניסט פון לעבען און פון דיין גאַנצער האָרעוואַניע, אונטער דער זון.

די קריסטליכע ביבעל פאָרשער ווילען האָבען אז אין קהלת שפּיגעלט זיך אָפּ די אַלט־גריכישע פילאָ־זאָפיע אָבער דאָס איז פאַלש, פון קהלת קוועלט אַ־רויס דער יודישער אָפּטימיזם, די ליבע צום לעבען און די געדולד צו אַלערליי צופאַלען — די צוויי וויכ־טיגסטע כוחות וואָס האָבען אָפּגעהיט דעם קיום פון יודישען פאָלק אין גלות.

ה.

דעם יודענ'ס תפלה אין הושענא רבה

הושענא רבה.

נישט קיין גרויסער יום טוב. אין סך הכל איז ער דער פערטער טאָג פון א האַלבען יום טוב, פון חול המועד: אָבער פאַר דעם פרומען יודען איז עס „גמר הדין", דער עפּילאָג, דער שלוס פון דער גרויסער רעליגיעזער דראַמע, וואָס איז בעקאַנט אַלס ימים נוראים, אַזוי ווי דער זוהר זאָגט:

„ופתקין נפקא מבי מלכא" — הושענא רבה ווערען ארויסגעגעבען די צעטלעך, דער ווערדיקט פון דעם הימלישען געריכט, וואָס האָט צעהן טעג לאַנג געמשפּט אַלע בעשעפענישען.

און דערוואַרטענדיג זיין פּסק דין, קומט דער יוד ווידער אַמאָל בעטען מחילה נישט פאַר זיך אַ־ליין, נאָר פאַר זיין גאַנץ פאָלק.

דאָס איז בכלל דער זון פון דעם היינטיגען טאָג, פון הושענא רבה, לויט ווי דער גלויביגער יוד פערשטעהט איהם.

עס לוינט זיך אריינצוקוקען אין די תפילות, וואָס ווערען געזאָגט היינט אין די שולען; תפילות, אין וועלכע עס שפּיגלען זיך אָפּ דעם יודענס לעבען זיין כאַראַקטער, זיינע אידעאַלען און זיינע האָפנונ־גען.

מיר נעהמען דאָ איינע פון די תפילות וועלכע הויבט זיך אָן מיט די ווערטער: „אום אני חומה" און אין אונזער יודישער איבערזעצונג לייענט זי זיך אזוי:

„איך בין א פאָלק, שטאַרק ווי א מויער און קלאָר ווי די זון, און דאָך ווער איך געטריבען און ארומגעוואָרפען ווי א פּאַלמען בוים, צעטרייסעלט פון שטורעם, צוליב דיר, גאָט, ווער איך געהרגעט און בעטראַכט ווי א שעפּס צום שלאַכטען; צעזייט און צעשפּרייט צווישען שונאים, ווייל איך בין צוגע־בונדען און בעהעפטעט מיט דיר און שלעפּ אויף זיך דיין יאָך. איך בין דער איינציגער, וואָס גלויבט אין דיר אַלס דעם איינציגען גאָט. און כאָטש איך ווער דערפאַר געפּייניגט אין גלות, לערן איך דאָך מורא צו האָבען פאַר דיר. מיינע באַקען ווערען געפּאַטשט, איך בין איבערגעגעבען אין די הענט פון שלעגער און לײדען לייד איך פאַר דיר, איך, אָרימע און אומ גליקליכע. און מיר זענען עס, הייסט עס, די אויסגע־לייזטע דורך גאָטס גוטסקייט, די הייליגע שעפּסע־לעך, די קהלות יעקב, וואָס זענען בעצייכענט מיט דיין נאָמען; טאָ שרייען מיר צו דיר: העלף! און מיר פערלאָזען זיך אויף דיר, אז דו וועסט אונז העלפען".

די איבערזעצונג איז אפשר נישט גאַנץ ריכטיג, אָבער אזוי פערשטעהען מיר דעם טייטש פון דער תפילה, וואָס איז אי ריהרענד, אי פערביטערט, אי שטעכיג, און אין וועלכער עס ענטפּלעקט זיך דער אמתער יודישער כאַראַקטער, ווי מיר קענען איהם.

דער יוד, ווי עס ווייזט זיך ארויס פון אָט דער תפילה האַלט זיך נישט נידריגער פון אנדערע מענ־שען; פערקעהרט, ער פיהלט אז ער איז שטאַרק ווי א מויער און וועט איבערלעבען אַלע זיינע נייע שונ־אים ווי ער האָט איבערגעלעבט די אַלטע, פון די פריהערדיגע צייטען.

אָבער ער לײדט טאַקע דערפאַר ווייל ער איז א יוד, זיין גלויבען אין איין־איינציגען גאָט מאַכט איהם פאַר דעם כפּרה הינדעל פאַר אַלע „זיבעציג אומות", רייסט מען איהם, צופּט מען איהם, שלייַ־דערט מען איהם ארום ווי א פּאַלמען בוים, וואָס ווערט געטרייסעלט פון שטורעם, און אין די באַקען פּאַטשט מען איהם, און ווער עס האָט א האַנט, שלאָגט איהם.

נאָר פערלירען דעם מוט און זיך אונטערגעבען דאָס ליגט נישט אין דעם יודענס כאַראַקטער, און אז עס ווערט איהם שוין גאָר ביטער, מאַכט ער אי־בער זיך אַליין א וויץ.

אזוי איז דער יוד געווען אויך אין די ערגסטע צייטען פון זיין געשיכטע, אז קיין גערעכטיגקייט האָט ער ראַין ערגיץ נישט געקענט געפינען און זיין לעבען איז געהאַנגען אויף א האָר. האָט ער אַלע זיינע צרות אָפּגעפּטרט מיט א וויץ.

אין זיינע בייסענדיגע וויצען און שטעכיגען הו־מאָר האָט דער יוד אויסגעגאָסען זיין ביטער הארץ און זיך געפילט בערוהיגט, כדי ווייטער צו קאָנען פאָרטזעצען דעם קאַמף.

און דאָס מערקט זיך אויך אין דער דערמאָהנטער תפילה.

קלאָגט דער פּייטן איבער די יודישע צרות אין גלות, שילדערט אַלע זייערע לײדען און חוזקט אַבי־סעל אָפּ פון זיך אַליין, פון זיין פאָלק, און מאַכט אויך א וויץ קעגען רבונו של עולם, פון וועמען ער פאָדערט דאָך הילף.

און וואָס פאַר הילף פערלאַנגט ער? רייכטום? מאַכט? נקמה פון די שונאים?

ער בעט נאָר „תתננו לשם ולתהלה", דאָס מיינט רעספּעקט פון די פעלקער, אנ'עהרענהאַפטען נאָמען נישט קיין בזוי'דיגער ארומוואַנדערער פון לאַנד צו לאַנד, נאָר צו האָבען אנ'אייגענע יודישע היים, א באַלעבאָס פאַר זיך מיט כבוד פון די שכנים.

ה.

דאננא קלארא

לויט דער באלאדע פון היינע

פון משה בראדערזאן

(אניאלטאנע, אויבען — היינע־מעדאליאן, אונטערגעהאלטען פון צוויי שוועבענדע פרויען־פיגורען. אין ווייטער פערספעקטיוו : א שלאס. ליכט־ענדערונגען אינצווישען די געשפרעכען פון היינע און די לעבעדיגע פערסאנאזשען).

היינע :
שטיל אין אוונט — אינעם גארטען
וואנדעלט די ... אדו־טאכטער.
סיפויקען, דאס טראמפייטען־שאלען
פונעם שלאס עס שוועבט ארונטער.

קלארא :
לעסטיק איז פאר מיר דאס טאנצען
און די חניפה־רייד די זיסע,
און די ריטער־קאמפלימענטען,
וואס מיט זון־שיין מיך פערגלייכען.

היינע :
אלץ צו־לאסט איז איהר געווארען
זינט זי האט דערזעהן דעם ריטער,
וואס אין ליכט פון דער לבנה
האט צו איהר א ליד געזונגען . . .

קלארא :
ר'איז געשטאנען שלאנק און מוטיג,
און געבליצט עס האבען אויגען
פון זיין פנים בלאס און איידעל,
ווי ביים הייליגען געארגי !

היינע :
האט פערטראכט די דאננא קלארא
שטיל אראפגעלאזט די אויגען —
און פאר זיך דערזעהן דעם שיינעם
בלאסען אומבעקאנטען ריטער.
(גיטארע. קורצע פויזע).
האנט אין האנט, מיט ליבע־פליסטער
אין לבנה־שיין שפאצירען —
און דער זעפיר שמייכעלט פריינטלעך,
און סיבאגריסען זיי די רויזען —
גליען רויזען — ליבע־שלוחים,
וואונדער - מעשה־לעך דערציילען . . .

ריטער :
זאג מיר, טייערסטע, געליבטע,
הלמאי האסט זיך געראיטעלט ?

קלארא :
מיקען שטעכען מיך, געליבטער . . .
כיהאס קאמארען אינעם זומער . . .
כיהאב זיי פיינט פון גאנצען הארצען,
ווי מיט לאנגע נעז די יודען !

ריטער :
לאז געמאך... הער אויף געליבטע,
מיט די יודען און קאמארען . . .

היינע :
צערטעלט ע ר זי, און ער גלעט זי...
און פון מאנדעלבוימער פאלען
אראמאטען־בליטען־בלעטלעך,
סיפלאטערט שטילע ווייסע בליהעכץ,
און דעם דופט צעשפרייט אין לופטען.

ריטער :
זאג מיר אבער... זאג, מיין ליבסטע,
האסטו ליב מיך אויף אניאמת ?

קלארא :
יא, איך האב דיך ליב, געליבטער.
כישווער ביים נאמען פון דערלייזער,
וואס די גאט־פערפלוכטע יודען
האבען איהם אמאל געקרייציגט . . .

ריטער :
לאז געמאך איצט דעם דערלייזער...
לאז אמאל צורוה די יודען !

היינע :
און אין ווייטען — אין א חלום
וויגען זיך די ווייסע ליליען —
וויגען זיך די ווייסע ליליען,
און זיי ציהען זיך צו שטערן.

ריטער :
אבער זאג מיר נאר געליבטע,
האסט צומאל נישט פאלש געשוואוירען ?

קלארא :
שקר האט נישט מיין נשמה,
פונקט ווי סיהאט מיין ברוסט קיין טראפען—
קיין שום טראפען בלוט פון מאורען
און פון יודען מיאוס און שמוציג...

ריטער :
לאז געמאך די שווארצע מאורען...
הער שוין אויף אמאל מיט יודען...
(ריטער און קלארא גייען אריין אין דער אלטאנע. סילועטען - שפיל, בעתן מאנאלאג פון היינע).

היינע :
און אין דעם געצעלט פון מירטען
זענען זיי אריינגעגאנגען.
אין די ווייכע ליבעס־נעצען
זענען ביידע זיי פערפלאכטען :
קורצע ווערטער... לאנגע קושען ...
און איבערגעפולט די הערצער . . .
(נאכטיגאל־בעגלייטונג).
סיזינגט דער נאכטיגאל דא ערגעץ
זיס א חופה־ליד... גאר נאהענט...
און ווי חופה - ליכטלעך שפרינגען
ווערעמלעך, אין גראז וואס גליהען...
אין געצעלט עס ווערט נאך שטילער,
און מען הערט בלויז סימילדע רוישען,
סיקלוגע פליסטערן פון מירטען,
און דאס אטעמען פון בלומען...
(ליכט־ענדערונג. ווייטער מוזיק־אקארד).
אבער פויקען און טראמפייטען
פונעם שלאס עס שאלען פלוצלונג . . .
באלד דערוואכט, בעפרייט זיך קלארא
פונעם ריטערס הייסע ארעמס...
(מוזיק. ליכט).

קלארא :
הארך... דאס רופט מען מיך, מיין ליבסטער...
נאר איך בעט דיך... פאר דער שיידונג
רוף מיר אן דיין ליבען נאמען,
וואס פון מיר דו האלטסט פערבארגען...

היינע :
און דער ריטער הויבט אן שמייכלען,
קושט די פינגער פון זיין דאננא,
קושט די ליפען און דעם שטערען,
און ער זאגט אזויצוזאגען :

ריטער :
איך, סיניארא, דיין געליבטער,
בין דער זוהן פון דעם בעריהמטען
גרויסען רב — דעם תם וישר
ר' י ש ר א ל פון סאראגאססא !

(דאננא קלארא נידערט אויפן בענקעל : —אך!..
דער ריטער פערנויגט זיך טיף.)

ווען איך וואלט געווען אין אביסיניען!..

מאנאלאג פון א לאדזער יוד

פון י. אבערזשאנעק

ווען איך וואלט געווען אין אביסיניען !

וואס איך וואלט געטון ? איך וואלט שוין געוואוסט וואס צו טון. ווען איך בין איצט אין אביסיניען וואלט איך נתעשר געווארען, ווען איך בין איצט אין אביסיניען וואלט איך געווארען א מלחמה גביר פונקט אזוי ווי אונזערע לאדזער מלחמה גבירים וואס בין די מלחמה האבען זיי געשלינגען שפייעכץ און געגעסען יסורים מיט זויער מילך. האבען זיי אין יענע „גוטע צייטען" געהאט דעם קאפ אויף דער רעכטער זייט, פאהרען זיי איצט מיט אייגענע סאמאכארען, טראמפיען אין די גאסען און לאזען נאך זיך איבער א סוואנד. פאר די מלחמה האט ביי זיי געפיפען דער דלות, און היינט פייפען ביי זיי פאבריקס קוימענס. פאר דער מלחמה זענען זיי געווען קבצנים פון זיין ליבען נאמען. און היינט ליידען זיי שוין אויף גאל שטיינער, קריגען „נאפאדען" און פאהרען אין די בעדער. וואלט איך געווען אזוי קלוג ווי זיי, וואלט איך דאך היינט אויך, פונקט ווי זיי בעקומען נאפאדען אויף דער גאל, בין איך דאך אבער א קבצן, בין איך, נישט פאר די נגידים געדאכט, געזונט ווי א נוס, און ווייס אפילו נישט דעם טעם פון אביסעלע גאל־שטיינער.

וואלט איך איצט געווען אין אביסיניען, וואלט איך שוין געוואוסט וואס צו טון. הערט, וואס איך וואלט געטון ווען איך בין אין אביסיניען.

קודם כל וואלט איך מיך גענומען צו האנדלען מיט וואסער, כ'וואלט אויפגעקויפט „ראמשלעך" וואסער און עס אוועקגעשטעלט אויף א בעסערע וואסער־קאניונקטור און אזוי ווי די איטאליענער חלשן פאר א שליק וואסער, וואלט איך מיט מיין „וואסער סחורה" געשטאנען אין גרויסען. פאר מיין טיר וואלט זיך געמאכט א וואסער אגאנעק. מ'וואלט מיר געשטופט פריהער אוים געלד, און איך וואלט געשריגען :

— כ'האב נישט קיין וואסער!... וואלט עמיצער געוואלט א ליטער וואסער וואלט איך איהם געגעבען א פערטעל ליטער און דערפאר וואלט איך גענומען געפעפערטע פרייזען. די פרייזען אויפן וואסער וואלטען ביי מיר געשטיגען צעהן מאל אין טאג, איך וואלט געווען א גרויסער יחסן. א קלייניגקייט, דער וואסער סוחר ! מיין ווייב וואלט מען געמאכט קאמפלימענטען. צו מיינע טעכטער וואלטען זיך געשדכנט די פיינסטע בחורים, א ווערטעלע דעם וואסער סוחר'ס טעכטער !.. .און ווער שמועסט ווען די איטאליענישע אקופאציע מאכט פיהרט נאך איין „וואסער־קארטען", וואלט איך ערשט געמאכט דאס אמתע לעבען. כ'וואלט געטיילט פארציעס וואסער אין בראנפען גלעזלעך אויף וואסער־קארטען, וואלטען זיי געהאט וואסער אויף קאשע און איך וואלט מיר געלעבט ווי דער נעגוס אין אדיס אבעבא.

נאך דעם „וואסער סעזאן" וואלט איך מיך גענומען צו אנ'אנדער גאנגבארען מלחמה ארטיקעל — צו פיילבויגענס ! היות, ווי דאס הויפט - געוועהר ביי די אביסיניער איז פיילבויגענס, וואלט איך מיך גענומען פאבריצירען פיילבויגענס. כ'וואלט מיך אריינגעכאפט קיין אדיס אבעבא און וואלט מיר געעפענט א מעכאנישע פייל־בויגען פאבריק, יעדען טאג וואלט איך געשיקט צום פראנט עטליכע וואגאנדלעך פיילבויגענס. כ'וואלט געמאכט בלאט מיט אנ'אביסינישען גענעראל. איך וואלט געליווערט איין וואגאן פייל־בויגענס, און ער וואלט מיר קוויטירט 10 וואגאנען, ס'וואלט געווען פיפטי־פיפטי, חצי שלי וחצי שלך — ס'וואלט געווען ליהודים !..

נאך דער פיילבויגען ליווראציע, וואלט איך גענומען פאבריצירען א מאסען ארטיקעל פאר איטאליען, וואס פאר אנ'ארטיקעל מיינט איהר ? א נו, טרעפט ! איהר וועט נישט טרעפען, איך וואלט פאבריצירט... גוטאלין.

צו וואס דארפען די איטאליענער גוטאלין? איינצושווארצען די ווייסע איטאליענער, כדי די אביסינטשיקעס זאלען מיינען אז דאס זענען שווארצע, און פאר די שווארצע האבען די אביסינטשיקעס מעהר דרך ארץ ווי פאר די ווייסע.

נו, וואלט איך גענומען פאבריצירען גוטאלין. כ'וואלט מיך געווענדעט דירעקט צו מוסאלינין מיט אנ'אפערטע. איך וואלט איהם געגעבען צו פערשטעהן אז איך בין אימשטאנד צו „פערשווארצען" די גאנצע איטאליענישע ארמעע. אז אין איין טאג וועט אלע פאשיסטען ווערען שווארץ פאר די אויגען, וואלט דער פלאן געפעלען געווארען דעם דוטשע, וואלט ער מיך איינגעלאדענט צו זיך מסתמא קיין רוים. איך וואלט פאר איהם ענטוויקעלט מיין געניאלען פערשווארצונגס־פלאן, אז נאר אזוי אנאך קאן ער מנצח זיין די שווארצע, מעהר ווי מיט זיינע טענקס און עראפלאנען. והשנית, וועלען מאסען אר ביטסלאזע בעקומען בעשעפטיגונג ביים אפשווארצען דאס ו.איסק, און דער נצחון איז א געזיכערטער!..

צוערשט וועל איך ליווערען עכטען גוטאלין. דערנאך וועל איך צומישען אביסעלע ערזאץ און צום סוף — שווארצע קאווע.

נאך דעם ווי די גאנצע איטאליענישע ארמעי וועט שוין זיין „פערשווארצט" פון קאפ ביז פיס וועל איך מיך נעהמען צו אנדערע מלחמה געשעפטען. כ'וועל פאבריצירען „פישעל־זייף" פון טראטשינעס מיט געלאשענעם קאלך. צוקער וועל איך מאכען פון שלימקרייד, מיט זארע, מארמעלאדע פון מירען מיט גומי אראבסקע, און היות ווי ס'וועט דאך זיין א מאנגעל אין צוקער, וועל איך מיך נעהמען שמוגלען סאכארין.

יא, אויב מ'רעדט שוין וועגען שמוגלען וואלט איך די בראנזשע בעארבייט פאכמעניש. היות ווי די איטאליענער וועלען דאך אין די אקופירטע שטעט, ווי אדוא, אואל־אואל, אקסום, מאכען קריגס רויהשטאף־שטעלעס, וואלט איך מיך גענומען צו שמוגלען סחורה. איך וואלט ארגאניזירט א גאנצען שטאב אביסינישע מיידלעך און ווייבלעך און וואלט זיי געלערנט וויקלען אויף די בייכער. מיט איינמאל וואלטען אלע אדוא'ער און אקסומער מיידלעך געווארען „טראגענדיג". איינע וואלט געטראגען בעטציג, די צווייטע וואלט געהאט א בויך מיט גאטקעציג. א דריטע וואלט געווען „מעוברת" מיט א פעקעל איינשיט, איך אליין וואלט געווען דער בויך־מאכער, כ'וואלט אליין, הייסט עס, געוויקעלט. די איטאליענישע קריגס רויהשטאף־שטעלע וואלט גע האט א קרענק, און איך וואלט געמאכט א לעבען.

און מיט וואס וואלט איך נישט געהאנדעלט? כ'וואלט געהאנדעלט מיט ליכט אהן קנויטען, מיט הויזען אהן "יעשוויצעס. כ'וואלט געדרוקט אנזיכטס קארטען און „ווידאקעס". כ'וואלט געהאנדעלט מיט בראנזולעטקעלעך, געמאכט פון אביסינישע צעהנערלעך — פאר די איטאליענישע זעלנער „פאמיאנטקעס" פון שלאכט פעלד, צו שיקען צו זייערע כלות און ווייבער קיין איטאליען.

יא, ווייסט איהר, מיט וואס איך וואלט נאך געהאנדעלט ? מיט זון־שערימלעך. היות ווי די איטאליענישע זעלנער קענען נישט פערטראגען די ברענענדיגע אביסינישע היצען, וואלט איך אויסגעארבייט ספעציעלע וואסקאווע זון־שערימלעך אז בעת א שלאכט אויף באגנעטען זאלען די איטאליענישע זעלנער האלטען אין איין האנד דעם באגנעט און אין דער צווייטער האנד — א שירם. אפשר וועלען זיי אזוי אנאך „בעשערימט" ווערען פון די ווילדע אביסינטשיקעס!... די שירם בראנזשע רעכען איך, וואלט אויך געווען א מאסען ארטיקעל..

און דאס מיינט איהר איז שוין אלץ? אויב איהר מיינט אזוי, האט איהר במחילה א גרויסען טעות. איך האב נאך א בראנזשע, מיט וועלכער איך וואלט איצט אין אביסיניען געקענט נתעשר ווערען, ווייסט איהר מיט וואס? מיט טוישעריי! כ'וואלט געטוישט איטאליענישע וואלוטע אויף פונטען. ס'וואלטען געפלויגן די „פונקטען" א „פונקט"־ארויף, א „פונקט" אראפ", ס'וואלט געגאנגען א סדרה „געפאלען" „געהויבען", דער גאנצער מסחר וואלט געגאנגען לויטן דאלאר אדער לויטן פונט. איך וואלט מיר ארומשפאצירט אויף דער אדוא'ער „בערזע" און וואלט געטוישט, און קלויבט מיר רבותי, אז פון אזא ביסעל טוישט און גלויבט מיר רבותי, אז פון אזא ביסעל „טוישען" קאן מען אין א מלחמה־צייט קומען צו אנ'אייגענער באנק און צו א הויז מיט צוויי אדורכגענגג...

יא, איך וואלט א סך אויפגעטון, כ'וואלט זיכער נתעשר געווארען, כ'וואלט זיכער געווארען א מלחמה גביר, כ'וואלט אויך געפאהרען אין אנ'אייגענעם סאמאכאד און געמאכט א סוואנד. אנשטאט דעם וואס ס'פייפט דער דלות וואלט ביי מיר געפיפען א פייפער, כ'וואלט אויך געריסען ליינען און געווארפען לאקאטארען. כ'וואלט אויך געוואוסט דעם טעם פון גבירישע „נאפאדען", אויף גאל־שטיינער, נאר וואס קומט ארויס אז איך בין איצט נישט אין אביסיניען, וואלט איך איצט געווען אין אביסיניען אין אדיס אבעבא, אדער אין אדוא, וואלט איך דאך געוואוסט אז איך לעב אויף דער וועלט...

אי, ווען איך וואלט געווען אין אביסיניען!...

הקפות אין קאפוסט ביים רבי'ן

פון חיים יצחק בוניז

— א. —

מיט א מילד שיינענדיג פנים האט איהם, דעם יאהר יעהרליכען טאג גאסט שמיני עצרת, בעגעגענט דער גאנצער וועלט־בעשעפף. דורכן גאנצען טאג, פון בעגינען ביז פארנאכט, ווען ס'האט זיך שוין אראפ געלאזט דער פארהאנג אויף דער ערד, האט איהם, דעם טאג שמיני עצרת, די איוויג נגידישע יצירה, געגאסען גאלד אין האלז, פון איהר האב און שפע, מיט איהר גוט שעהנעם אויג. א ריינער בלויער הימעל איז אראפגעהאנגען איבער דעם קליינעם אידישען שטעטעל קאפוסט (א שטעטעל ביים דניעפר מאהילעווער גובערניע), וואס ליגט ביי דעם רעכטען ברעג פון דניעפר, בלויז וואו נישט וואו האט דאס אויג אויפגעכאפט שניי ווייסע פלעקען, וואס זענען שלעפעריש געשוואומען איבערן הימעל אהן כוונה אזוי חי לתאסיקער.

די לופט גופא איז געווען דוחק און דורך בענומען מיט א ביז גאר ,,נא דיר מיך" — פריינדשאפט, ס'האט אויסגעזעהען ווי זי האט פריוויליג מיטן בעסטען ווילען זיך געלאזט יעדען איינציגען צו בעטאפען איהר פוכיגע רוהיגקייט, געמיטליכקייט, און פון איהר גאנצען טיף האט זי ארויסגעשמייכעלט צו יעדען איינעם, וואס האט נערן געהאט אויף איהר זיך פערקוקט.

דער גביריש רחבותדיגער דניעפר מיט די פון זיינע ביידע זייטען צו איהם בעהאפטענע לאנקעס וועלכע ער האט דורך געהיימע וועגען געשפייזט אבער פון דער ברייטער אפענער האנד, האט געבלענדעט פון שפע קאלירען.

צובליצטע שטראהלען פיילען וואס די זון האט געהאלטען אין איין שיסען אין איהם דורכן גאנצען טאג, לוסטיגע זינגערלעך האבען אומגעפליוגען איבערן טייך און פעלד, וויגענדיג זיך, פאר גרויס נחת, אום הין און הער און האקענדיג מיט די פליגלען די לופט וועלען... א גרויסע חתונה, אדער עס האט פאסירט עפעס א וועלט בענייאונג א אומגעריכטע... וואס פאר א שפע שלום און ברכה האט זיך צושטראמט איבער דער דאזיגער זינגערלעך־משפחה און ברודערשאפט האט, ווי דער געבענשטער רעגען פון אויבען געכוואליוועט פון זייער זיסער געטשוויטשעריי און געזינגעריי ! טרעלען, פרייליכקייטען, אלערליי מיני נחת'ן, האבען זיך געשיט פון די פלייט־העלזעלעך און זיך צונויפגעגאסען מיט די בעוועגליכע לופט קייקעלעך אין איין ים פון פרייד און גליק... ביז — — —

ביז דער מעכטיגסטער ליכט פויגעל מיט זיינע רויט צופלאמטע פליגלען האט דארטען, אויפן שיפוע פון מערב־הימעל אונטערן בעפעהל פון ווייט, ווייט זיך אנגעהויבען צו זעצען אראפ, אראפ, וואס א מינוט אלץ טיפער און סודות'דיגער ביז ער איז אינגאנצען פערשוואונדען...

אויפאמאל האט די לוסטיגע הימעל פרייד בעשלייערט א טונקעלער אומעט, אויסגעלאשען זיך דאס לויכטענדיגע חיות אפילו די מעהר קרעפטיגערע ליכט־פונקען האט זיי אריינגעווארפען אין א צאפלענדיגער קאנוואולסיע, זיי האבען אויך שוין נישט געקענט אויסהאלטען דעם בייזען אנבליק פון דער צוגעפאלענער נאכט, זענען זיי זיך צולאפען נעבעך ווי דערשראקענע האזען... האבען די געדיכטע שאטענס אלע אויפאמאל זיך ארויסגעשטופט פון זייערע בעהעלטענישען בעדעקט ווי א הייזעריק דעם שיין פון דער לופט. די זינגערלעך, פעראומעטיגטע מיט אראפגעלאזטע קעפלעך ווי אבלים, האבען געלאזט זיך צוריק פליהען אין זייערע תפיסה - נעסטען....

— ב. —

מנחה שמיני עצרת האבען חסידים געדאווענט, יעדערער פאר זיך ביחידות, אויף די אכסניות, דער געשמאק פון מנחה שמיני עצרת איז ביי קאפוסטער חסידים נישט שוין א יום־טובדיגע מנחה סתם. דאוונענדיג נאך שמונה עשרה האט שוין פאר די צוגעשלאסענע אויגען אדורכגעבליצט א פונק פון דער ליכטיגקייט וואס וועט אנקומען ביי משמח זיין זיך מיט'ן רבי'ן אינאיינעם צו דישמחת תורה הקפות. נאך מנחה האבען חסידים פון די אכסניות וואס זענען געווען צושפרייט אין אלע געסלעך פון שטעטעל, זיך שוין גענומען צוקלייבען זיך צום רבין אין זאל אריין.

שמחת תורה צונאכטס־הקפות האבען ביי חסידים ארויסגערופען א גאר בעזונדערע געהויבענע שטימונג. האט זיי שוין איצט ווי דורך מאגישע שנורען געצויגען צו די וואס נעהענטער זיך אנרוקענדיגע שעה'ן... עפעס א קליינינקייט ! האבען די זכיה משמח זיין זיך פריי ווי חסידים צווישען זיך אליין, מיטן רבין אינאיינעם. אונטער איין דאך און זיינע ד' אמות ממש ! אין הארצען האט א חסיד דערויף געמאכט שהחיינו. ווארום דער קאפוסטער רבי (* האט קיין ,,טישען" נישט געפיהרט. אפילו יום טוב אויך נישט. נאר שמחת תורה, בלויז צו הקפות, פלעגט דער רבי נאכן אפזאגען א מאמר חסידות, פערברענגען מיט חסידים אינאייכעם ביי א גלעזעל וויין.

וואסער איידעלער תענוג הנפש האט זיך צוגאסען ביי חסידים אין די הערצער פון זיין אויג אויף אויג, אויער צו אויער מיטן רבין גאנצע צוויי, דריי שעה אינאייגעם! יענע שעה'ן האבען ווי א אויסער געוועהנליך כישוף בילד, פון א חסיד געהאט אפגעצויגען זיין משא ומתן מיט דער אויסוויניגסטער וועלט, ער האט זי געהאט אינגאנצען פערגעסען, ווי אין די מינוטען פון צונויפקומען זיך מיט מאטע־מאמען, אדער מיט ווייב און קינדער, נאך א לאנגער לאנגער אפוועזענהייט... איטליכע מינוט פון יענע שעה'ן האט אין איהם אריינגעזעצט א גלויבען אין אריכת ימים. געווען חסידים אזוינע, וואס פון דעם תענוג פון די הקפות האבען זיי א היבשע צייט דערנאך שוין אפילו געזויגען חיות בשעת נויט און זארג — א לעבען געמאכט.

דער זאל איז געווען בעלויכטען א חוץ נאפט־לאמפען און הענג לייכטער, אויך פון א סך קליינע חלב'נע ליכטלעך אריינגעשטעקטע אין בלעכערנע לעמפעלעך מיט וועלכע עס זענען געווען אויסגעזעצט די שוועלען פון טיר און פענסטער, פאר דער צושפאנטער ליכטיגקייט זענען זיך צולאפען די געדיכטע שאטענס, וואס האבען זיך געהאט צולייגט, ווי די גזלנים, אין די פארנאכט שעה'ן אויף די געקלעבטע ווענד, זיך ארויסגעשארט פון זאל, אויף יענער זייט טיר און פענסטער. און זיך איבערגעגעבען אין רשות פון דער נאכט מלוכה.

וואס שפעטער וועט זיך אפטון ביי די ריכטיגע הקפות איז דאס א סדרה פאר זיך. דערווייל אבער ביז וואנען וואס חסידים שפילען נישט, שעהנע שעה'ן טאר מען נישט אוועקגעבען צו גארנישט. איטליכער חסיד נאך זיין מורינו'דיגער בענעהמונג נאך, וויפיל ס'האט צו איהם זיך דערטראגען זיין הארץ גלוסט האט ער אליין זיך גענומען אין דער ארבייט, ווער ס'האט אריינגעכאפט, זאל זיין כאטש אויף איין פוס, א ,,פים" א ווארט חסידות, וואס איז איהם אין דער ווילע אין זין אריינגעפאלען, אדער פון דעם הושענא רבה'דיגען מאמר דעם רבינס; אנדערער האט זיך גלאט צוביסלעך אונטער דער נאז אונטערגעברומט, ווי מכווין געווען דערמיט פונאנדערצוקוקען די הארץ־ווענטלעך פאר אויפצונעהמען די פלייצונג פון דער שמחה ביי הקפות.

— ג. —

דער רבי איז אריינגעקומען אין זאל אריין צו זיך אין חדר א ווילע, אויסגעטון די פעינע פוטער און איז באלד אהן שהיות ארוים אין זאל. מ'האט זיך געשטעלט דאווענען מעריב נישט מאריך געווען איבעריגס. נאך מעריב האט מען אין מיטען זאל, ווי דער מנהג איז אלעמאל צו חסידות, אוועקגעשטעלט א שטוהל פארן רבין. דער רבי האט אויסגעשטעלט דאס פנים צו די חסידים מיט א איידעלער מינע בעוועגט די אויבערשטע ברעם ארויף, וואס פאר חסידים האט עס געהאט די בעדייטונג פון א צייכען, מ'זאל זאגען א ניגון פאר חסידות, האבען טאקע די חסידישע מנגנים אויפאמאל א מאך אויף געטון די העלזער צום פנים פון רבין, ווי א דארשטיג אנגעגליהטע ערד אנטקעגען דעם בארמהערציגען הימעל — אין א ניגון צונויפגעוועבט פון שפילעוודיגער פרייד מיט איינגעצויגענער דביקות האט פון די העלזער ארויסגעשאסען, און דער רבי האט שטיל שטיל צוגעבאמקעט מיט א ברענענדיגער ליידענשאפט, וואס איז געווען תמיד דער אויסדרוק פון זיין פנימות'דיגער עבודה.

דער רבי האט דעמאלט געזאגט א טייל פון דעם גרויסען מאמר ,,אתה הראתה לדעת כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו", עס האט געדויערט עפעס לענגער פון א האלבער שעה.

ווי א אדלער וואס שטארקער זיינע פליגלען שטורעמען די פעסטונגען פון דער לופט, אלץ העכער איז זיין פליהען — אזוי האט דער ברייטער שוואונג פון דעם געדאנק, אז א ,,חוץ איהם איז נישטא גאר נישט" וואס מעכטיגער עס האט אין איהם זיך צופלאמט די ליידענשאפטליכע דביקות צום אויבערשטען אלץ מעהר האט ער זיך צו איהם דערנעהנטערט און מיט זיך צוגלייך מיטגעשלעפט די פאנטאזיע פון חסידים. א חוץ דעם האט דער רבי נאכן איינגלי־

(ווייטער זעה ־טע זייט)

*) דעם צמח צדקס" (ר' מענדעל ליובאווי־טשער) אנ'אייניקעל.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

דער אנטייל פון יודען אין פערשידענע מלאכה־ און אינדוסטריע־צווייגען

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

איינע פון די עלטסטע יודישע מלאכות אין לאדז, איז אויך געווען גארבעריי. שוין אין יאהר 1793 האט אין לאדז געוואוינט א יודישער גארבער און אין 1820 זענען אין לאדז געווען דריי יודישע גארבערס, צו דערזעלבער צייט האט די מאכט פערלאנגט, אז די גארבערס זאלען איבערטראגען זייערע ארבייטס ווארשטאטען אויף אפגעלעגענע פלעצער, אונטער דער שטאט, ווייל ,,צוליב דעם, וואס אין זיי (אין די גארבערייען) ווערט שטענדיג אנגעהאלטען פייער, זענען זיי א סכנה פאר די שכנותדיגע הייזער". ווען אבער דער פערלאנג האט נישט געבראכט דעם געוואונשענעם רעזולטאט, האט מען די גארבערס געדראהט מיט אנ'איסור ווייטער צו פיהרען זייערע ווערקשטעלען, אין 1823 האט לאדז געציילט 6 גארבערס, דערונטער 2 דייטשען און 4 יודען. זייער יעהרליכע פראדוקציע איז געווען א גענוג בעשיידענע און זי דריקט זיך אויס אין פאלגענדע ציפערען: קרישטאף קארנטאפ האט אויסגעגארבט 500 לעדערס א יאהר און האט בעשעפטיגט 1 געזעלען, קארל קרעניגג האט אויסגעארבייט 400 לעדערס א יאהר, יעקב וויאנזאווסקי האט אויסגעארבייט 600 לעדערס א יאהר און האט בעשעפטיגט 1 געזעלען, איצעק קראנהאליץ — 350 לעדערס, בעשעפטיגט 1 געזעלען, יעקב רעטקינסקי — 100 לעדערס א יאהר און עקיבא קאמאראווסקי— 200 לעדערס א יאהר און האט בעשעפטיגט 1 געזעלען.

אין די שפעטערדיגע יאהרען איז איינע פון די בעדייטענדיגסטע יודישע גארבערייען געווען די גארבעריי פון שלמה ראזענבוים, זי האט זיך געפונען אין א הילצערנער געבוידע און האט בעשעפטיגט 1 געזעלען און 1 לערניונגעל. דער בעטרעף פון דער יעהרליכער פראדוקציע האט, אין 1863 אויסגעמאכט 1336 רוסישע זילבער רובעל.

איינס פון די יודישע הויפט פאכען איז געווען קירזשנעריי און היטעל מאכעריי. בעת עס איז, אין 1850 אין לאדז ארגאניזירט געווארען דער קירזשנער צעך, וועלכער האט ארומגענומען די מייסטערס פון לאדז, זגערזש, אלעקסאנדער, קאנסטאנטין, פאדעמביץ, אזארקאוו און פיאנטעק, האט דער לאדזער מאגיסטראט פעסטגעשטעלט אז ,,דער קירזשנער־צעך וועט אינם גרעסטען טייל בעשטיין פון יודען... נאר דער עלטסטער - אמט בעשטיין פון קריסטען". און אזוי איז געווען אין אמתן: אויף 11 קירזשנערס אין לאדז זענען 10 געווען יודישע. אין הסכם מיט די פארשריפטען, זענען אלס עלטסטע אין צעך, אויסגעוועהלט געווארען קריסטען : ,,סטארשי" איז געווארען מאטעאוש יאנקאווסקי פון לאדז, ,,פאדסטארשי" — אדאם שעוויערסקי פון פאדעמביץ, מיט דער צייט איז דער קירזשנער צעך איינגעשלאפען, איינע פון די הויפט־סיבות איז געווען דער מאנגעל פון... קריסטליכע מייסטערס, וועלכע וואלטען געקענט שטיין בראש פון דעם צעך. בעת מרדכי [illegible] האט, אין 1859, אין נאמען פון אלע יודישע קירזשנערס, אפגעגעבען א בקשה וועגען דער רעארגאניזאציע פונם צעך. האט זיך אנגעהויבען א זוכעריי אויף קריסטליכע קאנדידאטען אויף צעך־עלטסטע, מען האט געזוכט דעם אלטען פאדסטארשי און מען האט איהם נישט געפונען. ווייל בנתיים האט שיוועדסקי זיך ארויסגעצויגען פון פארעמביץ און זיך בעזעצט אין דארף, וואו ער האט זיך געעפענט א שענק. ערשט די דערהויבענע רעפארמעם פון וויעלאפאלסקין, וועלכע האבען צווישען אנדערען אויך מבטל געמאכט די יודישע צעך־בעגרענצונגען, האבען ארויסגעראטעוועט די לאדזער מאכט פון א מצורה. — א דאנק דעם בטל ווערען פון די בעגרעניצונגען פאר יודען, האבען בעת די נייע וואהלען פון 22 דעצעמבער 1862 געקענט אויסגעוועהלט ווערען אין דעם עלטסטען - אמט די יודען: אברהם מולארסקי אלס ,,סטארשי" און אברהם מושינגלאד אלס ,,פאדסטארשי" דער דאזיגער אויסוואהל איז בעשטעטיגט געווארען פון דער אויפזיכטס מאכט און אויף דעם אופן האבען די יודען צום ערשטען מאל אין לאדז זיך ערגאבערט די פאזיציע פון צעך־עלטסטע.

א פאך, וואס איז בעארבייט געווארען כמעט פון בלויז יודען, איז אויך געווען הענטשקע מאכעריי. אין 1847 האט לאדז פערמאגט איין הענטשקע־מאכער, דעם יוד לייב נאדעל. אינם זעלבען יאהר האט דער ווארשאווער הענטשקע פאבריקאנט, שמואל ציפערבלאט, וועלכער האט אין 1845 זיך אויסגעצייכענט אויף דער לאנדס - אינדוסטריע אויסשטעלונג געזאלט גרינדען אויך אין לאדז א גרעסערע הענטשקע פאבריק אויף דער שרעדניע גאס.

צווישען די לאדזער זאטלערס שטויסען מיר זיך נישט אן אויף קיין יודען, הגם די דאזיגע מלאכה איז אין עטליכע שטעט ווי למשל, אין ווארשע, געלעגען אויסשליסליך אין יודישע הענט, אזא עהנליכען יודען מאנגעל לאזט זיך אויך מערקען צווישען לאדזער שוסטער.

אין תחילת האט לאדז פערמאגט א גענוג בעדייטענדיגע צאהל בראנפען ברויערייען. אין 1827, ווען די מאכט האט געגען זיי אונטערגענומען א סיסטעמאטישע קאמפאניע, איז זייער צאהל געווען 7. די מאכט האט דאן פערלאנגט אז די ברויעריען זאלען ארויסגערוקט ווערען, צוליב א שרפה געפאהר, מחוץ פון דער שטאט. ווי אויך אז זיי זאלען פערקויפט ווערען צו קריסטען, די מורא פאר שרפות איז נישט געווען דער איינציגער מאטיוו צו דעם פערלאנג פון דער מאכט, זי איז גיכער געווען אנ'אויסרייד. עס האט זיך געהאנדעלט אום א פרינציפיעלען ענין — דהיינו, ארויסצושטויסען יודען פון שענקעריי און צוזאמען מיט דעם אויך די בראנפען־ברויעריי, בכדי צו בעפרייען דאס קריסטליכע בירגערטום פון א אומבעקוועמער קאנקורענץ, וועגען דעם לעצטען מאטיוו דערמאהנט בפירוש דער דעמאלטיגער וואיעוואדע רעמבעלינסקי, אין זיין ראפארט פון 1820 : ,,אין לאדז האבען יודען זיך אנגעזעצט אויף די פערדינסטען פון קריסטען צו אונטערדריקען, האבען פערלייגט בראנפען ברייזען... די וואיעוואדישע קאמיסיע... זאל פערביטען צו ציהען אין זיי בראנפען".. יודען האבען געפרובט זיך צו ווערען, אויפווייזענדיג אז א חוץ מיט בראנפען ציהעריי בעשעפטיגען זיי זיך אויך מיט לאנד ארבייט. די מאכט האט אבער קאנסעקווענט פערלאנגט, אז זיי זאלען זייערע אונטערנעהמונגען פערקויפען צו קריסטען, און לסוף האט די מאזאוושער, וואיעוואדישע קאמיסיע אין איהר שריפט פון 12 יולי 1820, געדראהט די יודישע, עקשנותדיגע בראנפען־ברויער, אז באם זיי וועלען אין א משך פון 6 חדשים נישט פערקויפען זייער אייגענטום, דעמאלט ,,וועלען אלע הכנסות פון זייערע פאסעסיעס אויפן סמך פון די פערארדנונגען פון דער רעגירונגס קאמיסיע פאר אינערליכע און פאליציי־ענינים, סעקוועסטרירט ווערען לטובת דעם שפיטאל". טראצדעם, האט זיך דער ענין פערשלעפט נאך אויף א געוויסער צייט. נאך אום 21 דעצעמבער 1821 ,, גיבען די יודישע בראנפען ברויער אפ א בקשה צו דער אדמיניסטראטיווער מאכט אין וועלכער זיי פיהרען אויס: ,,ביז היינטיגען טאג, קענען מיר קיין קונים נישט געפונען. אויב געפינט זיך יא א קונה, קענען מיר דאך נישט פערקויפען מיט אזעלכע גרויסע היזקות, מיר בעטען דעריבער... צו פערלאנגערען אונז נאך אויף א צייט... ביז מיר וועלען אויסגעפונען קונים"... דער ענין פון די יודישע בראנפען ברייזען, איז איבעריגענס געווען א בעגרעניצונג וועלכע איז געווען פערבינדען מיטן ענין יודישע שענקען. דער ארויסשטויס פון יודען פון די צוויי פאכען איז פארגעקומען פאראלעל און האט דערגרייכט אזעלכע רעזולטאטען, אז גאר בקרוב נאך 1821 געפינט מען צווישען די לאדזער בראנפען ברויער, שוין אפילו נישט איין יוד, דאגעגען געפינט מען אין די שפעטערדיגע יאהרען איינצעלנע בעדייטענדיגע יודישע ביר־ברויערייען, אזוי למשל האבען צוויי יודישע סוחרים: הערמאן קאנשטאט און דאבראניצקי אפגעקויפט — העכסטווארשיינליך, לסוף פון די 50ער יאהרען — די בור־ברויעריי פון הענריעטע זענגער, וועלכער האט זיך געפונען אויף דער פיעטריקאווער גאס, איבערן סטאוו, אויך מאריץ זאנד, א פערמעגליכער סוחר, און יודישער אינדוסטריעלער, האט געהאט ברעה, אין זיין פאבריקס ישוב, אין מאניע אין סוף פון די 50ער יאהרען צו גרינדען א גרעסערע ביר ־ברויעריי אבער ער האט משמעות, פון זיין פלאן שפעטער רעזיגנירט.

אינם בעקער פאך, האבען יודען מיט זיך פארגעשטעלט א גענוג אומבעדייטענדיגען מיעוט, סיי צווישען די צעך־מייסטערס, סיי צווישען די בעקער־בוידען בעזיצער. צווישען 11 בעקער־בוידען אויף דער אלטשטאט אין 1859 האבען נאר 3 געהערט צו יודען און 8 צו קריסטען, אויף דער ניי־שטאט האבען אלע 13 בעקער בוידען געהערט צו קריסטען. פון די מעהר בעקאנטע יודישע בעקערס דארפען דערמאהנט ווערען: יונה און קאפל וויאנזאווסקי, זאלקין, פערנער, אברהם פיטלאוויטש, און לייזער פאקולא. א בעדייטענדיגער איז געווען די צאהל פון יודען, צווישען די פערזאנען וועלכע האבען זיך פערנומען מיט אומלעגאלע באקען געבעקס און בייגעל און פונאנדערטראגען זיי אין די הייזער. געגען דעם אומלעגאלען באקען האט דער בעקער צעך געפיהרט א פערביטערטען, אבער ווייניג ערפאלגרייכען קאמף.

די בעקערס האבען זיך בעקלאגט אויף צו קליינע רווחים: ,,צווישען די בעקערס — בעקלאגען זיך די צעך־עלטסטע, אין 1851 — האט זיך איינגעבירגערט דער מנהג ארויסצוגעבען ברויט און זעמעל אויף צו פערקויפען אין די הייזער צו אויפקויפערס, וועמען זיי גיבען אראפ 20 פראצענט.. דער בעקער אבער איז נישט בכח אראפצוגעבען אזא גרויסען פראצענט, אויב ער זאל זיך צופאסען צו דער טאקסע, בעת זיין גאנצער ריווח מאכט אוים פון 12 — 18 פראצענט און ער מוז דעריבער אנווענדען מיסברויכען און אומעהרליכקייטען... אויסערדעם פערקויפען עטליכע בעקערס א רייה זעמעל פאר 2 און א האלבע קאפיקע, בעת אזא רייהע דארף לויט דער טאקסע קאסטען 3 קאפיקעס". אין 1864, בעקלאגען זיך די בעקערס אז זיי האבען א פאר זיך געזיכערטען (ריווח) פון 15 פראצענט, אבער פון דעם ריווח מוזען זיי אראפגעבען 10 פראצענט צו מענשען, וועלכע שטייען אין די בוידען און פערקויפען, אזוי אז זיי בלייבט נאר איבער 5 פראצענט". ביי דעם זאך־בעשטאנד האבען די בעקערס זיך געעצהט בזה האופן אז זיי האבען פערקלענערט די וואג, אדער פערערגערט דעם סארט און דאס האט ווידער דערפיהרט צו כסדרדיגע קאנפליקטען מיט דער מוניציפאלער מאכט.

א מאמע קען קיינער נישט פערבייטען

קאפיטעל פון ראמאן ,,ניו־יארק"

פון פרץ הירשביין

— 3. —

א ווײלע האט אלעמען ארומגעכאפט א דריקענדיגע שטילקייט, דעם פאטערס אוועקגעהן פון שטוב האט איבערגעלאזען א שווערען איינדרוק אויף די מעהרערע קינדער. נישט מיט קיין כעס האט ער די לעצטע ווערטער ארויסגעזאגט — מיט א געוויסער טרוקענקייט, וואס איז פאר די קינדער געווען ביז איצטער פרעמד.

— ער איז אזוי נישט געווען איידער ער האט אנגעהויבען צו ארבייטען... — האט קריינדעל מיט א טרויעריגער שטים געזאגט.

—פארוואס קוקט איהר אזוי קרום אויפן טאטען ? — האט דניאל זיך אפגערופען — איך פערשטעה איהם גוט. אוודאי איז נישט קיין תכלית איהר זאלט זיך לאזען ציהען די אדערען פאר דריי דאלאר א וואך... נישט דערלעבען זאלען די חלפנ'ס איך זאל פארזיערטוועמען ציהען די אדערען. ווען איך וואלט האבען אנ'אויג אויף שניידעריי, וואלט איך אפילו קיין מינוט נישט געטראכט . . . נישט נאר איך וואלט געארבייט — כ'וואלט צוגענומען א צענער ליג פרעמדע הענט! איהר געהט ארום ווי אויף יענער וועלט; ס'לאנד האט פיינט פוסטע אידעאליסטען. כ'זעה ארויס ווער סע קען — דער שינדט יענעם... ווען איהר זיך לאזען — וועט'ן פון אייך די הויט אראפשינדען !)

— וואו זענען דיינע גליקען ? — האט איהם הלל שטעכיג א פרעג געטון.

— מיינע גליקען... שוין ווילסטו זעהען מיינע גליקען ? ווארט, ווארט נאך א יאהר נאך צוויי... כ'ווייס אין וואס פאר א מצב כ'וועל זיין! ווען איך זאל נאר נישט בעדארפען יעדע וואך... האב געקענט אפשפארען א דאלאר א וואך; אפשר צוויי דאלאר א וואך !

— וואס מיינסטו מיט דעם ? — האט קריינדעל אנגעשטעלט אויף דניאל'ן איהרע ברוינע אויגען.

— כ'מיין, וואס איך מיין !

— וואדאי מיינט ער וואס ער זאגט — האט נתן בייסיג זיך אפגערופען — ער ווייסט וואס ער טוט. ער איז א בעל חשבון: ער לעבט מיט חשבון!

— אוודאי לעב איך מיט חשבון : פאר דריי דאלאר וואלט מען ערגעץ־וואו אנדערש אויסהאלטען א גאנצען חודש... פאר דריי דאלאר א חודש וועט'ן מיר געבען דירה, און אפילו מיינע וועש וועט מען מיר אויך וואשען... אפילו א מאלציים א טאג א צולאג — — —

— האסטו טאקע געקענט זוכען א גראמערן און בילינגערען פלאץ, אויב דא איז דיר צו ענג און צו טייער !

—וואס זאגסטו צו איהם הילל ? — האט נתן געפרעגט.

—נו, וואס. אויב ער פיהלט אז ערגעץ וועט איהם קאסטען בילינגער, פארוואס זאל ער טאקע נישט זוכען און געפינען ? איך וועל אפשר אויך געהן זוכען אנ'ארט וואו צו ארבייטען און וואו צו שלאפען; נאר איך וועל עס נישט טון ווי דניאל, איך וועל געהן אהין, וואו ס'לעבען אידעאליסטען, וועל אפשר גאר איינגאנצען אוועק פון ניו יארק.

שלמה האט אנגעהויבען צו הוסטען. און איז אוועק אין צווייטען צימער, ער האט וועגען דעם גאנצען ענין קיין מיינונג נישט געהאט, זיין אינערליכע וועלט איז געווען א טרויעריגע וועלט.

אשר האט זיך פלוצלונג שטארק צעלאכט; צוגעגאנגען צו נתנען און איהם אריינגעזאגט אין פנים אריין :

— ביסט א גרויסער מלמד געווען אינדערהיים, און א מלמד וועסטו דא אויך בלייבען !

נתן האט זיך א ריס געטון פון ארט, געוואלט איהם גוט מכבד זיין, אבער הילל האט זיך אנידערגעשטעלט צווישען זיי ביידען נישט דערלאזען אז א געשלעג זאל אויסברעכען.

האט אשר מיט עקעל אויסגעשפיגען און ארויס פון שטוב.

— 4. —

—— וואס איז מיט אמאל געווארען אזא איבערקעהרעניש אין שטוב? — האט קריינדעל מיט טרערען אין שטים גערעדט — צי אזוי וואלטען די קינדער גערעדט ווען די מאמע לעבט ? וואס וועט מיר פון דעם אלעמען ארויסקומען ? צוליב וואס בענקראב איך זיך אין שטוב?

— אפשר טוסטו א נארישקייט, קריינדעל — האט נתן שטיל געזאגט.

—פארוואס איז דאס א נארישקייט, אז איך וואש פאר אייך אלעמען, קאך, און זעה איהר זאלט האבען ה יים... און פארוואס איז דאס א נארישקייט?

— אפשר האב איך מיר נישט גוט אויסגעדריקט, קריינדעל.

— ניין, דו האסט געזאגט, וואס דו האסט געמיינט, — אין קריינדעל אויף איהר'ס — פארוואס האט איהר אזוי גיך אן דער מאמען פערגעסען ?

— איך האב זי נישט פערגעסען ! — האט נתן אויסגעשריגען — כ'ווייס ווער ס'האט אן דער מאמען פערגעסען... און צייט דו קריינדעל, זאלסט שוין וויסען אז א מאמען קען קיינער נישט פערבייטען !

— הא? — האט קריינדעל אנגעשטעלט אויף נתנ'ען איהרע צעטומעלטע בליקען.

— וואס חידושט איהר זיך ? דער טאטע איז א יונגער מענש; אויב ער זוכט פאר זיך א תכלית, דא אין לאנד איז נישטא וואס צו קוקען קרום אויף איהם.

— ניין, נתן, דו האסט עפעס אנדערש געמיינט מיט דעם וואס דו האסט פריהער געזאגט.

— דער טאטע וועט נאך חתונה האבען אויך ; מיר קענען אויף דעם זיך ריכטען... און אויב ער וועט עס טון, קענען מיר אויף איהם נישט האבען דערפאר קיין פאראיבעל !

— זכריה, דו הערסט וואס נתן זאגט ?! —האט קריינדעל אנ'אויפגעטרייסעלטע זיך געווארפען צו איהר צווילינג־ברודער.

זכריה האט בעהאלטען זיין קאפ אויפן ארעם און האט גארנישט געענטפערט, ווען נתן און הילל וואלטען איצטער אין שטוב נישט געווען, מעגליך ער וואלט זיך יא אפגערופען אויף קריינדעלס ווערטער. קריינדלען האט ער עפעס יא געוואלט זאגען, איהם האבען אויך געפריהט די טרעהרען אין די אויגען ; אבער ער האט זיך איינגעהאלטען נישט צו וויינען.

הילל איז צוגעגאנגען צו קריינדלען, האט זי מיט ליבשאפט ארומגענומען, געקושט איהר קאפ, און גוטמוטיג האט ער גערעדט צו איהר :

— ביסט נישט קיין קליין קינד, שוועסטער מיינע... האסט, געוואלט פערנעהמען בייִ אונז אלעמען ס'ארט פון דער מאמען — איז דאס אזוי גוט, אזוי גוט פון דיר... וואס זשע קומט ארויס ? זענען מיר אלע שוין ברוך השם אין אמעריקע, אין דער פרייער און גאלדענער מדינה — נאר דו אליין ביסט געבליבען אין רוסלאנד... אבער דו, שוועסטער מיינע, מיינסט אז דא איז רוסלאנד, האסט געהערט וואס דניאל האט געזאגט ? אוודאי ביסטו, קריינדעל, גערעכט אויב דו וויינסט וואס אונזער בונד ווערט צעריסען, וואס יעדערער קוקט אין אנ'אנדער זייט... אוודאי וואלט געווען גוט, ווען מיר אלע קענען זיין אינאיינעם, לעבען ווי נוצליכע און ארענטליכע מענשען, דא אין יודישען משוגעים הויז איז פאראן פון ווענען זיך אפצולערנען סיי צום גוטען, און סיי צום שלעכטען.

— טא וואס זאל איך טון ? — האט קריינדעל א פערוויינטע געפרעגט.

— טו דאס וואס דו האסט פריהער געזאגט, קלער נישט צו זיין א מאמע צו אלע לוריא'ס נעה ארויס און הויב אן ארבייטען; וועסטו דעמאלט דערשפירען א גרויסע בעפרידיגונג ווען דו וועסט ווערען זעלבסטשטענדיג.

— איך ווייס, וואס איך האב וואס צו טון... — האט קריינדעל זיך אויסגעגלייכט, און איז איבערגעגאנגען צו זכריה'ן — גלייך אוים דעם קאפ, זכריה... כ'וויל דו זאלסט אוועק פון חלפנ'ס שאפ. מירן ביידע אוועקגעהן ערגעץ ארבייטען אינאיינעם !

זכריה האט זי אנגעקוקט, האט נישט פערשטאנען וואס קריינדעל מיינט.

— א נאר בין איך, וואס איך וויין, זכריה ! אויב זיי ווילען נישט האבען קיין היים, וויל איך אויך קיין היים נישט... אויב די מאמע איז פאר זיי אויף אייביג געשטארבען — האב איך שוין נישט אויף וועמעס זייט צו קוקען...

— זיי נישט אזוי אויפגעבראכט, קריינדעל — האט נתן צו איהר רוהיג גערעדט — און וואס וועסטו טון אויב דער טאטע וועט חתונה האבען און אריינברענגען א שטיף מאמע אין שטוב אריין ?

— דאס איז נישט אמת! דאס קען נישט זיין — האט קריינדעל זיך געכאפט פארן ברוסט ווי צו דערשטיקען א שארפען ווייטאג — וויפיל איז אינגאנצען זינט די מאמע איז געשטארבען ?!

— איך מיין נישט אז דאס וועט געשעהן מארגען צי איבערמארגען : אבער דאס קען דאך געשעהן... ער איז א לעבעדיגער מענש ווי מיר אלע !

דא האט קריינדעל זיך אינגאנצען פערלוירען, פערבראכען מיט די הענט און מיט א גרויס געוויין אנגעהויבען שפאנען איבערן שטוב, ווי זי וואלט נאך אמאל איבערגעלעבט, דער מוטערס טויט.

די ברידער האבען זי מיט א געדריקטען געמיט נאכגעקוקט; האבען נישט געוואגט איצטער צו פרובען לינדערן מיט ווערטער איהר פלוצלונגען בראך.

וואונדען און בלוט־פערגיפטונג

מעדיציבישע שמועסען

פון ד"ר אלעקסאנדער פאקשאנסקי

— 2 —

די שניט וואונדען זענען פון אלע מינים וואונדען, די אמוועניגסטען געפעהרליכע זיי היילען זיך אויך אמלייכטסטען און דערצו נאך זעהר שנעל. די ברעגעס פון אזא וואונד זענען גלייכע און אויב זי פערהיילט זיך שנעל, לאזט זי איבער ענטוועדער א גלייכען נישט גרויסען שראם, אדער זי פערשווינדט אינגאנצען און לאזט נישט איבער קיין שום שפור.

אבער דאס אלץ געשעהט נישט פון זיך. אליין און מען קען נישט די וואונד איבערלאזען איהר אייגענעם גורל, ווייל הגם א שניט וואונד איז פון אלע מינים וואונדען די אמווייניגסטע געפעהרליכע פערלאזט מען זי אבער קען זי ווערען די סיבה פון א גרויס אומגליק, עס איז נישט פאראן קיין בעסערע זאך ווי א שנעלער און געהעריג געמאכטער באנדאזש. דאן אבער, נאר דאן האט מען די זיכערקייט אז די וואונד וועט זיך שנעל און שעהן פערהיילען, אין געגענפאל ביי א פערשפעטיגטע אדער פערנאכלעסיגטע בעהאנדלונג פון דער וואונד, איז אזא זיכערקייט — נישט פאראן. און הגם די ברעגעס פון א שניט־וואונד געהען זיך זעהר נאהענט צוזאמען און דערלאזען נישט צו קיין אינערליכע פעראונרייניגונג איז אבער דאך מעגליך, אויב מען לאזט אזא וואונד א לאנגע צייט אפען, א בלוטפערגיפטונג, און אויב דורך א גליקליכען צופאל, פאסירט עס נישט, איז אויך נאך נישט אלץ אין ארדנונג. ווייל א שלעכט פערהיילטע וואונד קען געבען א גראבען שראם, און מיט אזא שראם קען מען שפעטער האבען צו זינגען און צו זאגען. אויב ער איז למשל אויף א פינגער קען ער אפילו שטערען אין דער ארבייט, אפטמאל דארף מען אפילו די האנד נאך אמאל אפערירען, בכדי צו בעזייטיגען דעם שראם.

שטעך־וואונדען זענען בעדייטענד טיפער ווי שניט־וואונדען. און וואס טיפער די וואונד איז אלץ געפעהרליכער איז זי. זי קען גרייכען ביז די געלענקען און אינערליכע געפעסען, און דאס ערגסטע איז אז גרייכענדיג אפט זעהר טיף אין ארגאניזם קען זי דארט אריינפיהרען באצילען. דעריבער דארף מען בעזונדערס זיין בעזארגט פון וואונדען וואס זענען געמאכט געווארען מיט שמוציגע זאכען, ווי פערראסטע נעגעל, האקען א.אז.וו.

צו דעמזעלבען מין וואונד קאנען אויך צוגערעכנט ווערען די ביי וועלכע א טייל פון דער הויט איז אפגעריסען, דאס געהערט נישט צו די זעלטענהייטען, יעדער פאל איז אבער אזוי פערשידען, אז יעדער מוז אנדערש בעהאנדעלט ווערען, אפטמאל איז גענוג צו מאכען עטליכע נאהטען: דער דאקטאר פערנייהט דאן מיט א ספעציעלע נאדעל די ברעגעס פון די וואונדען, נאכן פערהיילען זיך נעהמט מען דאס גארן אראפ און אלץ איז אין ארדנונג. אפטמאל לעגט מען א געדיכטען באנדאזש וואס דערלאזט נישט שום באצילען, אזא באנדאזש אויב ער ליגט א וואך צייט איז גענוג אז די אפגעריסענע טיילען הויט זאלן זיך פולשטענדיג צוזאמענוואקסען.

געקוועטשטע וואונדען קענען ענטשטעהען פון א קלאפ, פון א פאל א.אז.וו. אויסערליך זעהען אזעלכע וואונדען אוים נאך וויניגער געפעהרליך ווי שניט־וואונדען אין דערווירקליכקייט זענען זיי אבער א סך ערגער, די אינערליכע מוסקולען און געפעסען קענען זיין בעדייטענד בעשעדיגט, נישט קוקענדיג דערויף וואס די הויט איז נאר ווייניג אנגעריהרט, אפטמאל פאדערט עס א לענגערע קוראציע. דאס וויכטיגסטע איז אז די וואונד זאלען נישט געפינען אונטער קיין שום דרוק. אויסערליך קען מען אפהיטען געוויסע פארזיכטיגקייטס מיטלען, דאס איז לייכט אויסצומיידען. עס פאסירט אבער אפט, אז אונטער דער הויט ענטשטעהט א בלוט אויסגום; דאס הייסט, אז דאס בלוט זאמעלט זיך אן אין א בעדייטענדער מאס ביי דער וואונד, דערפון ענטשטעהט א דרוק, וועלכען מען דארף טאקע אויסמיידען. מען מאכט דאס דורך א שטאך : דאס בלוט וואס האט זיך אונגויטיג אנגעזאמעלט פליסט אפ.

געוויסע קוועטש ־ וואונדען צייכענען זיך אוים נאך דערמיט וואס זיי מאכען אומגליקליך דעם מענש אויפן גאנצען לעבען. דאס זענען וואונדען פון די געלענקען, די וואונדען דארף מען פערזעהען אויף א ספעציעלען אופן ווייל א פערנאכלעסיגונג קען דערפיהרען אז דער מענש זאל בלייבען א קאליקע דאס גאנצע לעבען און זאל נישט מעהר זיין פעהיג צו ארבייט.

גערייסענע וואונדען געהערען צו די שווערסטע בעשעדיגונגען פון קער פער. צום בעדויערען טרעפען זיי זיך נאך זעהר אפט אין די פאבריקען, אפטמאל צוליב דער פעהלערהאפטע קאנסטרוקציע פון די מאשינען. אדער נישט געהעריגע פערזיכערונג פון דער מענשליכער ארבייט אדער פשוט צוליב אומפארזיכטיגקייט, — א פינגער אדער האנד ווערען פלוצלונג צונאלעטשעט...

א דאקטאר מוז באלד זיין אויפן ארט. אפטמאל קען זיך א שרעקליכער פאל ענדיגען מיט דער אמפוטאציע אדער אפשניידען פון דעם צוריסענעם טייל. אין לייכטער פאלען איז גענוג א ציגלבעוואוסטע אוים גלייכונג פון דעם צוריסענעם קערפער טייל.

ביים ארומרעדען די וואונדען מוז די פראגע פון פרעמדע קערפער, וואס האבען זיך ארייגבעקומען אין אונזער ארגאניזם, פערנעהמען א בעזונדער ארט. אין וואס בעשטעהט אין דעם פאל די סכנה? און קודם כל וואס איז דאס אזוינס א פרעמדער קערפער ? דאס רוב איז עס עפעס נישט קיין גרויסער שארפער געגענשטאנד, ווי א שפילטער, נאדעל, א. א. וו., א גרויסע וואונד מאכט זיך דערפון נישט, אבער דאך דארף מען אזא פאל נישט גרינגשעצען. לאמיר זיך דערמאהנען, אז א וואונד איז ווי א דורכ־ברוך אין א מויער: ער ערלויבט די באצילען אריינצוקומען אין אונזער ארגאניזם, דאסזעלבע איז מיט פרעמדען קערפער. א אונריינע געגענשטאנד וועלכער קומט ארונטער אונטער דער הויט פיהרט מיט זיך אריין באצילען. און אפילו נאכן ארויסנעהמען דעם געגענשטאנד איז נישט פאראן קיין זיכערקייט אז די באצילען זענען נישט געבליבען אינוויניג, און אויב זיי האבען זיך טיף ארייגבעקומען וועט דאס וואקסען און שווענקען גארנישט העלפען, אממייסטענס אונאנגענעהם זענען האלצערנע געגענשטאנדען (למשל שפילטערס) זיי דארף מען באלד בעזייטיגען, מעטאלענע געגענשטאנדען דאגעגען (למשל נאדלען, שטיקלעך אייזען) זענען נישט אזוי שרעקליך. אפילו ווען זיי בלייבען לאנג אין קערפער, קען אויך אדורכגעהן אהן ערנסטע פאלגען. עס זענען בעקאנט פאלען ווען מענשען האבען גאנצע יאהרען נאך דער מלחמה געלעבט מיט קוילען אין קערפער און עס איז זיי גארנישט געווען, ערשט ווען אזא קויל רוקט זיך אי־בער — ווייל דאס פאסירט אויך — אז עס איז זי לייכט ארויסצונעהמען בעזייטיגט מען זי. דאסזעלבע פאסירט אויך אפט מיט א נאדעל. דער מענש קען אפילו נישט וויסען אז ערגיץ אין איהם שטעקט א נאדעל. ער דערמאהנט זיך נאר אז אמאל מיט א האלב יאהר צוריק האט ער זיך א שטאך געטון, און דאס איז אלץ. אין פרינציפ דארף מען א פרעמדען געגענשטאנד ווי אמשנעלסטען בעזייטיגען אמאל איז טאקע נישט פאראן קיין שום פאלגען, אבער דאך איז פאראן א סכנה.

געפינען א פרעמדען געגענשטאנד וואס זיצט אין מענשליכען קערפער וואלט נישט געווען קיין לייכטע זאך. ווען עס וואלטען נישט עקזיסטירט קיין ספעציעלע אפאראטען, די אזוי גערופענע רענטגען אפאראטען. מיט די דאזיגע אפאראטען לייכט מען אדורך דעם קערפער־טייל אויף וועלכען עס איז פאראן א חשד אז עפעס שטעקט אין איהם.

———

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול : איהר ווייסט, פאניע קורצער פרייטאג, וואס מיר איז איינגעפאלען ? אז כ'וואלט געוואלט וואקסען מיט נאך א פיר פוס העכער.

קורצער פרייטאג : וואס איז דער שכל ?

שבת הגדול : ווייל דאקטוירים זאגען אז פון אלקאהאל שטארבט מען איינציגווייז....

אפגעשלאגענע הושענות

די אדורכגעפאלענע קאנדידאטען צום סיים, זענען איצט — אפגעשלאגענע הושענות.

פאר מלחמהדיגע נגידים זענען איצט — אפגעשלאגענע הושענות.

ווייבלעך, וואס זענען צוריקגעקומען פון די בעדער זעהען אוים ווי — אפגעשלאגענע הושענות.

מיידלעך נאך די שלושים זעהען אוים ווי — אפגעשלאגענע הושענות.

סוחרים וואס נעהמען ארוים פאטענטען און שרייבען רעקורסען זעהען אוים — ווי אפגעשלאגענע הושענות.

די שאצערס, נאך דעם ווי ס'זענען אפגעשאפט געווארען די שאצונגס-קאמיסיעס זעהען אוים ווי — אפגעשלאגענע הושענות.

מוסאליני וועט אויסזעהען נאך די סאנקציעס ווי — אנ'אפגעשלאגענע הושענא.

דער מיניסטער וועט רעדען מיט א ליגנער

שמועס צווישען געצעל הויזענצייג מיט גרונם שפינדעל

נעציל הויזענצייג און גרונם שפינדעל זענען ביידע מיטגלידער פון צוויי הינע סוחרים פעראיינען, איינער איז א מיטגליד פון צענטראלען סוחרים פעראיין און דער צווייטער פון פעטריקאווער 73.

די היינטיגע וואך טרעפען זיי זיך ביידע אין ווארשאנד וועגען זאלענלע פאראטקעס, זאגט געציל הויזענצייג צו גרונם שפינדעל :

— מיר זאלען אזוי ביידע געהאלפען ווערען, ווי מיין פרעזעס רעדט פערזענליך מיטו מיניסטער.

— פון וואנען ווייסט איהר דאס? — פרעגט גרונם שפינדעל.

— וואס הייסט ? ער האט עס אליין געזאגט.

— נעהט שוין געהט, און ווי איז דער דין אז אייער פרעזעס זאגט ליגען ?

— בטלן ! וואס הייסט: וועט דער מיניסטער רעדען מיט א ליגנער ?...

אויפן בית-החיים

א פארפאלק איז געווען אויפן בית החיים אויף קבר אבות. האט די פרוי בעמערקט ווי אויף איינע פון די מצבות איז געווען אנ'אויפשריפט : „מיין טייער ווייב". „מיין בעסטע חברטע פון לעבען", „מיין אונפערגעסענע פרוי" א. אז. וו.

נו, זאגט זי צום מאן, דו זאגסט דאך אז ס'זענען נישטא קיין גוטע ווייבער אויף דער וועלט, אט זעהסטו דאך!

יא, ענטפערט דער מאן, דא זענען זיי אלע גוט.

— יא. ענטפערט דער מאן. דא זענען זיי אלע זעהר גוט.

— 2. —

ביי א פריש קבר פון איהר מאן שטעהט א יונגע אלמנה קענטיג א רייכע און ווישט די אויגען, שטייט דערנעבען א יונגערמאן וועמען די אלמנה איז שטארק נעפעלען געווארען און רופט זיך אן צו איהר:

— פרוי, איהר דארפט נישט אזוי פערצווייפלען אויב איהר זייט איינשטימיג בין איך בערייט צו פערנעהמען אייער מאנס ארט,

— זעהר שיין פון אייער זייט, ענטפערט די אלמנה. איך קען מסכים זיין נאר פריהער מוזט איהר פערטיג ווערען מיט די קברות-לייט.

אויפגעכאפט פון קאפריזנער

צווישען ווייבער.

— מיין זוהן וועט באלד ווערען א דאקטאר.

— נאט צו דאנקען איך וועט נישט קאסטען קיין געלד ווען איהר וועט קראנק ווערען.

— ווי דערלעבט מען שוין דאס!

נעבעך.

— מיט מיין מאן קענט איהר איצט נישט רעדען. ער איז אהיימגעקומען פינף א זייגער פארטאג.

— א, ער שלאפט נאך ?

— ניין, ער האלט זיך איצט אין פערענטפערן...

א העלפט האט ער שוין

חתן: איך זוך א כלה זי זאל האבען א סך געלד, זי קען זיין נאריש נו, האט איהר אזעלכע?

שדכן: איין העלפט האב איך שוין.

חתן : דהיינו ?

שדכן: א נארישע.

ארימע לייט

אראפקומענדיג פון די טרעפען, קלאגט זיך אנ'ארימאן פאר א יוד:

— שעהנע צייטען בלעבען: א גאנצען טאג געה איך פון שטוב צו שטוב און מען זאל דאס זעהען פון איינעם א גראשען.

— יא, יא, ענטפערט דער צווייטער. מיר זענען ביידע גלייך. מיר גייט עס אויך נישט בעסער.

— וואס? פרעגט זיך דער ארימאן. איהר זענט אויך אנ'ארימאן און גייט אויך איבער די שטיבען?

— יא, איך בין דער ווירט פון דעם הויז, האט דער צווייטער געענטפערט.

א גנב א יוד

א יונגערמאן האט געוואלט אריינגעהן אין שוהל דאווענען. דער שמש, וואס איז געשטאנען ביים אריינגאנג האט געפאדערט פון איהם א בילעט. ענטפערט דער יונגערמאן, אז ער עהט נישט דאווענען, נאר ער דארף איבערגעבען א פאר ווערטער זיין פרוי, וועלכע געפינט זיך אין שוהל.

דער שמש א קוק-טוענדיג אויפן יונגנמאן האט ער זיך אפגערופען:

— ווען איך ווייס, אז דו מיינסט באמת נאר זאגען א פאר ווערטער דיין פרוי, וואלט איך דיר אריינגעלאזט, איך קען דיך אבער, דו גנב דו, דו ווילסט דערווייל אריינכאפען א ברכו און א קדושה.

זייער שווערע פראצע, נעבעך!..

זאגט מיר, וועלכען טאג האט א מאניסטראט בעאמטער אממעהרסטען ארביים?

— נו?

— מאנטאג.

— פארוואס גראד מאנטאג ?

— ווייל ער דארף אפרייסען צוויי בלעטלעך פון קאלענדאר.

מיר טיילען

הקפות

אהן זשירירטע וועקסלען, מאנופאקטוריסטען קענען זיך מעלדען.

זיך ווענדען צום „קונדס".

א ראמשעל

פעהנער

אויף שמחת תורה ביליג צו פערקרפען.

ווענדען זיך צו די רעכטע פ. צ. (פעטריק 83) אדער דירעקט צו ליזער לעהין.

שוין אויסגעלערנט.

אויגנ-פערהייראטער מאן זאגט צו זיין פריינט : באלד נאך מיין חתונה האב איך געשענקט מיין פרוי זעהר א שעהן בוך, דאס בוך הייסט „די קונסט פון שפארען".

— זעהר פיין, נו האט דאס געהאט א ווירקונג?

— איך רויבער שוין נישט מעהר.

א גבאי — א פאכמאן

וואס פערשטעהט ס'געשעפט

אין א שוהל פארן דאווענען האט דער גבאי אויסגערופען :

— אין דער פריה זאל זיך יעדער צושטעלען צום דאווענען ווי א דאטשניק פרייטאג צום ווייב.

— מען זאל אננעהמען יעדעס ווארט וואס דער חזן וועט זאגען ווי די דעפוטאטען אין איצטיגען סיים.

— ווען מען וועט דארפען אויפשטעהען פון די ערטער זאל מען זיך א הויב טון ווי א יונגערמאן פאר א מיידעל ווען ער דערשפירט אז זי האט א פעטען נדן.

— ביי כורעים זאל מען פאלען ווי דער דייטשער האנדעל.

— ביי שמונה עשרה זאל זיין שטיל ווי אין א מאנופאקטור געשעפט.

— ביי „על חטא" זאל מען זיך קלאפען אין הארץ מיט הרטה, ווי איינער וואס האט אויסגעקויפט א וועקסעל.

—ביי ונתנה תוקף זאל מען זיין טרויעריג ווי די מענער, ווען די ווייבער זענען זיי צוריקגעקומען פון די בעדער.

— מען זאל שטעהן מיט שרעק אזוי ווי מען שטייט פארן סעקוועסטראטאר,

—ביים דוכענען זאלען די כהנים זיך פערשטעלען די אויגען פונקט ווי מ'וואלט זיי געוויזען א פראטעסטירטען וועכסעל.

די לווים זאלען נישט זשאלעווען קיין וואסער די מילך-הענדלער אין דער מילך.

קאפריזנער.

דער קונדס

● הומאר ●
● סאטירע ●

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 242
פרייטאג, דעם 18 אקטאבער 1935

לכבוד סוכות

מאשינאווע „קוויטלער" צום נייעם יאהר

נו, זאל איצט דער שטן פרובען מקטרג צו זיין!

פאָליטיק פון דער וואָך

א וואוזשנע שטיקעל ארבייט האָט מען אנגעוואָרפען אונז דיפּלאָמאַטען, עס האָט זיך אָנגעהויבען עפּעס דאָרט א געשלעג צווישען איטאַליען און אַבּיסיניען און מיר דיפּלאָמאַטען האָבען פון דעם א גרויסען קלאָפּאָט, א גאָר גרויסען קלאָפּאָט.

אַליין הייסט א קלאָפּאָט ! מיר לויפען ארום פערשמייעט און פערהאָוועט מיט פערשוויצטע נעזער אָפּצושטעלען דאָס געשלעג דאָרט אין אַביסיניען, מחמת פון דעם דאָזיגען געשלעג צוזייצען זיך ביי אונז אַליין די אַפּעטיטען אויך זיך אָביסעל א שלאָג־צרמון.

מען קאָן גאָרנישט וויסען צו וואָס עס קאָן דערפיהרען א צורייצטער אַפּעטיט.

וואָס שייך אונז גופא זענען מיר געגנער פון דורמשלאָגען זיך דעריבער לויפען מיר אין גרויס געאייל, ארום איבעראַל און רייסען איין וועלטען אויס צוווירקען ביי די קאַרפּען־קעפּ זיי זאָלען זיך נישט אריינלאָזען אין קיין געשלעג.

מיר האָבען דעריבער נישט קיין צייט ווייטער צו שרייבען אונזער פּאָליטיק, ווייל מיר מוזען ווייטער לויפען.

הושענא - רבה עפּיגראַם.

עס העלפט דיר נישט
קיין שום רעקורסען
עס העלפט אויך נישט
קיין שום טענה ;
קוים נעהמסטו
א פּאַטענט ארויס
ווערט פון דיר
אניאָפּיעקלאַפּטע הושענא . . .

קאפריזנער.

„קונדס" - פילאָזאָפיע.

„דערקענען זיך אַליין" קען אַמאָל הייסען געלעכטע פּעקאַנטשאַפט.

אַנ'אומגליקליכע מינוט איז לענגער ווי א גליקליכע שעה.

די וועלט רופט מען „עולם השקר" אָבער צרות האָט מען אמתע.

קאַפּריזנער.

די 4 פונקטען
מדה כנגד לאָקשען.

די ערשטע מעטאָדען פון די סאַנקציעס לגבי איטאַליען האָט דער פעלקער בונד פאָרמולירט אין 4 פונקטען, ווייל איטאַליען האָט לגבי אַביסיניען אויך אָנגעווענדעט די „ארבעה אבות נזיקין".

„השור — ער בענוצט זיך מיט אָקסען.
„הבור" — ער האָט געגראָבען פאַר יענעם א גרוב.
„המבעה" — ער גרושעט זיך איצט אַליין ס'אַשר.
„וההבער" — האָט אָנגעצונדען א וועלט־שרפה.

בעניעלע זאַלץ.

א צער בעלי חיים געבעך!

דאָקטאָר : שטעקט נאָר ארויס די צונג.
קראַנקער : איך בין חער דאָקטאָר, א סוחר, שטעקס איך געוונדערהייט אויך ארויס די צונג.

קאפריזנער.

נראַף קאַלי.

צו דער תורה!

א הייליגע תורה'לע, טייערער שאַץ,
דו ביזט אונזער גרעסטער פערמעגען,
איצט האָט מען געמאַכט פון דיר אַנ'ערזאַץ,
צודרעהט דיך, אויף טויזענטער וועגען . . .

מען האָט דיך פערקריפּעלט פון אָנהויב ביז סוף
דער פּנים פאַר חרפה מוז ברענען,
אַך משה, ווען דו וואָלסט דיין תורה דערזעהען,
דו וואָלסט זי געוויס נישט דערקענען . . .

מען האָט דיך פער־פּילפּולט .. דיין שעהנקייט פערצאַמט,
דורך יאָהרען און דורות אָהן זינען
אז די וועלכע דורשטען דעם אמת דערגעהן,
זיי קענען איהם גאָרנישט געפינען . . .

מען נעהמט אין ארענדע דיין גאָלדענע פאָהן
און פּראָוועט פון דיר נאָר א סעודה
ביי אונז דאָ אין פּוילען אויף דיר א פּאַטענט,
האָט קיינער א חוץ דער אגודה . . .

שישו ושישו!...

טאַנצט און הוליעט פאַרן בורא
אונזער גבאי'לע ר' שלאָמקע
אַך אין זכות פון מתן תורה,
איז ער איצטער קהל'ס קליאַמקע...

אמת טאַקי דעם „לא תגנוב"
טוט מען אָפּטמאָל אויך פערקרימען
אָבער, נישט געזאָרגט, רבותי,
דאָס בילאַנסעל וועט שוין שטימען...

אמת, אויך מיטן „לא תנאַף"
האָט ער נישט געלעבט נישקשה . .
אָבער ער איז דאָך נישט שולדיג
נאָר זיין ווייבעל יענטע דוואַשע . . .

איז קיין שטשאַוויץ אָפּגעפאָהרען
און זי וויל זיך נישט אומקעהרען
איהם געלאָזען מיט דער באָנע,
איינגעזונקען זאָל זי ווערען !...

פאַר דער סינאַגאָגע.

בחור : (צום שמש) : פעטער, לאָזט מיך אריין אין דער שוהל מזכיר נשמות זיין.

שמש : אוועק. אז נישט וועסטו באַלד פערשפּאָרען מזכיר נשמות צו זיין, כ'וועל דיר דערלאַנגען אזא טערעפעניץ, אז דו וועסט זעהען די עלטערבאָבע פאַר די אויגען.

פונקט ווי גלאָז
א חכמה פון א הויל המועדניק

מחותן (צום חתן וואָס איז געקומען „שויען" א כלה : נו ווי יונגערמאַן, וואָס זאָגסטו צו מיין טאָכטער ?

חתן : זי איז פונקט ווי גלאָז.

— דהיינו ?

— קיינער קען אויף איהר נישט מאַכען קיין „איינדרוק".

א גוטער לויפער
און דאָך פערשפּעטיגט ער זיך.

פרוי (צום מאַן א ספּאָרטלער) : ערקלער מיר, העניעק, דריי מאָל האָסטו געשלאָגען דעם רעקאָרד אין לויפען, און דאָך פערשפּעטינסטו דיך איביג צום מיטאָג !...

אַזוי שטעהט אין דער צייטונג

פרוי (צום מאַן וואָס לייענט א צייטונג) : דו ווייסט, העניעך אויב ס'וועט מאָרגען זיין א שעהן וועטער וועל איך געהען קויפען פאַר מיר א ווינטערמאַנטעל, וואָס שטעהט דען איינענטליך אין דער צייטונג ?

מאַן : רעגען שניי, האָגעל, דינערען, בליצען — א זאַווערוכע, און א שטורעם־ווינד.

אַנ'אַדוואָקאַטסקע קעפּעל

יוד (צום אדוואָקאַט) : פאַניע מעצענאַשע, כ'האָב אייך געוואָלט עפּעס פרעגען, דאַרף מען אייך פאַר דער פראַגע בעצאָהלען ?

אדוואָקאַט : ניין. די פראַגע איז בחנם. נאָר פאַרן ענטפער וועט איהר בעצאָהלען.

ביידע זענען גערעכט.

פרוי (צום מאַן : דאָס יונגע פּאָר פּאָלק וואָס וואוינט איבער אונז האָבען זיך זעהר ליב. ווען ער נעהמט אוועק גיט ער איהר א קוש. פאַרוואָס טוסטו אויך נישט אַזוי ?

מאַן : איך קען זי דאָך אַזוי ווייניג, אין דער צוקונפט וועל איך עס אויך טון !

פיניעלע מזיק
גיט לשון

א קלאל יאטן, צאָט כאָדזשביג גיהעיערט פין די מאיע מאַנסע ? די פלעקער־לינע אין גאַנעף (גענף) גייט דעך אָנעמע צאַנקציס געינן טילעינער. צ'ווייסט וואָס דועם זענע צאַנקציעס ? אָף בלאָט לושן הייסט דועם „אָעסשליסן פין דאיער כעווריסע". מ'זוגט צי נעיעם אזוי : גיי צי אַלדע ריכים אין וועיער רועד אין צעשיט.

א קלאל מיר, באַליטער יאטן, מיזן אָביט אָנעמע צאַנקציעס געינן דעם טיליעינער.

צינעירשט עלן מיר אָפּהעירן צי עסן טילעינישע מאַליווע. קיין שים באַליטער יאַט טור פין האַנטאועט ניש אראַן גיין אין דעיער וואָלאָסקע כהאָדניע. מ'טור ניש העירן זינגע קאַ טיליעינישע נאַריעס. וואָעס ס'איז טילעיניש אין פאַר אינץ באַליטער טרייפע ווי כאַזער. מיער עלן אַזווילאַנג מאַכן די צאַנקציעס ביז דעיער טיליענער עט ליינן די קיילים און עט גיין פּלייטע פין ביסיניע.

צאָט גיהעיערט וואָעס איעך אָב ענק גיזונט ? טאָמער עט מע פּאַקן אינדזערם א באַליטער עסן טיליענישע כאַליווע אָדער ליאָדים אין דער וואָלאָסקע כלאָרנע, עט מע עיעם אַזוי צעקיפּען, אז דעיער טאַוול עט עיעם נעמע.

אָבער ניש גיזאָריגט כעוורע, דערוואַל נייען יעץ יאָנטוייוווים אין שטעטעל אראַן. האַנט אָנע מיר שנעראָבע, עט מע קאָלן די שאַנעם אז סעט גיין א רויעך. צין מיטיג עט מע כמאַליען קרעפליך גיפיהלט מיט פלייש אין מיירן־צימים מיט דאָזשינקים, או כ'דערמאַן מיעך ריגט מיער שוין די שלינע פין פּיסק.

שביימציינאַכץ עט מע גיין צי די קופים. אלע יאטן עלן זאן אין דעיער באַליטער שיל מעט טאַנצן מיט די קופים. מעט זינגע אָטע ניריימע, די גרויסע עלן קריגן די פעטע קופים אין אינץ, יאטן, עלן מיער טאַנצן דעיעם שימכע טוירע אז סעט גיין א רויעך.

ני, אָצי מיער א פריליכן יאָנטיף אין זאָצי מיער גיזינט.

די אנדערע טעג.
(כמעט אַנ'עפּיגראַם).

ס'זענען אָנגעקומען די אַנדערע טעג.
צו די ערשטע געגומען אַניעק.
ס'זוכט יעדער אַ נייעם וועג,
פון דעם ערשטען נישטאָ קיין לעק.
אָנגעגרייט אויף די ערשטע טעג,
גענומען אַליך אויף באָרג.
פונוואַנען אָפּצוגעבען טוט א פרעג —
קיפּלאַצט דער קאָ פון זאָרג.

בעניעלע זאַלץ.

ביידע געהען זיי צוזאַמען

וואו א ליבע — דאָרט אַ מיידעל
וואו א בחור — דאָרט אַ קליידעל
וואו פּאַרטייען — טעמפּע קעפּלעך
וואו אַ ווייבעל — פליהען טעפּלעך

וואו א קעצעל — דאָרט אַ קאָטער,
וואו א סוחר — עקזעקוטאָר.
וואו א טראַמוויי — אַ פּשיסטאַנעק
וואו אַנ־אשה — אַ קאָכאַנעק.

וואו א בית-עולם — דאָרטען מתים,
וואו די נאָוואָמיעסקאַ—דאָרטן דלתים
וואו אַביסיניע — פולעמיאָטען
וואו אַ קהלה — דאָרט אידיאָטען.

וואו מלחמות — פליהען קוילען,
וואו א דיכטער — שוך אָהן זוילען.
וואו אַ שטורם — דאָרט בליצען
וואו דער „קונדס" — גוטע וויצען !

א ריכטיגער דזשענטעלמען.

מאַדאַם נאָלדמאַן האָט איינגעלאַדען איהרע פריינט און בעקאַנטע אויף א גלעזעל טיי. צווישען די פריינט איז אויך געווען א שעמעוודיגער, אָבער קלוגער יונגערמאַן. וועלכער האָט גוט געקענט דער באַלעבאָסטעס זיסינקע שמיכעלעך.

ווען די געסט האָבען זיך פערזאַמעלט איז מאַדאַם נאָלדמאַן געלאָפען פון איינעם צום אנדערען און יעדען איינעם געשענקט איהר פריינטליכקייט, אז מען האָט געקענט אוועקחלשן, זי איז צוגעקומען צום שעמעוודיגען יונגענמאַן און געזאָגט מיט א זיס פּנימעל :

— נעהמט אַנ'עפּעל.

דער יונגערמאַן האָט באַלד געענטפערט:

— א דאַנק, איך האָב שוין גענומען.

— א גלאָז טיי ?

—א דאַנק, כ'האָב שוין גענומען.

די אנדערע בחורים און מיידלעך האָבען זיך געמאַכט לוסטיג, געשטיפט, אָבער דער דערמאָנטער יונגערמאַן איז געבליבען זיצען מיט אַנ' ערנסט געזיכט, די באַלעבאָסטע קומט צו איהם צו און זאָגט:

— פאַרוואָס זענט איהר גאָרנישט פרעהליך ?

— א דאַנק, מאַדאַם, כ'האָב שוין געלאַכט.

פיטעל און טרייטעל

פיטעל : דו ווייסט, טרייטעל די איטאַליענישע אַרמעי האַלט א פּנים שטאַרק פון הושענא רבה.

טרייטעל: פון וואַנען נעהמסטו דאָס ?

פיטעל : ווייל זייערע „ריטער" זענען שוין גוט געוואָרען „אָפּגעקלאַפּט" און זיי האַלטען אין איין שרייען „קול מ'וואָסער"...

בעניעלע זאַלץ.

7 חכמות פון דער וואָך
פון בעניעלע זאַלץ

1.

די אַביסיניער ווייזען פאַר דער וועלט, אז זיי זענען גרויסע למדנים, און האָבען מיט די איטאַליענער גענומען לערנען „הכל שוחטין".

— 2 —

די אַביסינטשיקעס ווייזען אויך, אז זיי זענען „איירָאָפּעאיזירט"; זיי שרייען אויך הייל־י סעלאַסי, און האַלטען אויך פון דער ראַסע, יעדער פיהרער איז ביי זיי א — „ראָס".

— 3. —

אין „דריטען רייך" האָט מען גענומען דעם דר. הירש אלס ערוב'ניק.

עס שטימט, זיי געהן דאָך לויטן „סדר". איצט האַלטען זיי ביי „ערוב" און גאָר בקרוב וועלען זיי האַלטען ביי „דבר" און „מכות בכורות".

— 4. —

אויף דער קאָנפערענץ וועגען דער ווינטער אַקציע אין דייטשלאַנד האָט דער „פיהרער" געזאָגט, אז די דייטשען פערשטעהען דאָס וואָרט „געמיינזאַמקייט".

דער „סוחר" איז גערעכט, ווארום אויף געמיינזאַמקייט זענען די דייטשען גאָר וואוזשנע ספּעציאַליסטען.

— 5. —

„נאָך זאָגט מען אז בעת דער רעדע פון „פיהרער" וועגען דער ווינטער אקציע איז ביי א טייל דייטשען אדורכגעלאָפען א קעלט דורך די פינגער.

— 6. —

ווי ס'זעהט אויס, איז טאַקע מוסאָליני אויסען איינצופיהרען אין דעם „פאַנטטערען" אַביסיניען קולטור.

א סימן, ער האָט אריינגעשיקט א באַנע (גענעראַל דע־באָנע).

— 7. —

וואָס וועלען די איטאַליענער טון אין עטיאָפּיען? זיי וועלען דאָרט טאָפּיען.

א העפליכער ריכטער.

א פרוי וואָס האָט שוין אויסגעזעהען אין די פערציגער, איז ארויסגעטראָטען אין געריכט אלס עדות.

ריכטער : שווערטש או איהר וועט זאָגען דעם אמת, א.א.וו.

פרוי : איך שווער.

ריכטער : ווי אַלט זענט איהר ?

די פרוי קלערט א ווײַלע און זאָגט :

— פינף און צוואַנציג יאָהר.

דער ריכטער שמייכעלט העפליך און זאָגט:

— מיר פרעגען אייך נישט, מאַדאַם, ווי אַלט איהר זעהט אויס, נאָר ווי אַלט איהר זענט.